

Moraal in grote flessen

door Gunter Frank

Vegetariërs & Dierenbeschermers

- 3 Vegetarische legenden
- 29 Eerst komt de moraal, dan pas het vreten
- 60 Colofon
- 61 In de spooktrein
- 63 Facts & Artefacts
- 70 E-sigaretten
- 71 Diabetes – Daar stokt de adem
- 72 De bijzondere verzekering

4-6/2012
18e Jaargang

Onder het motto “Big Bottle Keukenfeest” liet men het zich eind september op het Heidelbergse Kasteel echt goed smaken. Er was gegrilde ‘presca’ van het Ibericozwijn. Odenwälder ree, pistachecrème en wijn. Hoogtepunt van de avond was de veiling van een reuzenfles “De Verleiding”. De netto-opbrengst kwam ten goede aan het project “Zin in eten” van het Nationale Centrum voor Tumorziekten (NCT). Hun vertegenwoordigers was een vorstelijke maal te midden van hun sponsors gegund, schuilt daar al niet een addertje onder het gras.

Het NCT en haar verantwoordelijke instantie, het Duitse kankeronderzoek centrum (DKFZ), waarschuwen steeds indringend voor zulke vreetfestijnen. Alsof het gebedsmolentjes zijn verkondigen zij keer op keer, dat 30 procent van alle kankergevallen terug te voeren zijn op foute voeding en te weinig beweging.

Zelfs zwaar zieke patiënten worden de gevaarlijke onzin van het voedingscentrum aangeraden: “Blijft u maar zo slank als mogelijk”, “U kunt beter matig of helemaal geen alcohol drinken”, weinig suiker, weinig zout en zo verder en wel per direct.

Een van de drie afdelingen van het NCT is genaamd “Preventieve Oncologie”. Het hoofd, de voedingswetenschapster Prof. Dr. Cornelia Ulrich, doet er nog een scheepje bovenop. Volgens haar zouden zelfs 60 procent van alle tumoraandoeningen aan een ongedisciplineerde leefstijl te wijten zijn. Bewijzen hiervoor ontbreken zoals gewoonlijk. De werking van deze bewering is des te desastreuzer. Eenmaal per jaar houd ik een kleine workshop bij ‘de Waldpiraten’, een inrichting waarin families met kankerpatiënten voordelig hun vrijetijd door kunnen brengen.

Vraag ik de deelnemers, hoe dergelijke “raadgevingen” aankomen, dan reageren ze spontaan en eenstemmig: Ze wakkeren angst aan en bezorgen een slecht geweten.

Zouden de vertegenwoordigers van het NCT en DKFZ daadwerkelijk aan hun eigen slogans geloven, dan zouden ze niet of nauwelijks aan het “Big-Bottle-Menu” deelnemen en zich bloot te stellen aan de dreigende kankerdood. In plaats daarvan wordt geschranst terwijl men patiënten tot afzien maant. Dit cynisme valt kennelijk niemand op, want in werkelijkheid gaat het om het

doorzetten van een nieuwe groeps Moraal waarmee men weer in 'Gut und Böse', verlichten en zondaars, winnaars en verliezers, indelen kan. Terwijl men vroeger onder mensen met een blanke huidskleur, van gegoede komaf, en aanhangers van de ware God, entreekaartjes voor de clubs van beter gesitueerden verlootte, is dat tegenwoordig weggelegd voor halve-marathon lopers, biologische taugé eters en mensen met een broodmager lichaam.

Moderne showprocessen

De verliezers van de nieuwe lifestyle moraal mogen daar tegenover publiekelijk aangeklaagd worden. Wie als 'mollige' al door zijn uiterlijk als "zondaar" herkenbaar is, die raken deze vernederingen bijzonder hard. Een beproefd middel daarbij is angst te zaaien, het liefst al in de kinderjaren.

Zo is het tegenwoordig heel gewoon, nette kinderen met bolle wangetjes al als "risicogroep" te stigmatiseren. Men dwingt hen tot deelname aan heropvoedprogramma's met zulke tactvolle namen als "Moby-Dick" of "Sportkamp XXL". Worden ze dan nog op TV tentoongesteld, dan bekennen ze schuld: "Ik ben een tamelijke choco-vriend en ben ook tamelijk onsportief". Of "Vroeger heb ik minstens drie uur videospelletjes gespeeld." Daarop de verslaggever: "Je weet echter, dat sport beter is, waarom heb je dat niet gedaan?" Kind: "Omdat ik te lui was." Kinderen leren dan, wat correct en goed is ("veel sla") en wat fout is ("Gummibeertjes"). Ze dienen een dwangmatig gedrag tegenover schijnbaar gevaarlijke medemensen te oefenen: "Op bezoek bij oma. Kruis aan, wat goed is!". Waar het allemaal naar toe moet leiden, wordt toegelicht door verklaringen, zoals die van Nicholas Christakis, voormalig internist en sociaal onderzoeker in Harvard. Hij waarschuwt ervoor, zich met dikken op te houden, men zou zich met vetzucht "sociaal kunnen besmetten". Uit naam van de gezondheid is tegenwoordig veel toegestaan, ook onverholten racisme.

De logica van de dubbele moraal

Dit zijn geen uitglidders – de groeps Moraal leeft van het vijandbeeld. Ze kweekt een dubbele moraal, omdat ze zonder het afzetten op de tegenstander aan kracht verliest. De groepsleden mogen geen moment aan de ei-

gen morele superioriteit twijfelen. Alleen dan kunnen alle anderen als minderwaardig bestempeld en gedomineerd worden. Groeps Moraal laat scrupules varen en verlaagd in het geval van een conflict de aarzeling om te doden, dat is hun evolutionaire nut.

Een eenvoudige test is behulpzaam om de bedoelingen van zich moreel verheven voelende groepen snel in te schatten: Hoe heftiger ze de vertegenwoordigers met een andere visie voor "leugenaar" uitmaken, hoe bereidwillig het woord "zonde" – daarbij nog in tal van absurde woordverbindingen zoals eetzonde, klimaatzonde, milieuzonde – in de mond genomen wordt, des te duidelijker is hun "ethiek" als pure façade herkenbaar. Het ging nooit om het heil van de ziel, de zuiverheid of het welzijn van het volk, net zo min als dat het tegenwoordig gaat om het klimaat, gezondheid of dierenbescherming. Het gaat alleen om het doordrijven van een dee, op kosten van de ander.

De grote vijand van dit handelen is vakwetenschap. Omdat echter in de leerboeken de natuurwetenschappen steeds vaker door communicatie, marketing of genderonderzoek vervangen worden, hebben de lifestyle-moralisten het steeds gemakkelijk, carrière te maken. Hun groeiende netwerken zorgen ervoor, dat leidinggevende posities bij voorkeur door geloofsgenoten bezet worden, die ondertussen complete consulentenbranches legitimeren, de bevolking de les te lezen. Dit voorkomt dat zwendelaars tegen de lamp lopen en houdt de vermeende zondaar nog vaster aan het lijntje.

En de moraal van het verhaal?

Langs deze weg worden ook in een democratie, dictatorische structuren salonfähig, die ons recht op zelfbeschikking steeds verder inperken – de verboden van tabak en gloeilampen waren nog maar een opstapje. Elk goed onderbouwd argument kan voortaan gemakkelijk als een aanval op het milieu of de gezondheid aanhangig gemaakt worden – zoals vroeger de pest aan het volkslichaam. Bekijkt men het tieren van de groeps Moraal in de loop der geschiedenis, dan schijnt de visie van de Amerikaanse zoöloog George Williams geenszins overdreven, wanneer hij schrijft: "De voorkeur voor een groeps Moraal is niet anders, als volkerenmoord te verkiezen boven de enkelvoudige moord.

Vegetarische legenden

door Georg Keckl

De intensieve veehouderij voert tot steeds hogere aantallen dieren

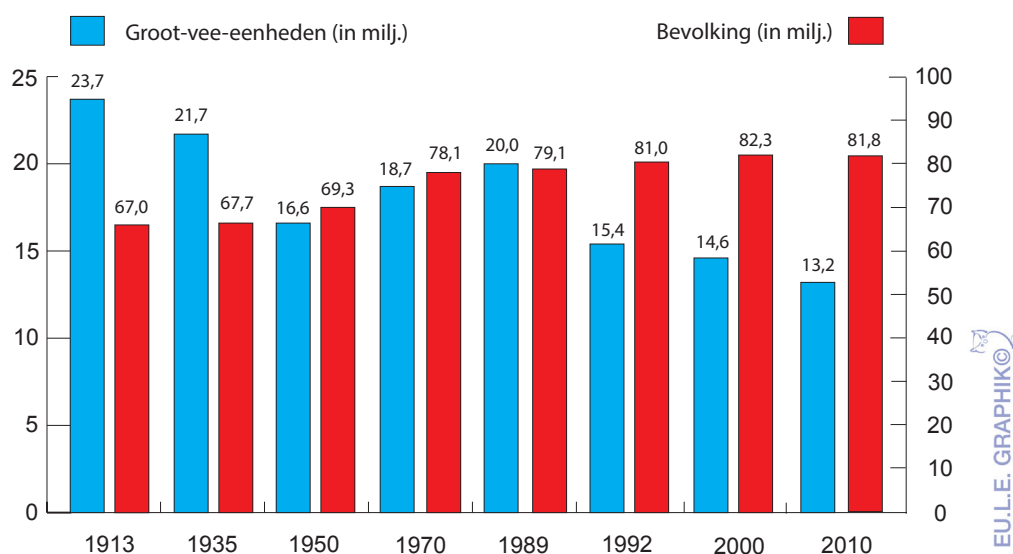
Veel mensen zijn ervan overtuigd, dat de “intensieve veehouderij” het gevolg is van onze ongeremde “honger naar vlees”. Alleen reusachtige diermassa's zouden de hoeveelheden vlees, die wij als aasgieren verslinden, kunnen leveren. Het klinkt vertrouwd, maar het is onzin.

Algemeen: Onze veestapel loopt achteruit. Maatstaf hiervoor zijn de zogenaamde groot-vee-eenheden (GV). Een GV komt overeen met 500 kg levend gewicht. Zo maakt een melkkoe, acht varkens of 250 kippen telkens een groot-vee-eenheid.¹ In 1950, dus amper vijf jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog kwamen de BRD en de DDR zo tot ruim 17 miljoen groot-vee-eenheden, terwijl in 2010 in het verenigde Duitsland nog

maar 13 miljoen geteld werd.¹ De intensieve veehouderij gaat dus gepaard met een afname van de veestapel. Dat klinkt paradox, maar het heeft een simpele reden.

De productiviteit heeft zich meer dan verdubbeld. In vergelijking met 1913 is tegenwoordig voor een schnitzel nog maar de helft van de tijd en vooral nog maar de helft van het voer, nodig. Daarom zijn de aantallen dieren gedaald. De intensieve veehouderij zorgde er dus voor, dat tegenwoordig minder dieren en minder land volstaan, om meer mensen met vlees, kaas, eieren en worst te verzorgen. Vroeger werden meer paarden gehouden, omdat men ze als trekdieren en voor de cavalerie nodig had. Wanneer ze daarvoor niet langer geschikt waren beland-

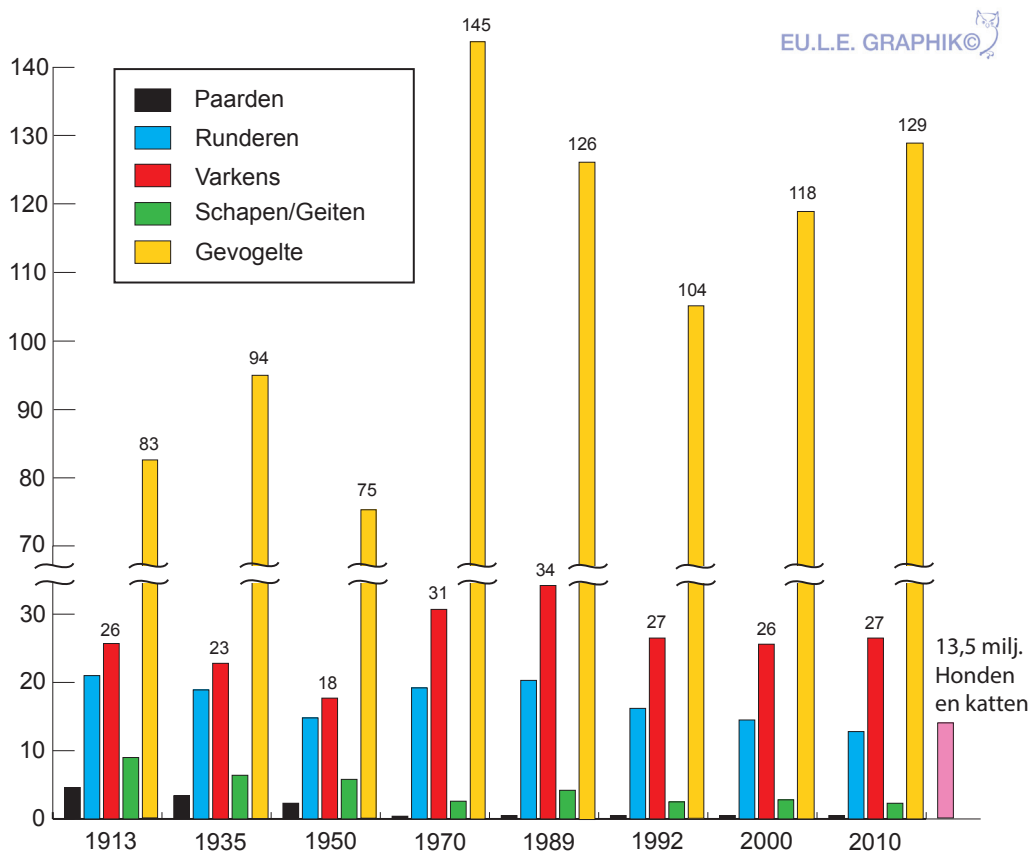
Veestapel en bevolking in Duitsland van 1913 tot 2010

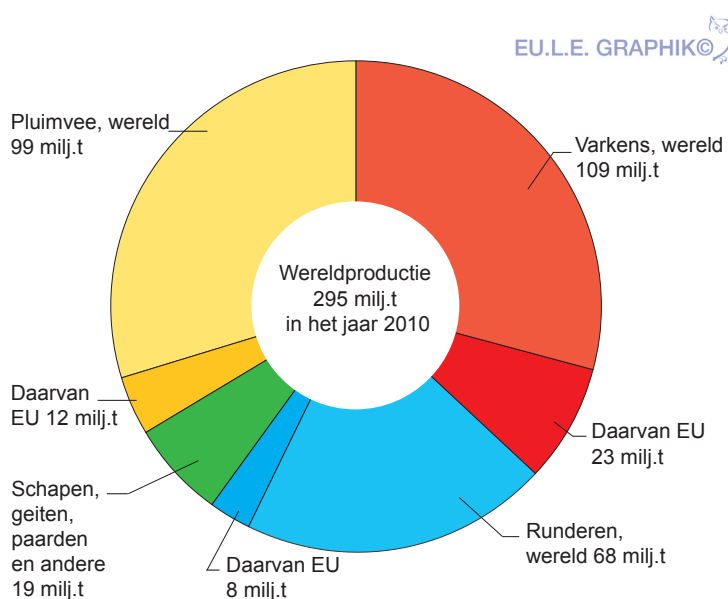
E.U.L.E. GRAPHIK ©

Van 1950 tot 1989 Bondsrepubliek plus DDR. De veestapels van de DDR werden na de hereniging sterk afgebouwd, herkenbaar aan de gegevens van 1989 en 1992.

Ontwikkeling van de veestapel in Duitsland (in miljoenen) ^{2, 3}

Wereldwijde vleesproductie in 2010: 296 milj.t

den ze natuurlijk net zo goed in de worst als de "dakhaas" (de poes) van de burens. De paarden verdwenen met de motorisering.

Maar niet alleen het aantal paarden, ook het hoofdelijk bestand varkens daalde: In 1913 werden in Duitsland ongeveer net zoveel varkens gehouden als in 2010, ofschoon er destijds maar 67 miljoen mensen in Duitsland leefden, terwijl dat er tegenwoordig 82 miljoen zijn. Desondanks schijnen grote stallen met duizenden varkens en tig-duizenden kippen puur optisch het idee van een duidelijke afname van de veestapel te weerleggen. Dat de mesterij zich tegenwoordig concentreert in bepaalde gebieden zoals b.v. de voormalige Fürstbistümer Münster en Osnabrück, betekent alleen, dat in de meeste regio's van Duitsland de veestapel ernstig afgenomen heeft. De grote stallen hebben de mestplaatsen van de kleine boerderijen overgenomen, namelijk van bedrijven, die uitstekend akkerland bewerken en daar succesvol graan voor brood, suikerbieten of aardappelen produceren.

Vroeger was er alleen 's zondags vlees - “het runderbraadstuk”

Al eeuwenlang geldt voor katholieken het gebod: “Vrijdags geen vlees!”. Wanneer de legende van het 's zondagsvlees, aldus de beperking van het vleesgenot op feestdagen, zou kloppen, dan zou het vrijdagsgebod zinloos geweest zijn. De mare van het “zondagsvlees” idealiseert slechte tijden aan het begin van de industrialisering en na de oorlogen. Later had het woord “zondagsvlees” betrekking op een bijzonder zorgvuldig klaargemaakt stuk braadvlees, waarop de hele familie zich verheugde, terwijl door de week met worst, reuzel, gepekeld en gerookte kaas en eieren genoeg genomen moest worden. Ondertussen heeft het tijdrovende braadstuk met jus aan terrein ingeboet, vandaag is een snelle keuken met korte baktijden meer gevraagd.

Om historische idealisering te voorkomen geven we hier de consumptiegegevens: Rond 1910 werd ca. 40 tot 50 kilo vlees en worst per hoofd van de bevolking, geconsumeerd,⁴ in 1938 moest dank zij de snelle groei van de bevolking 42 kilo voldoende zijn. In 1950, dus maar een paar jaar na de verloren oorlog, lag de hoofdelijke consumptie alweer op 30 kilo.⁵ Na de piek van 66 kilo rond 1990 ligt hij momenteel op gemiddeld 61 kilo.⁶ Daarbij moet in acht genomen worden, dat vroeger het percentage kinderen van de totale bevolking wezenlijk hoger was, en zij nog geen braadstuk kregen.

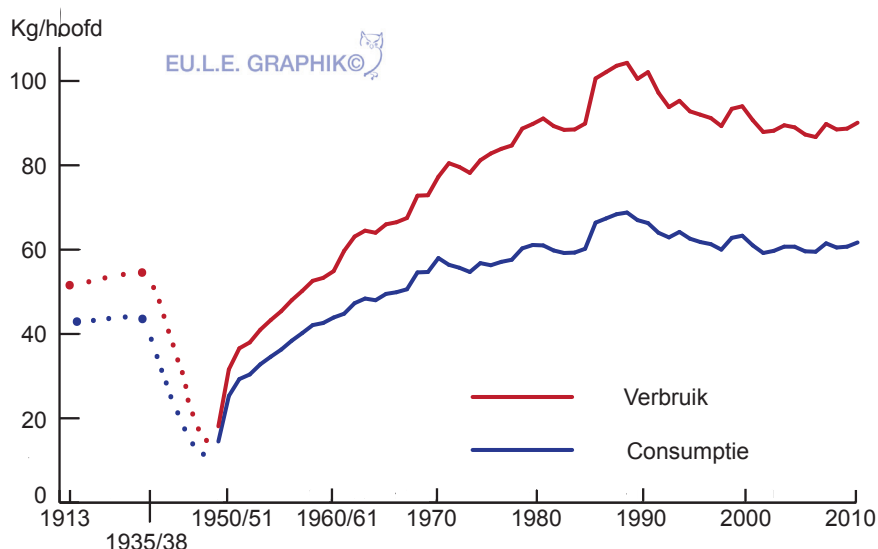
Waar komen dan de beweringen vandaan dat de vleesconsumptie bij 80 of zelfs 100 kilo zou liggen? Wel, heel eenvoudig: Vroeger gold vlees als bijzonder gezond, en daarom vervulde een vermeend hogere consumptie de burgers met trots. Politici roemden de hoge vleesconsumptie, die hun regering mogelijk gemaakt had, of klaagden over een sociale achterstand door de hoge vleesprijzen.⁴ Voor de propaganda werd dan het slachtgewicht op de bevolking omgerekend. Maar ook vroeger aten de burgers sommige delen van het dier niet: De soepbotten werden alleen uitgekookt en dan weggegooid; niet te vergeten de afgekloven resten van een gebraden haantje, die op de composthoop belandden of de pens, die de hond gelukkig maakte. Al datgene werd in de statistieken als “vlees” ondergebracht.

Pas toen in de tachtiger jaren het imago

van het vlees daalde, begon de vleesbranche met de statistisch correcte consumptiecijfers te werken. Daarop hebben de NGO's en de voedingsconsulenten de rollen omgedraaid: Nu misleiden zij op hun beurt het publiek met het “vleesverbruik”, die zij – b.v. in Wikipedia – tegen de waarheid in als consumptie betitelen, voor zover ze de gegevens niet naar believen zelf bedenken. Het vleesverbruik – dus voeding, voer voor nut – en huisdieren, botten, verlies en industrieel gebruik (b.v. huid voor leer en vet als smeermiddel of bio-diesel, mest uit hoorn) ligt in Duitsland bij 88 kilo, daarvan kwamen echter maar 60,5 kilo op het bordje.⁶

Opdat we de maatstaven niet uit het oog verliezen, volstaat een blik in andere landen: In het kinderrijke Spanje wordt van zuigeling tot bejaarde een gulle 82 kilo (wat overeenkomt met ca. 120 kilo slachtgewicht) per persoon geconsumeerd – een voorbeeld voor alle vrienden van de “gezonde mediterrane kost”; Dat ligt ongeveer gelijk in Denemarken. Een ongeveer even lage consumptie – maar nog altijd hoger als de Duitse – hebben de Fransen met 70 en de Oostenrijkers met 66 kilo. Tot de landen met de hoogste vleesconsumptie tellen Uruguay en Argentinië, die vaak tot de Derde Wereld gerekend worden.^{7,8,9}

Consumptie & verbruik van vlees in Duitsland

Gegevens van 1948 tot 1989 alleen in de BRD. Consumptie voor 1988 geschat (karkasverwerking).

De productie van veevoer blokkeert twee derde van de agrarische vlakten

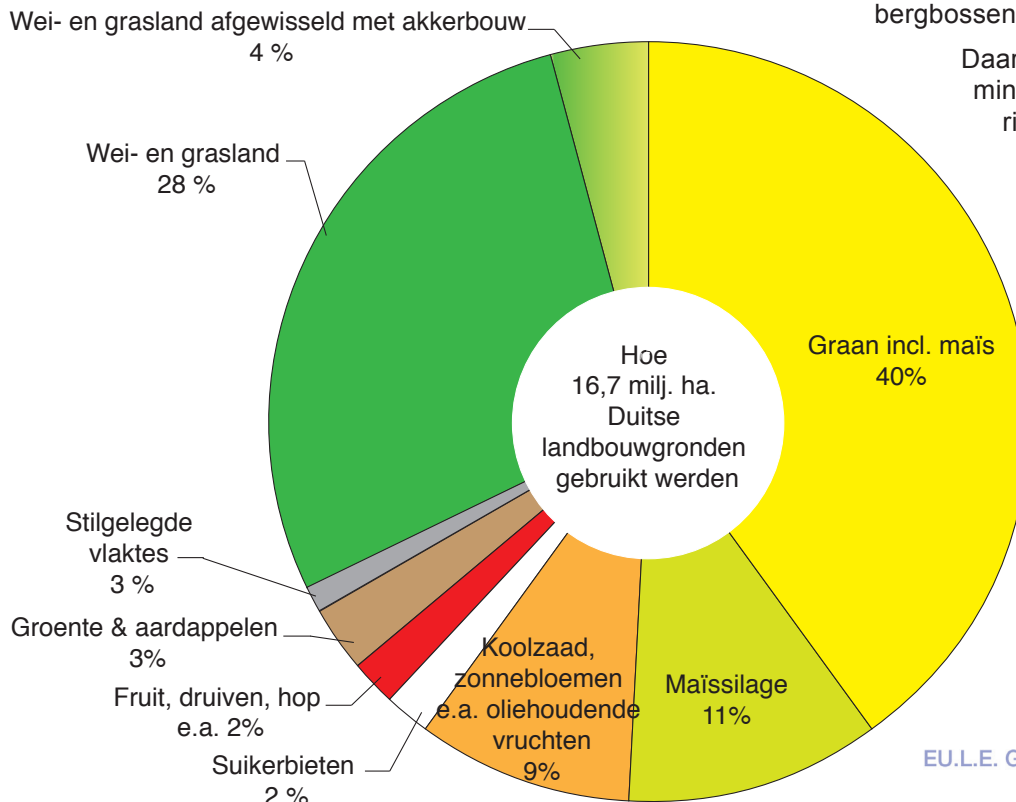
Van de wereldwijd knap 5 miljard hectare agrarisch land worden inderdaad slechts 1,4 miljard bebouwd.¹⁰ 3,4 miljard hectare – dus zelfs meer dan twee derde – dienen uitsluitend voor de productie van veevoer. Wat een verspilling! Maar juist dat is een gevaarlijke dwaling inzake ecologie. Immers deze 3,4 miljard hectare zijn overwegend duurzaam grasland - meestal in droge of koude regio's.¹¹ Dit land is niet geschikt voor akkerbouw.

Wanneer men de steppen en de koele regio's van de aarde wil koloniseren dan gaat dat alleen met beweiding – niet alleen in de Allgäu, ook in de prairie, in de Outback, de pampa of in Kazachstan. Om het even waar, de vlakten die voor de productie van rundsvlees dienen, zijn globaal beschouwd overwegend landstreken, waarop sinds mensheugenis alleen gras groeit – en niet wat telkens word beweerd, door platbranden bedreigde oerwoud.

De runderen genereren in hun voormagen allerlei microben, en deze verteren met plezier gras, stro en andere voor ons onverteerbare ruwe stoffen. Het rund verteert op zijn beurt deze microben. Het leeft van het eiwit van de bacteriën.¹² Dat is de diepere grond voor de dierhouding. De mens heeft geen voormagen, en daarom eet hij liever steaks, worst of kaas. De voorstelling van zaken, dat de “omzetting van plantaardig voer in dierlijke producten” principieel tot verliezen leidt, is een teken van ecologische onwetendheid.

Ook in Duitsland word twee derde van de vlaktes voor de dierlijke productie gebruikt. Bij ons zijn echter slechts ongeveer een derde ⁵ gras- en weiland (28 % permanent weiland en 4 % wisselgrasland – weilanden die afwisselend gebruikt worden voor akkerbouw).¹³ In de bovenste Allgäu is akkerbouw onmogelijk, graan en zeker groenten, gedijen elders beter, daarom de melkveehouding. Hier word geen agrarische vlakte voor de vleesproductie “misbruikt”, hier word die ecologisch optimaal benut. Daarbij zien ze er mooi uit en zijn soortenrijker als puur bergbossen

Zo word het agrarisch land in Duitsland gebruikt ¹³

Daarmee blijft desalniettemin een derde van de agrarische vlakten in Duitsland over, die voor de productie van veevoer dient, ofschoon het geen grasland is. Op deze akkers word ten overvloede ook nog graan verbouwd, en ook maïs, peulvruchten en voederbieten voor de dieren. Dat voert tot het volgende verwijt, ‘Legende nr. 4’:

EU.L.E. GRAPHIK ©

Het is pure verspilling, wanneer 60 % van het graan in de voertrog beland

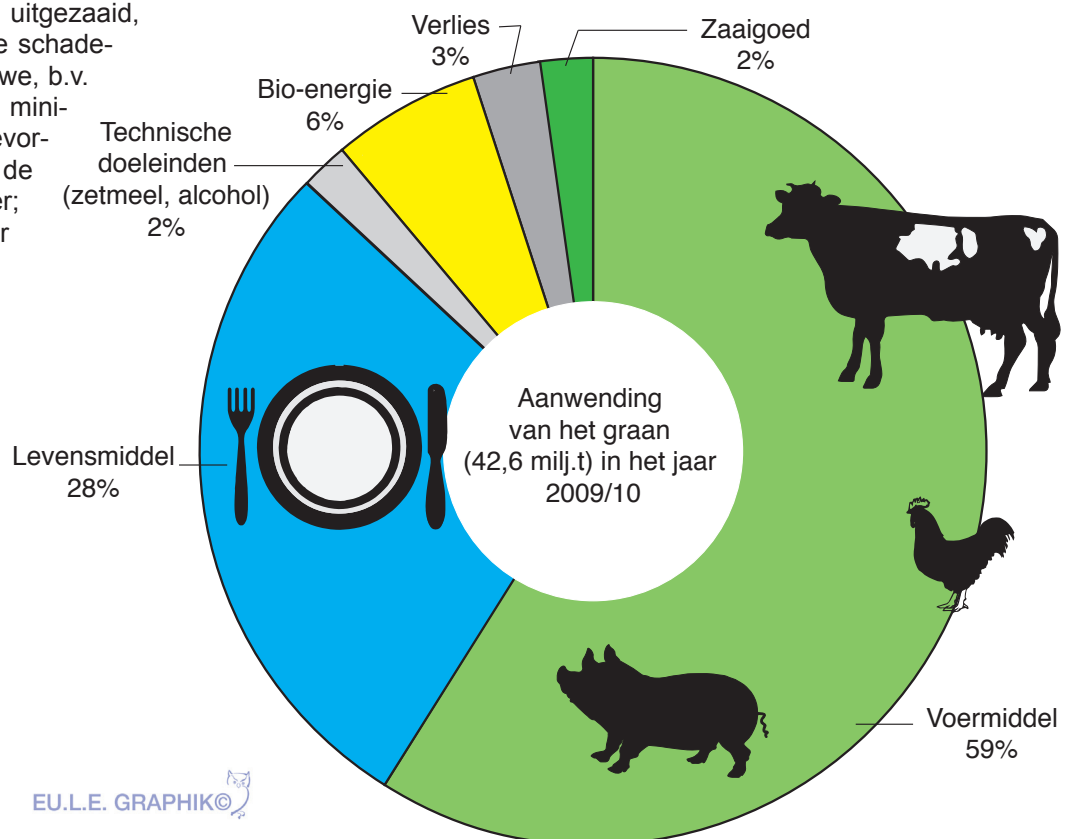
Van de Duitse graanoogst wordt inderdaad zo'n 60 procent opgevoerd; het kleinste deel wordt tot brood en gebak, spätzle en pizza, bier en jenever verwerkt. Is het werkelijk nodig bijna twee derde van al het graan in de voertrog te laten belanden? Een boer of molenaar zou vermoedelijk reflexmatig de tegenvraag stellen: Waarin dan anders? Immers het grootste deel van onze graanoogst is normalerwijze helemaal niet voor menselijke consumptie geschikt. Vele akkers leveren koren van zulke bescheiden bakkwaliteit, dat de molenaars het niet tot meel of gries willen verwerken. Daarom wordt veel tarwe bewust als voedermiddel of voor bio-brandstof geteeld, maar daarvoor in de plaats wel met hogere opbrengsten per hectare als tarwe voor brood.

In jaren met ongunstig weer lijdt de bak-kwaliteit van de tarwe daar zo onder, dat alleen de voertrog overblijft. Tijdens de zware vorst in februari 2012 bevroor zeer veel ingezaaid tarwe voor brood. Om nog iets te kunnen oogsten, werden de velden in het voorjaar met voeder-zomergerst bewerkt. Meestal wordt deze na de tarwe uitgezaaid, om in het aardoppervlak de schadelijke organismen van de tarwe, b.v. schimmels of virussen, te minimaliseren.¹⁴ Wintergerst bevordert de gezondheid van de bodem en levert goed voer; Voor het brouwen van bier of voor menselijke consumptie is die nauwelijks geschikt. De verbouw ervan stelt echter de productie van broodgraan veilig. Zelfs een gespecialiseerde landbouw dient in kringlopen te denken zij het tussen bedrijven onderling. De productie van voer volgt de ecologische vereisten op onze breedtegraad.

Zelfs van het beste broodgraan beland ook in jaren met vriendelijk weer, een deel van iedere korrel in de voertrog (zemelen, donker meel). Daarbij komt steeds een percentage aan breukgraan en afwijkend graan, dat alles bij elkaar minstens 20 procent van iedere oogst uitmaakt.

De molenaars moeten bij de huidige kwaliteitseisen zelfs rond de 10 procent tarwe importeren, omdat de nodige "mengtarwe" in het huidige klimaat niet gedijt. Bij de harde tarwe, die men voor de geliefde pastagerechten nodig heeft, wordt bijna de totale behoefte geïmporteerd. (verbruik: 9,2 kilo per hoofd en jaar).¹⁵ De kleffe spaghetti uit inheemse tarwe worden ondertussen zelfs door de klanten van de prijsvechters versmaad.

Zo wordt het graan in Duitsland gebruikt ¹⁵

Van 16 kilo graan word 1 kilo vlees - en de wereld heeft geen brood

Naar het schijnt vreten de dieren het broodmandje van de mensen leeg. 16 kilo goed graan is er nodig;¹⁶ DIE ZEIT sprak zelfs van 30 kilo¹⁷, om één miezerige kilo vlees te produceren. Dat zou toch werkelijk een ongehoorde verspilling zijn. Feit is: Een stier krijgt per dag ongeveer 2 kilo graan. Met deze aanvulling op het hooi en silage komt het grote dier per dag anderhalve kilo aan.¹⁸ Zou een rund 16 of zelfs 24 kilo graan in de trog krijgen, zoals journalisten schrijven, dan zou het spoedig aan maagverzuuring sterven! Daarbij komt dat graan zeer duur is, reden waarom veel veehouders ervan afzien.

len), de graanmolens (zemelen, breukgraan) en de aardappelfabrieken. Deze resten leveren de hoofdbestanddelen aan het “krachtvoer” voor runderen.¹⁹

Bij het varken bestaat de mogelijkheid van voedselconcurrentie voor de mens. Immers zijn spijsverteringskanaal lijkt veel op het onze, en zodoende heeft het voedzamer voer nodig als runderen. Om deze reden worden in vele landen op de wereld vandaag de dag etensresten in de “varkensemmer” verzameld, gekookt en gevoerd. In Duitsland word dit ondertussen door de hygiënische voorschriften van de EU verboden.²⁰ Vroeger hebben de boerinnen het afwaswater nog in de varkenstrog gekiept, omdat daarin vet opgelost was. Tegenwoordig produceren firma's als “ReFood” daaruit biogas. Verbranden in plaats van veredelen is het devies.

Foto: G. Keckl

Even een rekensommetje uit de diepvries:

Hoe kan het meest verkochte 1400 gram haantje slechts 2,99 euro kosten, wanneer het vogeltje daarvoor in 40 dagen een reusachtige berg van wel 20 kilo graanvoer van 0,25 €/kg moest pikken en dan zijn de kosten voor onderdak, stroom en belasting nog niet eens meegerekent?

Het voer richt zich naar de lokale omstandigheden. In Nieuw-Zeeland krijgen de koeien noch gras, noch krachtvoer. In de winter, wanneer er geen gras groeit, is er alleen goedkoop stro en oud hooi, met melasse gezoet. De koeien geven dan ook geen melk. De zuivelfabrieken zijn seizoenbedrijven. Nieuw-Zeelandse koeien leveren over het hele jaar maar half zoveel melk als onze koeien. Desondanks is Nieuw-Zeeland de grootste melkexporteur ter wereld. Het onderscheid met Duitsland: Veel weiland, weinig mensen, heel veel koeien. Hetzelfde geldt voor de vleesrunderen op de Pampa of in de iets noordelijker gelegen Pantanal.

Gras, het zij vers, gesileerd of als hooi, vormt ook in Duitsland meer dan de helft van al het voer. Naast hooi, gras, stro, maïs en gras-silage vreten onze runderen miljoenen tonnen aan “resten”: Resten uit de suikerwinning (rübenschntzel, melasse), de bierproductie (malt kiemen, hulzen, gist), de oliemolens (koolzaag- en sojapeulen), de sap-industrie (citrusschil-

Gedwongen vegetariërs

Typisch mestvoer voor het varken is vodergerst. Daarbij komt afval van de molenaar en ook wel “restbrood”, dus brood en gebak van de vorige dag, die in grote hoeveelheden in bakkerijen en broodfabrieken overblijven. Overigens is brood ook in bio-tonnen een belangrijk bestanddeel. De grond hiervoor zijn speciale bak procedés, die de producten zo snel als mogelijk oudbakken laten worden. Dat verhoogt de omzet. Op grond van de hygiënische voorschriften zijn sommige bakkerijen ondertussen begonnen, hun ovens te stoken met oud brood.²¹ Het meeste broodgraan vernietigen uitgerekend onze bakkers.

Maar ook daar kan nog overheen gegaan worden: Op de slachtplaats mogen botten, ingewanden en andere resten niet langer voor de vervaardiging van veevoer gebruikt worden.²² De mens mag deze natuurlijk wel eten. Hij kan van botten soep koken of de lever bakken. Maar het voeren aan varkens is verboden. Voor huisdieren mogen ze weer wel gebruikt worden. Lassie en haar baasje kunnen zich er legaal aan tegoed doen, maar de zeug in hun stal niet. Het gaat hier niet om diervoer van dieren uit de dierentuin, of uitgevallen dieren; het gaat om gezond, eetbaar, “consumptie-vee”, dat afval genoemd word. Wie ophef zou willen maken over weggesmeten levensmiddelen, heeft hier alle reden toe.

Om dit voortreffelijk dierlijk eiwit in het voer te vervangen, moest de verbouw van soja uitgebreid worden. Varkens in het wild zijn alerminst vegetariërs; het zijn de eerste gedwongen vegetariërs. Het verbod op diermeel en etensresten zorgt ervoor, dat de sojaschrot steeds belangrijker wordt. Sojaschrot, ook wel soja-expeller genaamd, is een restproduct van de oliewinning.

Voordat het door de palmolie ingehaald werd, was sojaolie de belangrijkste spijsolie. Na de olie extractie wordt het achterblijfsel "ge-toast", verhit dus, om de afweerstoffen van de planten te inactiveren. Pas daarna wordt het sojaeiwit voor varkens bruikbaar. Desondanks is tegenwoordig minder energie uit voer nodig dan vroeger, want in grootvaders tijd werden varkens met aardappelen vetgemest. Destijds trokken de stoomkarren door de dorpen²³, dat kostte meer energie. Sojaschrot heeft weidegang en gestoomde aardappelen als eiwitleveranciers afgelost. In de DDR was de vetmesting tot aan de 'Wende' gebruikelijk, voor soja ontbraken de deviezen.

Ideale voer omzetzters

Ondanks alle voerverboden is tegenwoordig rond de 4 kilo voer toereikend voor 1 kilo varkensvlees. Voor een kilo kippenvlees of eieren is 2 kilo graan plus 1 kilo soja-expeller al voldoende²⁴. Dat was niet altijd zo: Vroeger was het dubbele of drievoudige aan voer nodig; de mix was niet altijd optimaal, varkens en kippen groeiden langzamer, en vreten daarom ook langer. In zoverre had de kritiek op de mesting van 30 jaar of langer geleden een bepaalde logica. De vooruitgang, b.v. in de vorm van genetische aminozuren, die plantaardig eiwit opkalefateren, deed het tij keren ten gunste van het lieve vee.

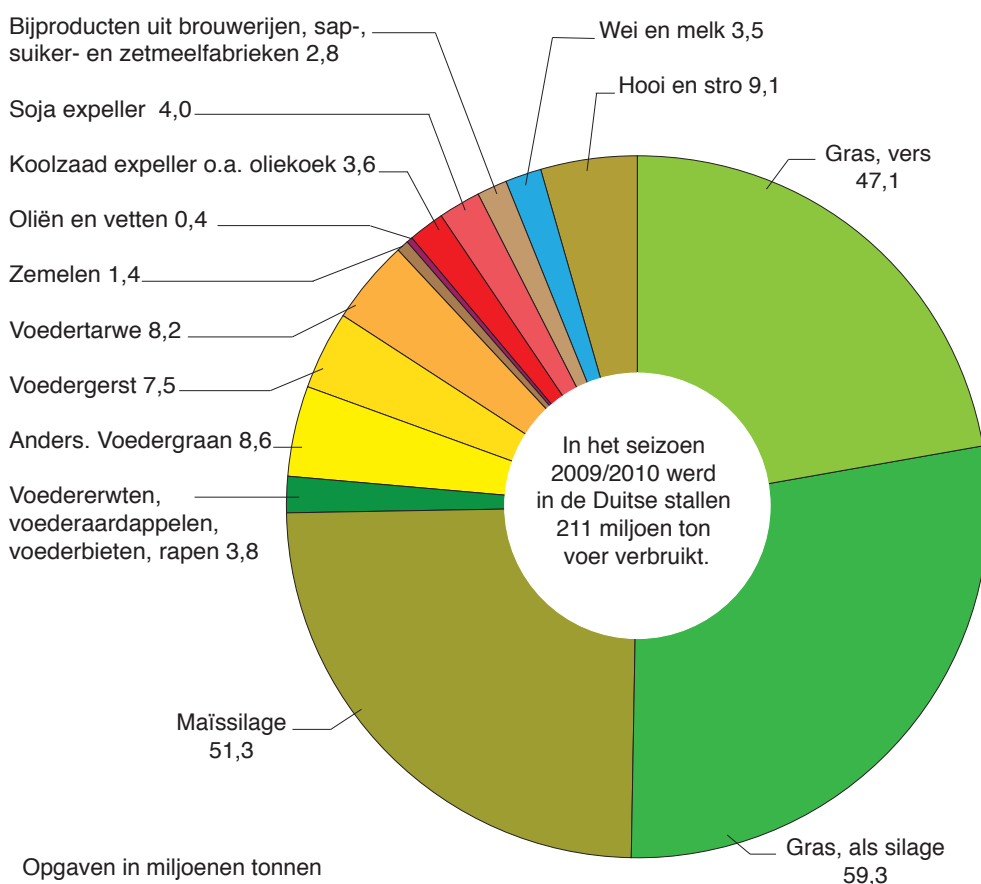
Vroeger hadden de kippen niet zoveel uitloop omdat ze anders psychische schade leden, maar omdat ze zichzelf dienden te verzorgen en maar moesten zien hoe ze aan hun trekken kwamen. Op de mesthoop, op en in de aarde bevond zich dierlijk eiwit, van insecten en wormen tot aan het verpopte nageslacht van mieren. In jaren, waarin er veel meikevers waren, smaakten de eieren in de meimaand vaak wat pittig. Als bijvoer was er een beetje afval graan (breuk, afwijkend graan,

onkruidzaden) wat restte na de schoonmaak van de molens. In de winter bleven de kippen, oorspronkelijk tropenbewoners, liever in de stal of hielden zich op de dampende mesthoop op en op de voertroggen van andere stalbewoners. Onvoorzichtig pluimvee werd door de varkens gegrepen en opgegeten.

De voeromzetting van het pluimvee wordt nog overtroffen door die van vissen in aquaculturen. Hier levert soms 1,2 kilo voer, 1 kilo vis.^{25,26} De meeste vissen zijn koudbloedig en verbruiken geen energie om het lichaam warm te houden. Daarvoor in de plaats hebben sommige vissen, namelijk roofvissen, voedzaam voer nodig zoals vismeel, dat b.v.

Dit word in Duitse stallen gevoerd

EU.L.E. GRAPHIK ©

bij het uitnemen van de vis overblijft. Wat de een enkel als "pervers" ervaart, is in de ogen van de andere een bij de soort passend voerplan. Tilapia's eten op hun beurt als typische vegetariërs liever kippenmest, die daarmee niet meer als meststof de verliesgevende omweg over de akkers moet maken, om fijnproevers enthousiast te maken.²⁷ Hier wordt zelfs de idee van de ecobalans overtroffen.

Traditionele landbouw vs. monoculturen & intensieve veehouderij!

Hoe vruchtbaarder de bodems vroeger waren, des te meer voedsel werd er geoogst en des te meer organische mest was er nodig, om de vruchtbaarheid te behouden. Aldus werd noodgedwongen ook de beste bodem als weiland gebruikt. De ecologische oplossing is, het vee op vlaktes te laten weiden, die niet voor akkerbouw geschikt zijn, en dat vlees van daaruit gekoeld te distribueren. Voor de landbouwer betekent dat een specialisatie op datgene wat hij het beste kan – afhankelijk van bodemkwaliteit, marktwensen en eigen kwalificatie.

Specialisatie vergt grote bedrijven, die zich gericht op “hun” diersoort bekommeren. Wat door de consumenten als intensieve veehouderij gezien wordt, is voor de moderne landbouwer tegenwoordig gelet op de technische en bouwkundige mogelijkheden, heel overzichtelijk. Tengerere boerinnen runnen vandaag de dag een familiebedrijf met 200 koeien; vroeger was daarvoor een bedrijfsleider nodig en veel personeel (knechten en dienstmeiden).

Ook de dierenbescherming heeft tot concentratie van de veebedrijven, tot intensieve veehouderij bijgedragen. Met elk nieuw voorschrift ter verbetering van de houding werden de stallen groter. Met deze voorschriften zijn investeringen gemoeid, en die zijn economisch alleen in grotere en modernere stallen te realiseren. Met elke nieuwe regeling moesten bedrijven opgeven – namelijk de kleinere met een gemengd economisch bedrijf. Daarom bleven er van de allround-bedrijven maar weinig over. De meeste boeren kopen hun levensmiddelen tegenwoordig bij de discounter. Hoe beter de specialisatie lukte, des te beter staan deze bedrijven er voor en dragen bij aan de verzorging van de bevolking. De deeltijdarbeid economie bracht grote voordelen voor rationalisering, die natuurlijk ook de ecobalans verbeterden.^{40,41}

Het historische boerenleven, waarin mensen van kinds-af-aan in armoede leefden en zich krom gewerkt hebben, wordt zonder visie tot idylle verklaard. Wie treurt over de teloorgang van het gemengde traditionele boerenbedrijf, treurt eigenlijk over een tijd, waarin 80 procent van de bevolking in de landbouw moest werken – de meisjes als

Landbouw was meestal zware lichamelijke arbeid
- vooral voor de vrouwen. Boven: aardappelloogst 1953, LPG Lützwow
Onder: Rogge oogst in Duitsland, ca. 1948

Wikimedia Commons Fotos: Deutsche Fotothek

Wie werkelijk van dieren, houd dood hen niet

Natuurlijk zijn er ook dieren, die permanent het eten van de mens wegvreten. Dat zijn b.v. opslagplaagdieren zoals de graankever of ratten. De Wereld Voedsel Organisatie FAO schat de wereldwijde verliezen in graanopslagplaatsen door plaagdieren in de 3de wereld op zo'n 30 procent.²⁸ Dat betreft niet alleen voedergerst, waarbij varkens en kippen graag met de insecten mee-eten, maar vooral broodgraan.

in de graansilo's om zeep te helpen. Om het helder te zeggen: Wie niet bereid is, regelmatig dieren te doden, die bevordert een wereld vol honger, gebrek en ongerechtigheid – om het even, of hij vegetariër is of niet.

In welvaartmaatschappijen werkt het leger van knuffelbeesten net zoals de ratten in armoelanden. Vele diervrienden voeren hun lievelingen direct van de tafel met lekkernijen, die ze zelf ook eten. Wanneer varkens, runderen of kippen niet meer gehouden zouden worden, om de voedselreserves te ontzien, dan geldt dat evenzogoed voor katten en honden. Eens te meer omdat ze in Duitsland niet tot de voedselvoorziening bijdragen – behalve natuurlijk de herdershonden bij een schaapskudde of als muizenjager in de schuur. Greenpeace adviseert in "Doe-wat!"-Tip nr. 78 de vervanging van vlees-etende hondjes door de "klimaatvriendelijke" kippen.²⁹ Ze smaken weliswaar goed, maar ze zijn helaas niet zindelijk, behalve wanneer men hen in vogelkooitjes houdt. Maar dat natuurlijk ook maar zolang, totdat dierenbeschermers hun "bevrijding" eisen.

Juist diervrienden zouden zich in het belang van hun beschermelingen, voor een moderne landbouw met intensieve veehouderij dienen te zijn, niet alleen om hond, kat of slang soortgericht te kunnen voeren, maar ook, om de daarvoor noodzakelijke overschotten te produceren. Zo kunnen ze hun lievelingen vredig in laten slapen - of het nu gaat om te vetgemeste honden of lam geraakte hobbypaarden – zonder ze daarna uit te hoeven nemen, om de naaste burens blij te maken met paardefilet of met spareribs van Lassie. Tja, veel dieren vreten onze broodmand leeg; het vee echter niet.

Wikimedia Commons,
Foto: Peter Trimming

De woelmuis

Heeft zich een ongeluk gegeten aan "5-a-day". Delicate wortels zijn haar lievelingseten. Met plezier vernielt ze fruitplantages en groentebedden.

Wikimedia Commons, Foto: Tocekas

De bruine rat

Is een typische müesli-freak dankzij een gespecialiseerd spijsverteringsstelsel

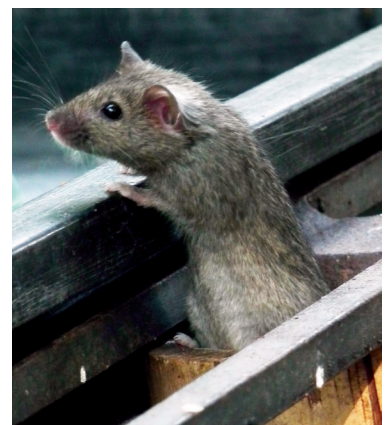
Wie zich om de voeding van de mensheid bekommert, zou moeten bedenken, hoe men de horde kevers, motten, ratten en muizen in toom houdt en decimeert – om het even met vallen of met gif. Hij zal dan talloze dieren doden, die zich aan voedsel- en voermiddelen tegoed doen, echter zonder hen daarna nog te kunnen eten. Wie zijn appels of zijn müesli graan wil oogsten, moet bereid zijn, de woelmuizen in de groentetuin, de wilde zwijnen op het korenveld en de ratten

Wikimedia Commons, Foto: Alexander Gamauf

Postduiven

Houden van de gemeenschappelijke maaltijd, maar nemen ook weggeworpen middagsbrood als fastfood to fly.

Wikimedia Commons, Foto: 4028mdk09

De potsierlijke huismuis

verrijkt studenteneten graag met haar "probiotische krenten".

Voor onze honger naar vlees brandt het regenwoud

Er schijnt overeenstemming te heersen, dat onze varkens en runderen het regenwoud kaal vreten. Echter het bos valt in werkelijkheid ten offer aan de extra vlaktes voor bio-energie. De samenhangen volgen economische wetten, de welbekende Thünenschen Ringen.³⁷ Deze zijn nu net door de eco-deskundigen herontdekt en heten nu "Indirekte Landnutzungsänderungen (iLUC).³⁸ Het principe: Groeit een stad, dan expandeert de eerste ring om de stad. Daar vindt de kweek plaats van alle producten met de hoogste transportkosten. Dat was tot dusverre meestal groente. Daarmee dringt de groeiende stad alle andere bedrijven met andere producten verder naar buiten.

Daaruit volgt naar huidige omstandigheden: Groeit de suikerfabriek in Brazilië door de geweldige omzet van bio-brandstof, dan worden veeteelt en kleine zelfstandigen weggedrukt, die rondom de fabriek leven. Ze trekken verder weg en branden het oerwoud aan de randen in ringen af. Suikerriet, maar ook oliepalmen, moeten dichtbij de groeiplaats verwerkt worden. Wie het principe van de Thünische Ringen niet kent, geloofd graag de "TV Documentaires", die beweren dat het platbranden een automatisch gevolg is van onze "vleeshonger".

De wettelijk afgedwongen vraag naar bio-diesel verhoogt de prijs van alle plantentie, daar deze tenslotte onderling uitruilbaar zijn. Wanneer de mineraaloliefirma's hun "bijmeng-quota" niet halen, dreigen er strafbe-

talingen, zodat de oliefirma's tot bijna iedere prijs plantaardige olie kopen, die eigenlijk voor de menselijke voeding gedacht was. Elke subsidie, elke gedwongen bijmenging voor bio-brandstof werkt nadelig uit op de vraag naar producten en de behoefte aan grond.

In Zuidoost-Azië word nu oerwoud afgefakkeld; de inheemse volkeren worden verdreven, om vlaktes te creëren voor oliepalmen, voor de productie van biodiesel voor onze eco-waan. Meer vraag naar biobrandstof maakt levensmiddelen duurder, maakt de grond duurder, verhoogd het inkomen van de verpachter en verlaagd het inkomen van hen die op het land werken. Zou de hoofdzakelijk door Duitsland veroorzaakte bio-energie hype er niet zijn, dan zouden de geste- gen opbrengsten voldoende zijn, om de prijzen stabiel te houden.

De voedingsmiddelenmarkt is in afhankelijkheid geraakt van de wisselvallige idealen van goedbedoelende welvaarts-mensen. Vandaag willen ze bio-brandstof, morgen alleen nog maar bio-levensmiddelen, overmorgen een reductie van de veestapel, dan "Greeningsvlakten" in plaats van levensmiddelenvlaktes, dan veranderen ze plotseling van mening en verfoeien ze de bio-brandstof; dat alles zonder enig benul van de uitwerkingen op de bevolking en het milieu, maar altijd met de zalvende toon van de overtuiging en beargumenteerd met het gezwam over de naderende ondergang van de wereld door klimaatverandering of het sterven van schildpadden.

Wanneer vandaag de groene parlementariers, die eerst als koetsiers de bio-wagens in gang gezet hebben, nu zeggen: "De CO2-belasting is minimaal en certificering systemen zullen alleen cosmetisch zijn",³⁹ dan is dat plezierig, maar mag niet afleiden van de vernietigende gevolgen van hun politiek. De "energie van de akker" is het schoolvoorbeeld voor onbegrepen nevenwerkingen en ad-hoc argumentatie. In deze chaos moet nu de bureaucratie met "duurzaamheidscertificaten", vrijbrieven met passende statistieken uitreiken, terwijl de initiatiefnemers van deze "Energie-Wende" vandaag zo doen, alsof ze met deze gevolgen helemaal niets te maken hebben. Ze hebben zogezegd alleen maar een klein verwarmend kampvuurtje gemaakt; aan de wereldwijde vlaktebranden zijn echter alleen de vleeseters schuldig.

Wikimedia Commons Foto: Diorit

Illegaal platbranden in het Zuid-Oosten van Madagaskar

Het oorspronkelijke regenwoud is bijna helemaal aan het platbranden ten offer gevallen. Kinderrijke families hebben akkerland nodig om te overleven. Om dezelfde reden en op dezelfde wijze werd Midden-Europa in de Middeleeuwen ontbost. Aan deze ontbossing hebben we ons cultuurlandschap te danken.

De “Energie-wende” lukt ons alleen met minder vlees

Vermindert het verbouwen van energieplanten onze afhankelijkheid van aardolie? NEE. Immers het percentage bio-energie van het totaalverbruik is bijna te verwaarlozen en zal dat ook altijd blijven. In Duitsland werden in 2010 een respectabele 52 miljoen ton benzine en diesel verbruikt.³⁰ Zou men deze hoeveelheid door biodiesel willen vervangen, dan zouden daarvoor rond de 38 miljoen hectare koolzaad nodig zijn – meer dan het drievoud van de totale Duitse agrarische vlakten. Er niet bij ingerekend is de energiebehoefte voor de productie van bio-energie uit koolzaad. Daarvoor heeft men reken technisch nog eens 13 miljoen hectare koolzaad nodig.^{31,32} Voor de dromen van de Duitse eco-scene zou niet eens de Oekraïne toereikend zijn, om genoeg biodiesel voor het Duitse stratenverkeer te produceren. En dan heeft nog niemand huisbrandolie voor een warme kamer, stroom voor de laptop en de vaatwasser, laat staan iets te eten.

In Duitsland worden meer dan 2 miljoen hectare voor “bio-energie” misbruikt.³³ Dat speelde geen rol, zolang agrarische overschotten d.m.v. “Vlakte-stilleggings-premies” bestreden werden, want destijds waren de prijzen van agrarische producten laag en de vlaktes overzienbaar. Het is al lang tijd, biodiesel niet langer ten koste van levensmidde-

len te subsidiëren, want we hebben slechts 11,8 miljoen hectare akkerland. Op de 2 miljoen hectare voor bio-energie gedijen maïs (biogas), oliehoudende vruchten (biodiesel), graan en suikerbieten (bio-ethanol voor benzine). Op de wereldmarkt zijn de prijzen voor basisvoedsel door de bio-energieboom verdubbeld.

Wereldwijd belanden al 144 miljoen ton graan in de tank.³⁴ Dat komt overeen met de helft van de EU-graanoogst. Hoe meer oogsten van de akkers voor diesel zijn, des te duurder wordt de voeding. En hoe duurder die is, hoe minder mensen op aarde zich genoeg eten kunnen veroorloven – om nog maar te zwijgen over de stroom voor hun onderkomen.

De honger op deze wereld wordt tegenwoordig over de energieprijzen gestuurd. Sinds de prijzen voor basisvoedsel (b.v. graan, spijsolie, suiker) via hun calorische waarde en hun subsidie, gekoppeld worden aan de prijs van ruwe olie, belanden de oogsten niet meer op het bordje, maar in de bio-gasinstallaties en biodiesel destilleerbedrijven. Het is niet de hamburger, die de voedselvoorziening van de mensheid, met eiwitten, in gevaar brengt.

Men kan over het aandeel van bio-energie in de prijsstijgingen strijden, maar er zijn tegenwoordig maar relatief kleine hoeveelheden

Foto: Frank D. Schipper

Risikante groene energie technologie:

Na het lekken van 600.000 liter gier uit de biogas-installatie Gressthal in Franken graven baggermachines de verontreinigde aardlaag af en reinigen de dichtgepropte kanalen. In het Schwanische Ehingen was kort daarvoor een met gier fevulde tank geëxplodeerd en had zijn inhoud op en rond de ontsluitingsweg over een groot gebied verspreid. Bij traditionele verwerking als meststof was zo iets niet gebeurd.

nodig, om de balans te verstoren. De vroeger normale opslag van graan werd wereldwijd weggerationaliseerd en door een risikant, naar men zegt kostenbesparend “Just-in-time” vervangen.^{35,36} Dit verhinderde een vereffening bij schommelingen van oogstbrenghen en maakt het basisvoedsel tot een speelbal van speculanten. Een neoliberale politiek levert in combinatie met het steeds populairdere ecologische planeconomie – de bijmengquote is niets anders dan een socialistisch gepland doel – een explosieve mix.

De gevolgen zijn hongerrevoltes, die voor ons televisiepubliek in vrijheidsbewegingen tegen een regiem van onderdrukkers omgedoopt worden. Immers in landen waarin de mensen zich geen kant-en-klare maaltijden uit het diepvriesvak kunnen veroorloven, maar maïs in zakken kopen, waarvan de prijs nu al de helft van hun inkomen verslindt, betekent een verdubbeling van de ruwe grond-

stofprijs je reinste nood! De “Groene energie van de akker” brengt armoede voort en politieke onrust in andere delen van de wereld. Bij ons verslindt ze steeds meer subsidie, en met dit geld worden nieuwe akkervlaktes in beslag genomen. Deze ontbreken dan voor de levensmiddelenproductie, en de levensmiddelenindustrie moet hogere inkooprijzen betalen, om nog voldoende ruwe grondstof voor frites of pizza te krijgen. De diesel- en stroomafnemers, wij allen dus, financieren met onze dieselbelasting en stroomtoeslagen ook nog hogere levensmiddelprijzen. Hoe meer bio-energie wij moeten gebruiken, des te duurder wordt ook onze volgende inkoop bij de supermarkt – een duivels dilemma.

De theorie dat door braadworststalletjes in Wanne-Eickel, de hongersnood in de wereld veroorzaakt wordt, kunnen wij met een gerust hart in de bio ton smijten.

India bewijst, dat een vegetarische voeding voor iedereen goed is

India is wereldkampioen bij de melkproductie. Daarvoor heeft het veel koeien en buffels nodig. Maar wat gebeurt er met de vele dieren wanneer hun productieve periode voor-

bij is? Het slachten druist in tegen de hindoeïstische tradities. Desondanks schijnt de vleesconsumptie te stijgen, ook wanneer dat niet in de statistieken naar voren komt en India nog altijd als een schoolvoorbeeld voor een, zich vegetarisch voedende natie voorgesteld wordt.^{49,50}

Er bestaan niettemin indirecte mogelijkheden voor dit resultaat; India produceert namelijk enorme hoeveelheden rundsleer.¹⁰ Natuurlijk, ze hebben ook een geweldige hoeveelheid koeien, en nog meer waterbuffels, die naar behoeven “heilig” genoemd water en dan weer niet. Maar zonder slachting geen leer, geen vlees. Dus, om wat voor vlees gaat het dan? Daar wordt het met de statistieken uit “ethische” gronden ietwat beroerd.

De voorstelling van zaken, dat hongerige mensen hoogwaardig rundsvlees zouden laten verkommeren, zou tamelijk wereld-

Wikimedia Commons Foto: Marcin Bialek

Intensieve afvalmesting:

Zijne Heiligheid wordt uitgenodigd voor het etem: plastik, voden en andere vezelrijke specialiteiten van het land

vreemd zijn. Naar de officiële cijfers van het FAO heeft India in 2010 slechts 6,2 milj. ton vlees geproduceerd, en dat bij een reusachtig dierbestand van 322 milj. koeien en buffels. (Duitsland 12,8 milj. koeien), 154 milj. geiten, 74 milj. schapen, 9,6 milj. varkens en 800 milj. kippen.¹⁰ Wie nu geloofd, dat deze massa's bijna allemaal in luchtige stallen een natuurlijke dood sterven, die geloofde in 2001 waarschijnlijk ook aan de cijfers uit Athene m.b.t. de staatsschuld.

Het vegetarisme is in India sociaal gewenst, daarom valt bij openbare rondvragen het aantal veel hoger uit, dan zij in werkelijkheid is.⁵¹ Het dagblad The Hindu meent, dat 40 procent van de bevolking vegetariër zou zijn.⁵² Dat in India rundsvlees gegeten wordt – per slot van rekening zijn toch 60 procent geen vegetariër – is een maatschappelijk en religieus taboe, en overtreding daarvan kan er zelfs tot ongeregelheden leiden.⁵³ Desondanks mogen de gelovigen van andere religies – in India leven bijvoorbeeld 150 miljoen moslims en christenen – runderen slachten en hun vlees als “schaap” of “waterbuffel” verkopen. India tot vegetarische natie te verklaren, heeft dus een bepaalde reuk.

Het is niet echt diervriendelijk, ondervoede koeien zolang te melken en als trekdieren zwaar werk te laten verrichten, tot ze uitgemergeld en ziek zijn, om ze dan de stad in te jagen, zodat ze zich daar als heilige koeien maar met afval moeten zien te redden, totdat ze zwart geslacht worden of zelfs jammerlijk creperen. Aan verzorging door een dierenarts is al helemaal niet te denken. Overtalige kalfjes worden niet zoals bij ons gemest, maar men laat ze langzaam voor de ogen van het moederdier verhongeren. Zo laat zich langs “natuurlijke weg” de melkproductie van de vertwijfelde koeien verhogen.⁵⁴

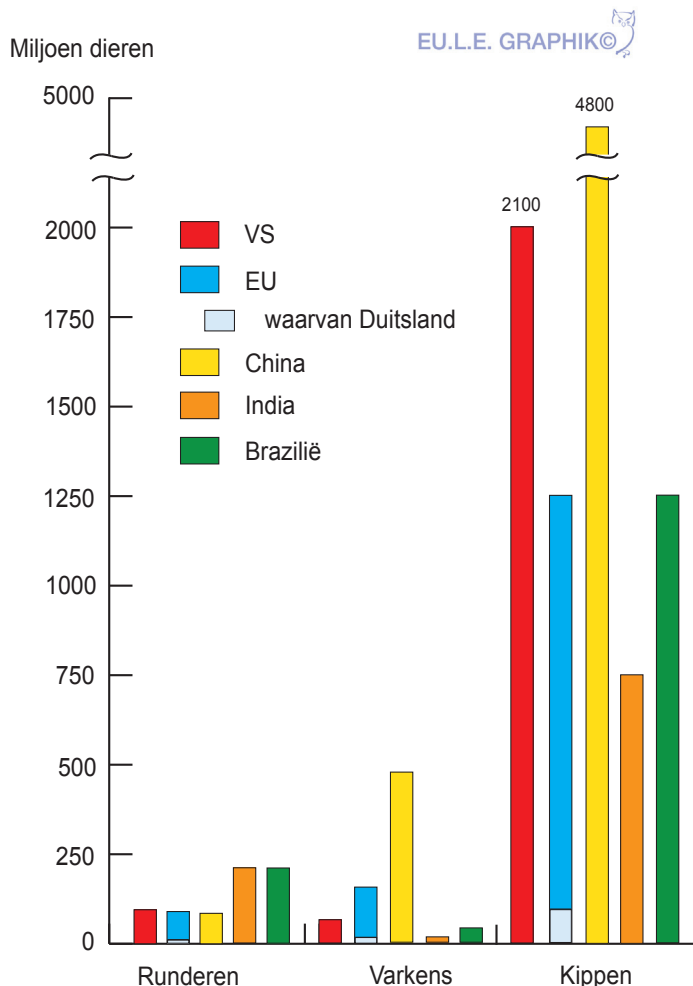
Uit de nood werd een deugd

Wel in geen ander land is de tegenstelling tussen de verheerlijking van zogenaamde dierenliefde en de daadwerkelijke levensomstandigheden van de “heilige koeien” groter dan in het “vegetarische” India.

De Indiërs werden niet uit innerlijke drang en de wens tot kastijding en gezondheid “vegetarisch”, maar leden uit armoede onder een tekort aan vlees. Het hindoeïsme maakte uit de nood een deugd en predikte de liefde voor de koe. Daar het rund bij voorkeur datgene vreet, wat de mens niet verteren kan, en in warme, regenrijke klimaten meerdere oogsten mogelijk zijn, voedde het als melkprodu-

cent en werkdier meer mensen, wanneer het voor de mesting de vlakten had mogen begrazen. Met de stijgende welvaart stijgt echter overal ter wereld de trek in vlees – zo ook in India – en de religie houdt zich dus afzijdig.

Wereldwijd vee-bestand 2010

Nog maar enkele decennia geleden was het de westelijke wereld, die twee derde van de vleesproductie opsoupeerde. Tegenwoordig is het nog maar een derde, want intussen kunnen zich ook de opkomende landen zich vlees veroorloven. Parallel daarmee is de productie aan vlees gestegen; in de laatste 50 jaren heeft die zich zelfs verviervoudigt¹⁰ (volgens de FAO 1961 = 71 milj.ton, 2010 = 295 milj.ton), en stijgt nog verder. Wanneer tegenwoordig 1,2 miljard Indiërs zich verzadigen, met ook nog eens betere levensmiddelen als de 445 miljoen in 1960, hebben ze dat te danken aan de moderne landbouw en niet aan oude rassen. Hoeveel vlees geproduceerd en gegeten wordt, wordt niet besloten in Berlijn of Brussel, maar in de opkomende naties in Azië en Latijns-Amerika.

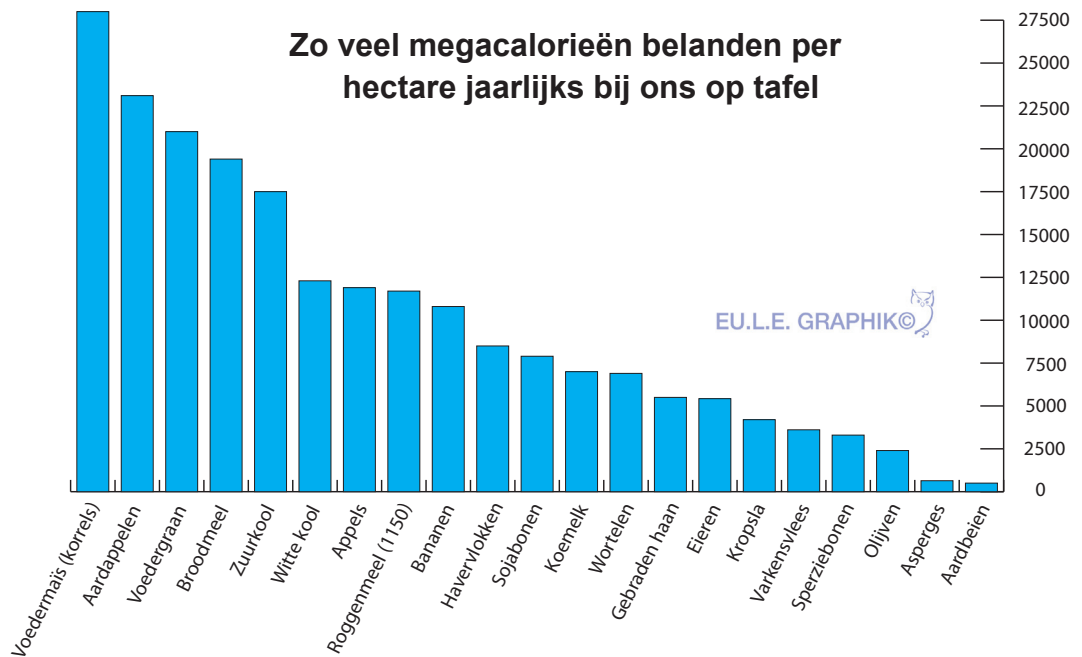
Plantaardige voeding is voedzaam en geeft energie

Vele vegetariërs voelen zich kiplekker, wanneer ze aan tafel hun medemensen voorhouden, dat goulashsoep of hamburgers onnodig veel vlaktes vergen en bovendien het klimaat beschadigen. Daarom eten zij liever sla met verse kruiden en lekkere asperges. Nou goed, laten we dan eens de culinaire ecobalans van een moderne stadse vegetariër bekijken.

Nemen we het symbool van de plantaardige voeding, het kropje sla. Plant de boer i.p.v. sla liever aardappelen of gerst en voert die aan zijn varkens, dan levert het varkens-

vlees natuurlijk meer eiwit – ook wanneer men van twee tot drie slaogstten per jaar uitgaat. Bij edele groente zoals asperges is de ecobalans ten opzichte van een Wiener-schnitzel gewoonweg beschamend. De geringe hoeveelheid oogst van asperges wordt alleen nog door zijn minimale voedingswaarde overtroffen.

Asperges zijn niet voor niets duurder als vlees. Sla en asperges worden overvloedig berekend, en asperges worden in het voorjaar gedeeltelijk al met bodemverwarming⁴² tot snellere groei gebracht. De kwetsbare sla

De complicaties van de voedingswaarde-balans: Calorieën

De resultaten hangen sterk van de opbrengst van de betreffende hectares af, die geheel volgens de natuur in hoge mate verschillen – afhankelijk van bodemvruchtbaarheid, keuze van de soorten, klimaatzone, weer en plagen. Zo kan er in grote delen van Zuid-Amerika, soja ook als “tweede oogst” binnen een jaar verbouwd worden, hetgeen de jaaropbrengst van een veld verdubbelt. Daarmee is in de grafiek rekening gehouden. Voor alle lokale producten wordt de doorsnee opbrengst in Duitsland als norm aangehouden. Zo werd kropsla met 2,5 oogsten per jaar becijferd. De factor 2,5 komt overeen met het percentage in het kader van de vruchtwisseling over meerdere jaren.

Bij eieren en vlees werd de benodigde oppervlakte omgerekend naar die voor voedergraan en soja expeller. Bij de melk werd de hoeveelheid melk berekend, die met een hectare gras per jaar te bereiken is – zonder iets van krachtvoer.

Zuurkool komt beter uit de bus dan witte kool, omdat oogstogstogsten en verwerkingsverliezen verschillend uitvallen.

Bij de teelt voor de groenteverwerkers worden rijpe, grote kolen geoogst. Bij de groenteboer verkoopt men daarentegen liever kleinere kolen, waarbij op grond van de moeilijkere distributie de verliezen hoger zijn.

Alle cijfers – ook voor vlees – zijn gebaseerd op het verteerbare percentage, die het huishouden bij een effectieve distributie bereikt en bij een z.s.m. verwerking in de keuken gehaald worden. Zou men bij fruit, groente en bakproducten rekening houden met de ondertussen hoge percentages weggeworpen waren, dan zou het resultaat duidelijker in het voordeel van dierlijke voeding uitvallen. Laatstgenoemde heeft principieel minder verlies dan groente, dat er “altijd vers!” uit moet zien. De kwetsbare kropsla belandt tegenwoordig al met enkele verwelkte buitenste bladeren bij het afval van de supermarkten, omdat het anders het imago zou beschadigen. In werkelijkheid mag het echt verteerde percentage groente & fruit en brood rond een vierde lager liggen als voor deze grafiek is aangenomen.^{43,45}

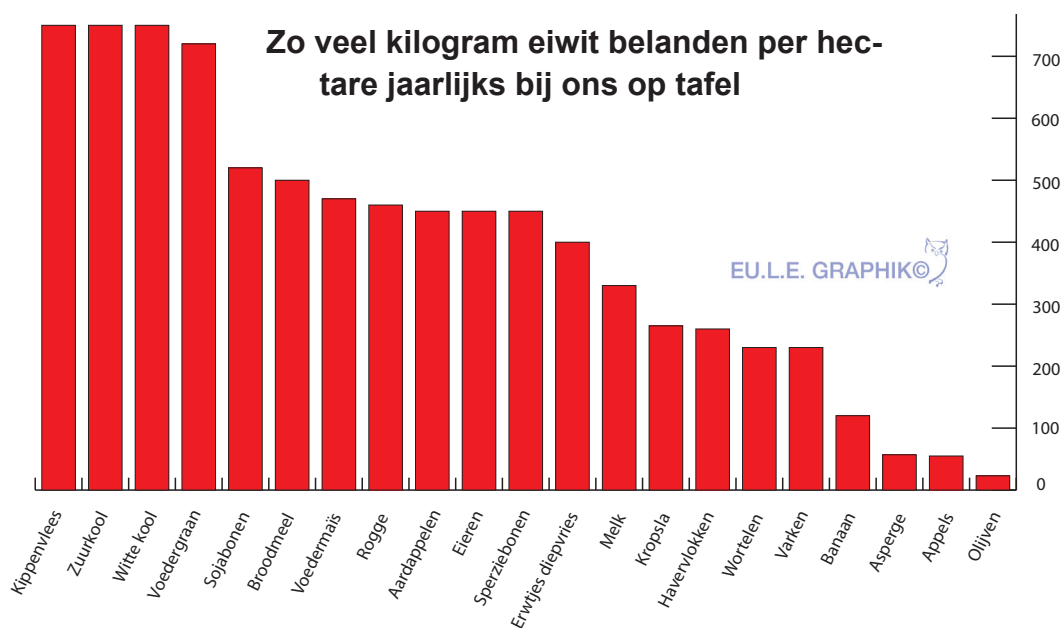
heeft meer plantenbescherming en meststof nodig dan voedergerst.

Wil men vele mensen van krappe vlaktes voeden, dan zijn sla en asperges een zinloze verkwisting van het beste akkerland. Hier zou zelfs veeteelt een meer ecologische oplossing bieden. Voert men het gras of de silage van een hectare aan het rund, dan levert dat per jaar 100 hectoliter melk. Daarin zit ruim 340 kilo eiwit en 420 kilo vet. Wie meent, dat vee het brood van de mensen weg vreet, die word bij het narekenen van de ecobalans van asperges, sla of komkommers snel merken, dat er een hemelsbreed verschil bestaat tussen inheemse aardappelen, zuurkool of apelmoes met brandnetelthee en de luxe caloriearme importgroenten.

Maar laat u zich door deze overweging niet de lust op een lekkere komkommer salade bederven, uiteindelijk heeft de moderne landbouw – het maakt niet uit door intensieve akkerbouw of door intensieve veehouderij – een zo hoge productiviteit, dat wij ons hier in Duitsland de luxe van een lekkere portie as-

perges met voedzame ham en gesmolten boter, ons met een gerust hart kunnen permitteren, en zelfs nog vlaktes voor golfbanen, windmolens en ligplaatsen aan het Baggermeer over hebben.

Vroeger moesten groenten verzadigen en zich lenen voor opslag. Gevraagd waren aardappelen, zuurkool en gedroogde erwten, tegenwoordig worden die groenten op waarde geschat die in de gunst van “slankmakers” staan. Zoals rucola, asperges of artisjokken. Steeds meer slablad en schijfjes komkommer dienen ter decoratie. Echter met loofwerk en deco-artikelen krijgt men geen bevolking verzadigd. De oppervlakten nodig voor de teelt van “caloriearm” zouden bij gebruikmaking van de maatstaven van diegene die de vegetariërs naar de mond praten, de productie van “verzadigingsgerechten” achteruit dringen. Zou men met beperkte vlaktes een volk willen voeden, dan kan er rekening meer gehouden worden met de behoeften van de luxe-vegetariër.

De complicaties van de voedingswaarde-balans: Eiwit
Helaas is het werkelijke gehalte aan verteerbare eiwitten vaak niet precies bekend. In de tabellen worden alle mogelijke stikstofhoudende substanties, zoals alkaloiden, nucleïnezuren, biogene Aminen en natuurlijk ook nitraat met het “Federzahl” 6,25 in “ruwe proteïne” omgerekend. In de Engelse taal word de ruwe proteïne daarom ook wel eens “Funny protein” genoemd.

Plantaardige eiwitten bevatten daarbij enzyminhibitoren, die onverteerbaar zijn en daarbij de opname van voedingsstoffen verminderen. Daar hieromtrent tot dusverre nauwelijks betrouwbare gegevens verzameld dan wel gepubliceerd werden, word de voedingswaarde van plantaardige producten in de gewoontelijke tabellen duidelijk overschat. Enzyminhibitoren kunnen tot wel tien procent van het totale eiwit

uitmaken en bevatten gewoonlijk rijkelijk essentiële aminozuren, zonder dat deze voor het lichaam bruikbaar zijn.

Tenminste bij graan word daarom ondertussen de factor 5,65 gebruikt. Anders werd voor deze tabel van het plantaardige proteïne met een gelijkwaardige 90 procent gerekend, ook wanneer enkele auteurs voor een deel van de plantaardige producten slechts 50 procent en minder laten gelden.

Dierlijk eiwit bezit soms zelfs een hogere gelijkwaardigheid als $N \times 6,25$. Bij de melk werd de factor daarom officieel naar 6,38 verhoogd. Maar zelfs bij gebruikmaking van corrigerende factoren kunnen de relevante tabelgegevens gemakkelijk tot verwarring voeren. Zo liggen de echte gehalten aan vet en eiwit in de geleverde melk duidelijk hoger als de waardes voor volle melk. ^{43-48, 76-82}

Veganistische, biologische voeding redt de planeet

De achilleshiel van de ecologische landbouw is de veeteelt. De biologische landbouw is veel meer van de veeteelt afhankelijk dan de conventionele landbouw, waarbij hele landstreken tegenwoordig vee-loos boeren. Dieren zijn integraal bestanddeel van de biologische landbouw, daar elke plantenteelt meststof nodig heeft. De beschikbare stikstof is beslissend voor de oogst, omdat die voor de vorming van eiwit nodig is. Op onze aardbol kunnen er slechts zovelen gevoed worden, als er eiwit in de vorm van levensmiddelen beschikbaar is. Pas de uitvinding van de kunstmest maakte een productie van eiwit zonder vee mogelijk en veroorzaakte daarmee de “bevolkingsexplosie” van de laatste eeuw.⁵⁶

Wikimedia Commons Foto: Lasertiriman

Biologisch-droomeiland

Van zulk edel guano dromen eco-groentekwekers Revillagigedo-eilanden, Mexico

Het bio-verband Demeter schrijft haar bedrijven dwingend het houden van vee voor, om de onmisbare mest te verkrijgen. Dat zou het onttrekken van voedingsstoffen door de verkoop van biologische voeding aan de steden dienen te compenseren. Zonder mest heeft de bodem tijd nodig, om zijn voedingsstoffendepot door de verwerking van bodemschikstoffen en de afbraak van plantenresten weer aan te vullen. Dit kan men door groenbemesters zoals klaver of luzerne bevorderen, het laatste komt echter overeen met een braakligging. Een vee-loze en tegelijk “biologische” bedrijfsvoering is nu een-

maal slechts op twee manieren mogelijk: Herinvoering van de braakligging of compost uit de oogst van andere vlakten. Beide hebben vlaktes nodig.

Vanaf de 18e eeuw behoort de braakligging tot het verleden. De vruchtwisseling teelt werd pas door het vee mogelijk gemaakt. De dieren kregen niet meer alleen het stro, maar op de waardevolle akkergrond werd ook veevoer verbouwd. Na een jaar met klaver werd meer graan geoogst dan na een jaar braakligging. Op veel plaatsen kon na klaver zelfs koren verbouwd worden, die hoge eisen stelt aan de bodem. De veestapels werden sterk uitgebreid, de mest deed de koren- en aardappelopbrengst stijgen. Dankzij vee en vruchtwisseling werden meer mensen gevoed. In oorlogsjaren en tijden van nood daalde het kippen- en varkensbestand weer, omdat de mensen hier ook het spreekwoordelijke zwijnenvoer vraten, daar het om het naakte overleven ging.

Zou men de drie-velden-teeltsysteem met braakligging (om de drie jaar worden noch levens- noch voermiddelen geteeld en het land aan zichzelf overgelaten) opnieuw invoeren, dan heeft men 50 procent meer oppervlakte nodig. Alle moeite van Koning Friedrich I en Keizerin Maria Theresia, om de voedselvoorziening van de bevolking te verbeteren door klaver en vee i.p.v. braakligging, zou dan voor niets zijn geweest. Daarom hebben de bio-pionieren op een kringlooeconomie aangedrongen. Dat vereist het houden van vee, om de onmisbare mest te verkrijgen. Daar dit meestal onvoldoende is, kopen veel biologische bedrijven guano erbij, dus vogel- en vleermuisenmest uit Latijns-Amerika, de Filipijnen of Madagaskar, om hun groentebeden te bemesten. Neemt men echter de onwaardige arbeidsomstandigheden op de guano klippen onder de loep, dan beweegt de biologische sektor zich ethisch en ecologisch op een heikel pad.

Vegetarisme en biologische landbouw sluiten elkaar wederzijds uit. Bio-vegetariërs met zendingdrang en met name biologische veganisten brengen de bio-productie in gevaar en parasiteren op de hogere bio-opbrengsten door de mest van de dieren. Wie de bio-consument het genot van vlees eten bederft, zet het mes in de eco-landbouw.

Wanneer al vlees, dan van de bio boerderij

Wie vlees wil, moet eerst maar eens veevoer produceren. De resultaten van onze biologische boeren bewijzen, dat hun productie slechts 50 % van de opbrengsten van conventionele boeren haalt. Zelfs Foodwatch presenteerde in 2008 een studie, die naging, hoe het dan zou zijn, wanneer onze landbouw compleet op "bio" over zou schakelen. Resultaat: Wij hebben voor dezelfde opbrengst 87 procent meer oppervlakte nodig.⁵⁵ Daar deze vlaktes in Duitsland niet bestaan, moesten we opnieuw meer levensmiddelen over grote afstanden importeren.

Biologische bedrijven hebben beduidend meer voeroppervlakte en voer nodig dan conventionele boerderijen. Dat ligt aan een ontoereikende eiwitverzorging, voornamelijk bij varkens en kippen. De reclamespreuk "Voer in bio-kwaliteit" is uit oogpunt van diervoeding een fysiologische blunder; niet in de laatste plaats, omdat biologisch voer meer kost dan conventioneel voer.

Wanneer bio-dieren ziek worden en antibiotica nodig hebben, is de bio-status in gevaar. Daar is de verleiding groot, ziek vee niet te behandelen, en uit voorzorg te doden. In de biostal worden door het afzien op kraamkooien meer biggen door het moederdier doodgedrukt als in andere bedrijven. Omdat veel boeren de dieren niet graag zien lijden – ze moeten zich dat dag-na-dag aanzien zonder daar iets tegen te mogen ondernemen – is de eco-varkenshouderij zo ongeliefd. Sommige boeren, die de houding van bio-varkens uitgetoet hebben, geven het op van de zenuwen op, en werken weer conventioneel, om weer rustig te kunnen slapen.⁵⁷ Een studie van het ministerie van landbouw bevestigd, dat juist die "jonge dieren verliezen" bij de bio's hoger zijn.⁵⁸

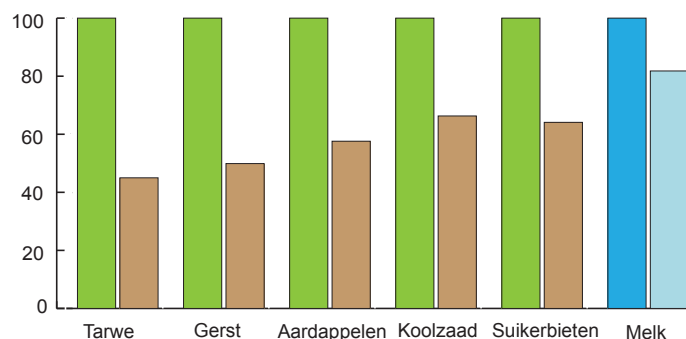
Ute Knierim, Professor op het vakgebied ecologische agrarische wetenschappen van de Universiteit Kassel, bericht over eco-bedrijven, die hun koeien weidegang onthouden en zelfs de potstal nog praktiseren.⁵⁹ Knierim verhaalt verder van "mestvarkens, die geen uitloop geboden word", ze betreurt "de mesting van snelgroeiende kalkoenen, de biggencastratie of het uitbranden van de hoornaanzet bij kalveren zonder verdoving." En dat allemaal volledig legaal, want ook de bio-landbouw heeft zijn sluiptwegen.

Niet veel beter vergaat het op veel plaatsen met de eco-kippen. In industriële bio-bedrijven huizen tot zo'n 30.000 leghennen. Nu zou er bij de bio-industrie niets te bekritisieren zijn, als het bij de "gelukkige hennen" ook niet zou komen tot vederpikken en kannibalisme, gebroken borstbeneden en zelfs – in tegenstelling tot de veelgeprezen volière houding – tot hogere sterftcijfers.⁵⁹⁻⁶² Wegens gelukkige biologische kippen!

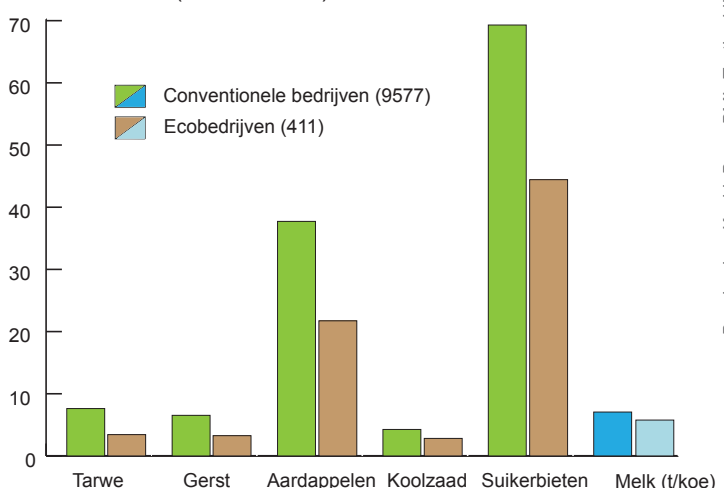
De ecologische landbouw, die vele vruchtbare impulsen voor de conventionele bedrijven gegeven heeft, zou zich neer moeten leggen bij de realiteit, anders eet de ecologische revolutie nog haar eigen kinderen op. Van ideologisch bepaalde richtlijnen van de zijde van de verbanden zou men daarom afstand moeten nemen. De toekomst ligt in een landbouw, die ecologisch denkt en de moderne techniek benut.

Minderopbrengsten in de eco-landbouw EU.L.E. GRAPHIKO

Procenten

Tonnen/hectare (100m x 100m)

Berekening: Keckl, Bron: BML-Testbedrijvennet, oogst van 2009

Intensieve veehouderij en kunstmest vergiftigen het milieu

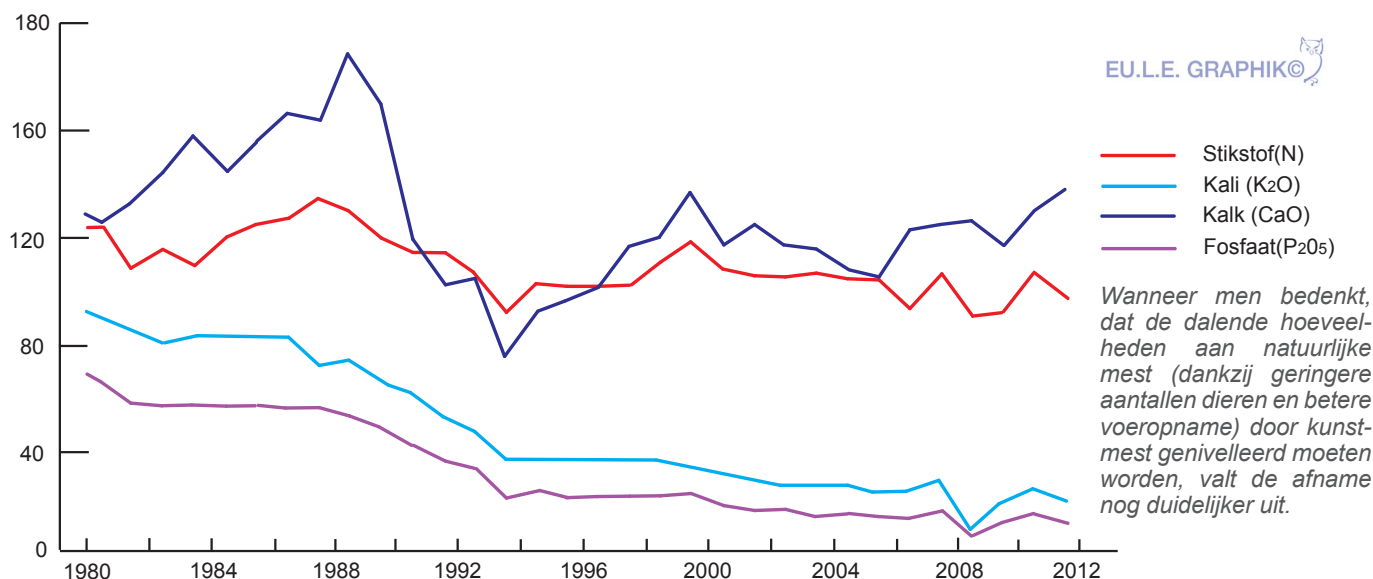
De Duitse veestapel levert tegenwoordig nog maar een derde van de benodigde stikstof (mest: 52 kg N/ha, kunstmest: 107 kg N/ha).⁶³ In de vee rijke gebieden is gier de belangrijkste bron van stikstof, fosfor en kali (NPK-mest). Door de concentratie van de vee teelt op minder grondgebied, verzameld zich daar zo veel gier, terwijl dat in vee arme gebieden ontbreekt. In de dagbladen van de gebieden met een overschot aan gier treft men dan ook advertenties aan zoals “wij kopen uw mest”, opgegeven door ondernemingen met een gier-transport vloot en speciale apparaten om de mest optimaal uit te rijden. De hoge kunstmestprijzen bevorderen deze zaken.

Toen er nog geen kunstmest was, werden in de stad de menselijke fecaliën (plomp-wc, emmers) verzameld en aan de boeren verkocht, voorzover ze niet achteloos in het dichtstbijzijnde water geloosd werden.⁶⁴ Voor een echte kringlooeconomie zou de moderne vegetariër dus bij de koop van muesli of groente zijn fecaliën in de gebruikelijke stategie-vaatjes weer bij de supermarkt of natuurvoedingswinkel terug moeten brengen – weliswaar ontdaan van schadelijke stoffen bestaande uit cosmetica, wasmiddelen, douche gel, geneesmiddelen, gerecycled wc-papier en wat zich zoal meer aan verdachte producten in de badkamer of het poetsrek bevindt en eveneens in het kanaal beland. Vergeleken daarmee is de gier van vee “zuiverder”.

Vanzelfsprekend bestaan er bij het uitrijden van de gier steeds weer problemen, omdat niet alle agrarische bedrijven zich aan de regels van een wettelijke mestboekhouding houden. Zou men dergelijk misbruik als maatstaf nemen, om een algemeen verbod te rechtvaardigen, dan zou men met het oog op de vele wanpraktijken in de geneeskunst ook het sluiten van alle ziekenhuizen kunnen eisen. Tot voor 30 jaar voerde de on-nadenkende omgang met kunstmest – vooral in de groente en druiventeelt – op veel plaatsen tot een volledig onnodige belasting van het grondwater met nitraat.⁶⁴ Intussen werden de hoeveelheden zo sterk gereduceerd, dat bodemdeskundigen al voor te geringe voedingsstoffen waarschuwen.⁶⁵

Hoe groot de vooruitgang op dit gebied is – b.v. door intelligentere mestverwerking zoals de bouw van zuiveringsinstallaties – toont ons oppervlaktewater. Er bestaat niet alleen een teveel aan voedingsstoffen, die tot verbetering voeren, maar ook een tekort. Sommige wateren worden niet meer door een overschot aan voedingsstoffen verstikt, maar “honger” door een tekort.⁶⁶ Op veel plaatsen eisen de beroepsvissers al een bemesting van het water. Anders kan het gebeuren, dat ons natuurlijke visbestanden verdwijnen en door aquaculturen uit Azië vervangen worden.

Binnenlandse afzet van handelsmest in kg voedingsstof per hectare

Verse groente is al van oudsher een kenmerk van een bewuste voeding

Op het bordje van de welvarende vegetariër komen tegenwoordig specialiteiten uit heel de wereld. Men is echter niet uit nood vegetariër geworden, maar men wil meer afwisseling en lekker eten. Ook midden in het oogstseizoen voor Duitse vroege aardappelen, peultjes en bootjes, werden de meer als dubbel zo dure, voorverpakte specialiteiten uit Malta, Nieuwzeeland, Zambia en Zimbabwe graag gekocht.

Het handelt zich hier om luxe goederen, die op grond van hun hoge verbruik van natuurlijke bronnen duurder zijn dan braadworst, schnitzel of een kippenboutje. Erwten- en bonen peulen is handenarbeid, en dat is in Afrika goedkoper. De besparing bij de productie maakt het mogelijk, de waren met het vliegtuig naar Duitsland te verschepen. Zulke luxe producten zijn echter noch klimaatvriendelijk, noch dragen ze bij aan het afbouwen van de honger in de wereld.

Tegelijk met het opkomend vegetarisme verminderde de productie van groenten in Duitsland, omdat in het lokale klimaat slechts voor een beperkte tijd de begeerde versheid geleverd kan worden. Voor 50 jaar bestonden er in de omgeving Braunschweig-Wolfenbüttel nog rond de 50 conservenfabrieken en teelde men veel veldgroenten.⁶⁷ Een tuinderstandbeeld en het tuindermuseum herinneren daar nog aan. De vruchtbaarste bodems, de leemgronden van de Börde -gordels van Hildesheim tot Maagdenburg, zijn ideaal voor de groenteteelt, en omdat op grond van de korte oogstperiode maar een klein deel als verse groenten afgezet kan worden, werden de overschotten geconserveerd. Maar in de 1980-er jaren moesten de laatste conservenfabrieken sluiten, want met de toenemende welvaart konden de consu-

menten zich ook nog in december importgroente veroorloven. Vers smaakt groente nu eenmaal beter als uit het regionale blikje of het inheemse glas.

Diepvriesvoeding heeft minder verlies aan grondstoffen van het veld tot op het bord, maar heeft stroom vretende diepvriesruimten nodig. Diepvriesgroente stijgt in de belangstelling omdat ze "klaar voor gebruik" zijn, bij

Foto: G. Keckl

Groentekraam in juli:

Oogsttijd in Duitsland en desondanks vindt men in de schappen dure peultjes uit Zimbabwe, extrafijne boontjes uit Kenia en verse uien uit Nieuw-Zeeland en aardappelen uit Malta!

gelijkblijvende kwaliteit.

Groente, die altijd dezelfde kwaliteit heeft, is op de beregende zandbodem gemakkelijker te produceren als op de vette leem. Een hoge natuurlijke vruchtbaarheid van de bodem is niet meer zo belangrijk. Belangrijker is de begaanbaarheid bij regen. Zouden de bonen vanwege het slechte weer een week langer op het veld blijven, dan worden uit de extrafijne bonen nu alleen nog maar fijne bonen en deze nemen de invriesbedrijven niet meer af. Waren met lichte leemspetters natuurlijk ook niet. De waren moeten er altijd hetzelfde uit zien. Altijd vers zijn, en precies op tijd geleverd worden, anders belanden ze in de afvalcontainer. Dat zijn welvaartverschijnselen.

Bij verse groenten en fruit zijn de verliezen bij de distributie buitengewoon hoog. In de supermarkten worden oude waren weggegooid bij binnenkomst van de nieuwe levering, ook wanneer die nog volledig okay zijn. Duitsland importeert tegenwoordig 60 procent van zijn groente en 80 procent van zijn fruit.¹⁵ Bij dierlijke levensmiddelen is het land overwegend zelfvoorzienend. En geïmporteerde voedermiddelen worden met relatief milieuvriendelijke schepen getransporteerd.

Professor Winnie Gerbens-Leenes van de Universiteit Groningen rekende uit, dat Hollanders zoveel koffie en thee drinken, dat men daarvoor meer oppervlakte nodig heeft dan voor de teelt van koren en aardappelen of voor groente & fruit.⁶⁸ In Duitsland zal de balans wel eender uitvallen. Daarom geldt als ecologisch alternatief voor het genot van een pilsje bij een hamburger, een pot surrogaatof

Fair-trade koffie bij de marmeladetoast, en groene eco-thee bij Aziatische groenten uit de wok.

Vegetariërs zijn dol op “regionale kringlopen”, maar kopen vanwege hun vers-ideaal het liefst importwaren uit heel de wereld. Niemand zou op het idee komen, de “honger in de wereld” of de “klimaatsverandering”, met asperges uit Peru, verse paddestoelen uit China, Zuid-Afrikaanse druiven en Braziliaanse tofu te willen bestrijden – dus bij voorkeur met importen, die bovendien met hoge verliezen aan waren verbonden zijn. Het Duitse vegetarisme is in de praktijk een onna-denkende luxe consument, die weinig rekening houdt met het milieu. Zou een vegetariër zijn eigen milieu-beschermings-maatstaven aanleggen, dan zou in plaats van een Aziatische vegetarische loempia eerder een braadworst met zuurkool geboden zijn..

Regionale kringloopeconomie beschermt ons voor de globalisering

De slagzinnen van de “biologisch dynamische landbouweconomie” en de “regionale vermarkting” worden tot politiek adagium verheven: Hoe korter de kringloop en transportwegen, des te beter. De consumenten zouden zo mogelijk direct van de producent moeten kopen. De boer zou zelf jonge dieren, mest, zaadgoed en voer moeten produceren of van de burens betrekken. Zo zouden de boeren zich uit hun afhankelijkheid van de handelsketens kunnen bevrijden en hogere inkomsten bereiken.

Importgoederen zouden op hun uitruilbaarheid gecheckt moeten worden. Groenten uit Holland of vanuit de Elbe worden dan in Beieren niet meer verkocht, wanneer zich daar een regionale producent bevindt. Wetgever en bureaucratie weigeren te garanderen, dat alleen zulke waren aangeboden zullen worden, die onder vergelijkbare ecologische en sociale standaards tot stand kwamen. Op deze wijze zou men kleinere bedrijven overhouden, intensieve veeteelt vermijden, de transportwegen verkorten, meer mensen aan het werk helpen, het oerwoud ontzien en de honger in de wereld bestrijden.

Het enthousiasme voor deze utopie berust op het idee, eindelijk een al lang over de da-

tum zijnde, eenvoudige, logisch klinkende oplossing ontdekt te hebben. Wie zich de droom van overzichtelijke landelijke idyllen zelf niet verwezenlijken kan, die wenst zich deze in ieder geval dan op de eettafel. In tegenstelling daarmee staat de dagelijkse routine met een prestatie-maatschappij, die als steeds gecompliceerder, hectischer, bedreigender en corrupter ervaren wordt.

De levensmiddelenindustrie bevordert dit heimwee en maakt waar mogelijk reclame met plaatjes die getuigen van een betere wereld, over het contemplatieve leven op het platteland. Voor de proteststemmers onder de klanten staan in de supermarkt dan bordjes met “Wij zijn het zat”. Maar zou de wereld na verwerkelijking van deze utopie overzichtelijker en de koopmansvrouw eerlijker zijn?

Vanuit het kikkerperspectief

De met trots als regionaal-Beiers gepresenteerde melk-verpakking in een Oost-Beiers tankstation, stamde op het tijdstip van de foto's uit een melkfabriek in Hessen. De melk zelf kwam echter uit het Voor-Alpenland; ze werd dus al over 700 km vervoerd. De melk die echter in dit dorp geproduceerd wordt,

gaat in de vorm van kaas in de nabijgelegen supermarkt tegen afbraakprijzen van de hand – ze heeft dus al lange transportwegen naar de zuivelfabriek en vandaar naar de centrale opslag, achter zich. Daarbij vergeleken is de kaas in het koelvak van het tankstation echt regionaal, van een kaasboerderij.

Alles is ergens wel regionaal, het komt alleen maar op de radius aan. Liggen deze nu bij 100 km, dan geeft dat met de melk een probleem, want het zelfvoorzienend percentage ligt in Beieren bij 170 %, en bij de kaas zelfs op 330%.⁶⁹ Van Lindau tot Bayreuth is het al 400 kilometer, en Beierse melkproducten worden in een kring van 1000 km duur verkocht.

Desondanks staat de regionaliteit in Beieren in hoog aanzien, de globale handel erg laag, en de politiek versterkt dit beeld zelfs nog. Naast Ierland heeft Beieren het dringendste open grenzen nodig voor zijn melk. Wanneer Beierse koeien alleen maar Beiers krachtvoer, inclusief eiwit, mogen eten en Beierse consumenten de Beierse melk moeten kopen, dan zouden ze dubbel zoveel melk en kaas nuttigen, en die producten zouden ook duurder zijn dan die uit de regio's, ten noorden van de weißwurst-equador. Op visstaafjes en zuidvruchten zou op regionaliteit-gronden afgezien moeten worden. Maar waarom zou men? We ruilen melk en vlees tegen groente & fruit, die in het zuiden langer en meer divers groeien, en daarom daar met een betere ecobalans geproduceerd worden.

Met regionale folklore laat Beierse kaas zich wonderbaarlijk goed verkopen, maar daarvoor heeft men precies het tegenovergestelde nodig van een regionale kringloopeconomie. Regionale folklore deugt als verkoopargument in de globale handel, regionaliteit als ideologie zou de Beierse melkboeren ruïneren. Beierse melk moet rationeel geproduceerd, globaal verkocht, maar met regionale charme gebracht worden, wil men de boeren op termijn een goede prijs voor de melk betalen. Vele voorvechters van een regionale kringloopeconomie hebben de populistische reclamespots kennelijk zo sterk verinnerlijkt, dat de gemaakte hun enigszins het zicht ontnemt.

Daarom was het westen verguld

De levensmiddelenverzorging in de DDR kwam overeen met de wensen van de wereld-redders-scene, alleen werd dat tot dusverre niet ge-thematiseerd. Het was allemaal regionaal en seizoen bepaald; het aanbod aan voeding in de DDR was nooit schaars, maar er was niet altijd datgene wat men op

dat moment wilde, en al helemaal niet met wat men op de westerse zenders zag. Spotters zeggen, dat dit een van de redenen geweest is dat de planeconomie mislukte.

Een regionaal en door het seizoen bepaald aanbod is daadwerkelijk een goede reden om hard weg te rennen! Wanneer voedingsmiddelen niet verder getransporteerd mogen worden, moet zelfs de profeet naar de berg gaan: Vanuit München reist dan stiekem naar de regionale zeevismarkt in Cuxhaven, en de kreeftenvanger vaart met zijn familie in de Allgäu, om eindelijk gesmokkeld Tirols spek te kunnen proeven.

Zetwerk. Zes!

Het belangrijkste is "regionaal": Appels en melk in een tankstation in Oberpfalz. De appels groeiden echter in het Rheinland.

Foto: G. Keckl

Eten, wat op tafel komt

Voor de burgers betekent regionale kost, dat iedereen weer moet eten, wat vanuit de regio op tafel komt, dus wat ter plekke geogst c.q. geproduceerd wordt. Om de ecologische schadelijke graan-monoculturen te vermijden, is er in akkerbouwgebieden genoeg aardappelsalade, aangemaakt met koolzaadolie, maar zonder worstjes, daarvoor in de plaats lokken in gebieden met veel weiland in de mensa's weer aloude vlees-specialiteiten zoals kalfstong, pens of longhachee. Pizzeria's en Chinese restaurants mogen dan alleen nog maar Duitse burgerlijke kost zoals casseler op zuurkool of reibekuchen met appelmoes op de menukaart voeren. Dan worden we wel door onze eigen vlakten verzadigd en hoeven we alleen nog maar kerrie, Kasjmierwol en computers te importeren.

De moderne landbouw misbruikt de natuur

Het klopt wel: Het Landbouwschap grijpt ernstig in de natuur in. Deze ingreep dient voor de productie van voeding en maakt zich altijd ondergeschikt aan de eisen van de dag. Het gaat uiteindelijk om de voeding van de mensheid. We willen daarbij niet vergeten, dat de zwaarwichtigste ingreep helemaal aan het begin plaats vond: De bewoonbaar making, het rooien van het woud en de drooglegging van moeras. Daardoor ontstond een volledig nieuw ecosysteem; alle verdere veranderingen, namelijk die van teeltvormen, zijn in vergelijking daarmee onbetekenend.

In 1900 was er meer dan 1 hectare per persoon nodig voor zijn voeding – en dat bij een regionale, seizoensgebonden en biologische landbouwmethode. Vandaag de dag is 0,2 hectare per burger toereikend bij conventionele voeding. Dat is minder als een vijfde, of een vlakte van 45 x 45 meter. Daarmee kon de doorsnee Duitse bevolking zich door alle levensmiddelen voor bijna 90 procent door de eigen agrarische vlaktes voeden.¹⁵

Voor 1914 was Duitsland nog de grootste basisvoedsel-importeur van de wereld. Ondanks een, ivergeleken met tegenwoordig, duidelijk geringere bevolking, kon op de reusachtige vlaktes van het rijk niet eens het noodzakelijkste in voldoende mate zelf geproduceerd worden.⁷⁰ In de Oorlogswinter keerde in het van de overzeese handel ver-

stoken Duitse Rijk de honger terug. Met de huidige opbrengsten van de conventionele landbouw zou er geen “voederbietenwinter” zoals in 1916/17 geweest zijn. Sinds 1986 kan Duitsland meer graan exporteren dan het importeert, wat sinds kort door de verbouw van energieplanten echter weer gedwarsboemd word.

Een technisch vooruitgaande landbouw biedt de mensen niet alleen overvloedig, en met een tot de verbeelding sprekende verscheidenheid, etenswaar die ze graag lusten; ze schiep in Duitsland ook de speelruimte voor de vele huisjes in het groen, voor autobanen, hoogspanningsleidingen, zonne-energie parken, voor de bescherming van de natuur, ontspanningsgebieden en sportcomplexen. In de goede oude tijd werd nog iedere grashalm gemaaid en aan de konijnen gevoerd.

Zoveel verwilderde vlaktes als in de laatste 100 jaar zijn er al lang niet meer. De bever komt niet naar Beieren terug omdat de natuurbeschermers hem daar een handje komen helpen bij het vellen van de bomen. Hij vindt op de talrijke natte weides weer een houtachtige leefruimte, die de landbouwers op konden geven.

Hoe moderner de landbouw, des te meer plaats blijft er over voor de natuur – en de dromen van de mensen.

Land in overvloed

In plaats van schapen en runderen op het sappige gras te laten weiden en in de vijvers karpers vet te mesten, draaien golfers hun rondjes. Daar koeieflatsen ongewenst zijn, worden golfbanen kunstmatig bemest, beregend en met pesticiden aan de vrijetijdsaanspraken van de sportvrienden aangepast.

Wikimedia Commons
Foto: Immanuel Giel

Politiek correct eten is moeilijk verteerbaar

Wie zoekt naar antwoorden op de vragen naar een ecologisch zinvolle voeding, die kan het duizelig worden: Zou men de verse peul-tjes uit Zimbabwe liever door een inheemse blik erwten vervangen, of laten onze blikken het eeuwige ijs in de Himalaya smelten? Is de tomatensoep veganistisch of de emulgator toch met wat varkensvet aangemaakt? Waar komt het Inca-koren vandaan? Werden daarvoor bonte bloemenweides ondergeploegd en endemische bladluizen het levensonderhoud ontnomen? Of men in plaats van een espresso niet liever een lekker pilsje moet drinken - vanwege de klimaatbalans en de bescherming van het tropisch regenwoud - of misschien toch beter precies het omgekeerde, zodat de koffiepluksters niet werkeloos worden en op liefdadigheid vanuit Duitsland aangewezen zijn?

Wie wil, kan er ook over piekeren, of hij nog katoenen sokken mag dragen, aangezien de katoenvelden aan de voedselproductie onttrokken worden. Voor een milieu- en klimaatbeschermer zou het een erezaak zijn, de oude sokken zelf te stoppen. Of bieden nylon-panty's een nog beter ecologisch antwoord? Aan de morele vleeswording zijn tot aan de vrijwillige dood of een oponthoud in een psychiatrische inrichting, geen grenzen gesteld.

Ecologisch voorbeeldig de daklozen

Op deze moeizame weg word de aanhanger door het ministerie van milieu begeleid. Want de morele waarde van de mensen zou al aan het menu af te lezen moeten zijn. Het ministerie van milieu maakt reclame met: "Word een Klimaat Activist, en open een CO2-rekening!"⁷¹ Dan heeft men alleen nog maar een persoonlijke emissiemeter en een CO2-tegoed met inbegrip van menu voorstellen.

De klimaatbalans van een dakloze, die op een bankje in het park slaapt en in containers naar wat eetbaars zoekt, mag voorbeeldig heten. Een straatbewoner zonder vakantieplannen kon - wanneer hij dan het geld zou hebben - iedere dag in een chique restaurant naar hartenlust asperges, palmharten,

en garnalen in avocado crème schransen en zou daarmee nog altijd "klimaatvriendelijker" zijn dan een vegetarische studente, die bij de natuurvoedingswinkel inkoopt, zich modebewust kleedt en regelmatig met de auto naar haar ouders rijdt.

De hoeveelheid individuele factoren kan iedere geïnteresseerde tot waanzin drijven, namelijk wanneer het hem aan natuurwetenschappelijke vorming ontbreekt. Hierdoor is het mogelijk dat de ideologen, met pseudo-logica elk gedrag kunnen verlangen, wat de eigen narren of machtswellustelingen aanspreekt. De bevoogding komt sluipenderwijs.

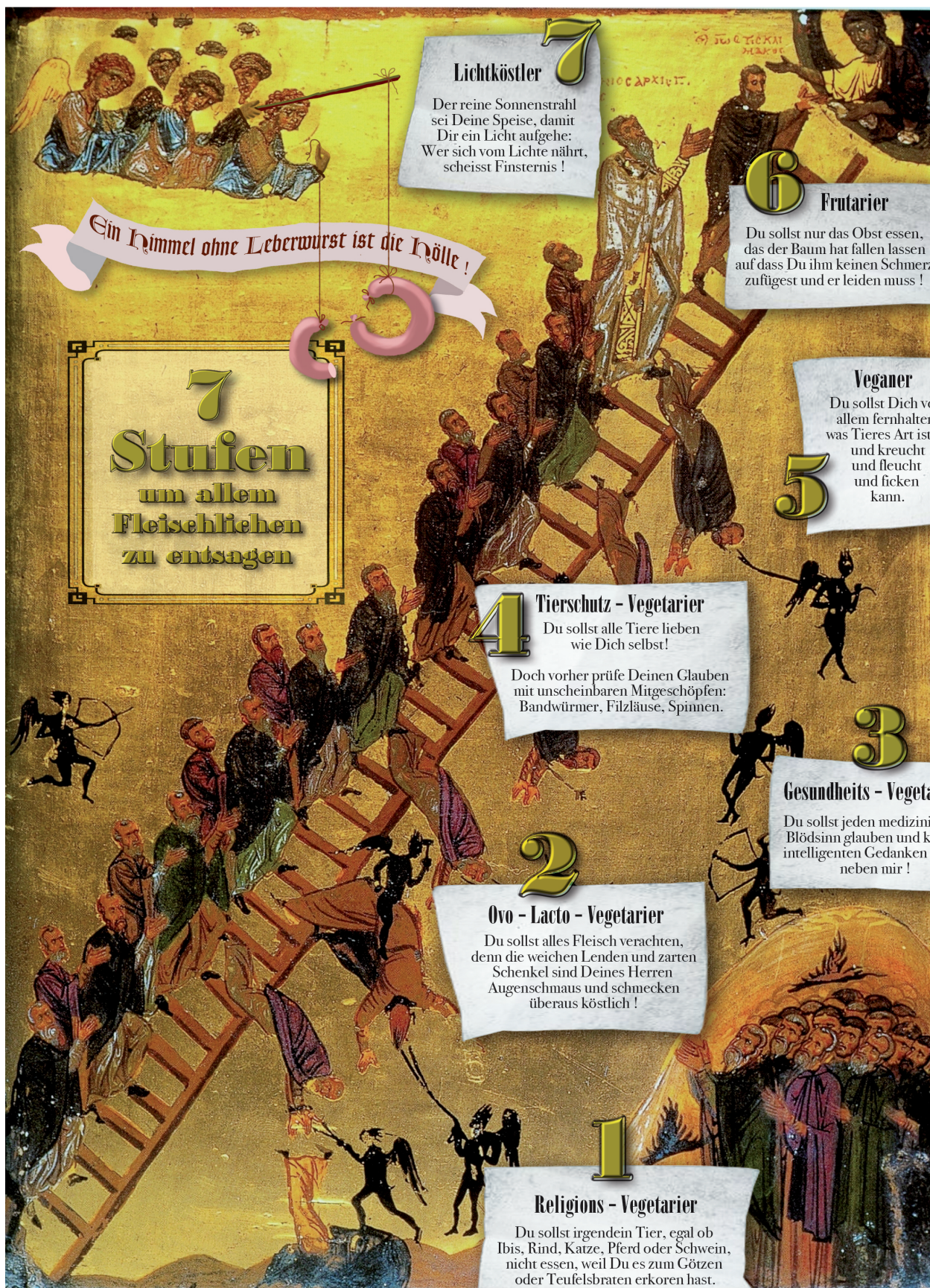
Het verlangen naar minder veeteelt, meer biologische boerderijen en kleine kringlopen sluiten elkaar wederzijds uit. In een vegetarische Eco-Republiek zou het tot een Renaissance van aardappelen, linzen en zuurkool komen, en als inspirerende tafelmuziek zou het "Loflied van het afzien op vlees" gezongen worden. Echter van de nieuwe "ecologische" mens is net zo weinig te verwachten als vroeger van de altijd om het algemene welzijn bezorgde "socialistische kameraad". Het huidig gepraktiseerde vegetarisme en met name het veganisme zijn een vorm van luxe-consumptie, die het milieu belast en de mensen in arme landen het levensonderhoud ontnemt.

Een nieuw levensdoel

De toekomstonderzoeker Matthias Horx heeft de trend naar een "Wereld-reddings-Religie" treffend beschreven. "De aangenomen instorting van het klimaat biedt een nieuw levensdoel: Energie sparen en CO2-vermijding" worden tot "een soort gedragspatroon, zoals de rituelen, die in veel religies het leven val alledag structureren."^{72,73} Horx waarschuwt tegelijk, dat apocalyptische voorstellingen, totalitair denken kan ondersteunen: "Iedere ideologie heeft een noodsituatie nodig", schrijft hij. "In de komende jaren zullen we het beleven, hoe in naam van het klimaat steeds meer gedragsnormen ontstaan. Dat kan in de richting van een eco-fascisme gaan." Kan?^{74, 75}

1. Statistisches Bundesamt: *Viehbestand und tierische Erzeugung 2011*. Fachserie 3 Reihe 4, Wiesbaden 2012
2. Bittermann E: *Die landwirtschaftliche Produktion in Deutschland 1800-1950*. VEB Max Niemeyer Verlag, Halle (Saale) 1956
3. *Statistische Jahrbücher des Deutschen Reiches, der DDR und der Bundesrepublik Deutschland*
4. Reichstag, *Protokoll der Sitzung vom 20.3.1912*, S. 849
5. Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten (Hrsg): *Statistisches Handbuch über Landwirtschaft und Ernährung der Bundesrepublik Deutschland*. Parey, Hamburg 1956
6. Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg): *Statistisches Jahrbuch über Ernährung, Landwirtschaft und Forsten der Bundesrepublik Deutschland 2010*. Wirtschaftsverlag NW, Bremerhaven 2010
7. BVDF (Bonn): *Fleischverzehr in Europa*. Pressemitteilung v. 14.11.2011
8. Stückler R: *Alles über Fleisch*. AMA, Wien 2010
9. Nielsen O: *Human consumption of food by type and time. Human consumption per inhabitant (kg)*. Danmarks Statistik, 2010
10. Food and Agriculture Organization of the United Nations: *FAOSTAT*. <http://faostat3.fao.org/home/index.html>
11. United Nations Environment Programme: *Global Environmental Outlook 4*. Malta 2007
12. Wittkowski G, Averdunk G: *Grundlagen der Fütterung*. In: Wagner K, Hüffmeier H: *Die Landwirtschaft: Tierische Erzeugung 1999*; 2: 25-76
13. Statistisches Bundesamt: *Bodennutzung der Betriebe einschließlich Zwischenfruchtanbau. Landwirtschaftszählung / Agrarstrukturerhebung 2010*. Fachserie 3 Reihe 2.1.2; Wiesbaden 2011
14. Wintergalen R, Arnold G: *Wie entwickelt sich der Wintergerstenanbau? Innovation 1999*; H.3: 10-11
15. Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg): *Statistisches Jahrbuch über Ernährung, Landwirtschaft und Forsten der Bundesrepublik Deutschland 2011*. Landwirtschaftsverlag Münster-Hiltrup, Münster 2011
16. *Vegetarian Organic Life*: <http://www.vegetarianorganiclife.com/39.htm>
17. Schieritz M: *Nützliche Nahrungsspekulanten*. Die Zeit 16. 8. 2012; S.34
18. Bayerische Landesanstalt für Landwirtschaft: *Gruber Tabelle*. Kastner, Wolnzach 2012
19. Bradford E et al: *Animal Agriculture and Global Food Supply*. Council for Agricultural Science and Technology, Task Force Report 135; 1999
20. Kreis Borken, Fachbereich Natur und Umwelt: *Merkblatt zur Verwertung/Beseitigung von gewerblichen Küchen- und Speiseabfällen aus Gaststätten und Kantinen*. Oktober 2006
21. Dehli M: *Wärme aus Altbrot: Sinnvolle Energieverwertung in Bäckereien*. Hochschule Esslingen VU-Berichte 2010; Nr. 25: 1-2
22. Verordnung (EG) Nr. 1774/2002 des Europäischen Parlaments und des Rates vom 3. Oktober 2002 mit Hygienevorschriften für nicht für den menschlichen Verzehr bestimmte tierische Nebenprodukte. ABl. L 273 vom 10.10.2002
23. Warner F: *725 Jahre Varler Geschichte(n)*. VML-Verlag, Espelkamp 1995
24. Landwirtschaftskammer Nordrhein-Westfalen: *Landwirtschaftszentrum Haus Düsse, Jahresbericht 2009*. Bad Sassendorf 2010
25. Jansen W et al: *Zur Haltung von Saiblingen in einem Kaltwasserkreislauf in Hohen Wangelin*. Fischerei & Fischmarkt in M-V 2008; H.2: 32-37
26. Reiter R: *Arbeitswirtschaft und Ressourcenverwertung als Grundlagen der Ökonomie in der Forellenproduktion*. Arbeiten des Deutschen Fischerei-Verbandes 2008; H.86: 183-193
27. Knud-Hansen CF, Batterson TR: *The role of chicken manure in the production of Nile tilapia, Oreochromis niloticus (L.)*. Aquaculture and Fisheries Management 1993; 24: 483-493
28. Gustavsson F et al: *Global Food Losses and Food Waste*. FAO, Rom 2011
29. Anon: *tu was tipp 78: Einzug der Hühner*. Greenpeace Magazin 2010; H.2: 21
30. Mineralölwirtschaftsverband e.V., Berlin: *Mineralölstatistik, Statistik Mineralölverbrauch, Tabelle S51: Inlandsabsatz 1950 - 2010*; http://www.mvw.de/upload/statistiken/info/mzxls_03sJtTOP6N9Q63c.zip
31. Meyer O: *Biodiesel – Treibstoff der Zukunft? Energie-Perspektiven 2004*; H.3: 1-2
32. Agentur für Erneuerbare Energien: *Biokraftstoffe im Vergleich: Produktion, Potenzial, Beitrag zum Klimaschutz*. Berlin o.J.
33. Fachagentur Nachwachsende Rohstoffe e.V.: *Anbaufläche für nachwachsende Rohstoffe 2012*. FNR-Mediathek, Gülzow-Prützen; 2012
34. Fachagentur Nachwachsende Rohstoffe e.V.: *Weltgetreideverbrauch 2010 – inklusive Bioethanolproduktion*. FNR-Mediathek, Gülzow-Prützen; 2012,
35. Hitzfeld J, Dierich J: *Die Welt der Agrarrohstoffe aus Sicht der Investoren*. Burg Warberg, Getreidehandelstag 15./16. Juni 2010
36. Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz. *Statistische Monatsberichte 1992-2012*
37. Kreuz A, von der Ruhren N: *Fundamente Geographie, Schülerbuch für die Oberstufe*. Klett, Stuttgart 2008
38. Laborde D (IFPRI); *Assessing the Land Use Change, Consequences of European Biofuel Policies*. Final Report, October 2011
39. Häusling M; *Die Grünen/EFA im Europäischen Parlament: Agrarpolitik zwischen Welthunger und Biosprit*. Diskussionspapier Juli 2008
40. Branscheid W: *Nachhaltige Entwicklung in der Fleischwirtschaft*. RFL 2012; H.8: 266-267
41. Bundesregierung: *Nationale Nachhaltigkeitsstrategie*. Fortschrittsbericht 2012, Berlin 2011
42. Hiermann R: *Leasing einer Spargelheizung – auch Saisonverträge möglich*. Gemüse 2010; H.1: 27
43. Souci SW, Fachmann W, Kraut H: *Food Composition Nutrition Tables*. WVG, Stuttgart 2008
44. Vicente AR et al: *Nutritional Quality of Fruits and Vegetables*. in: Florkowski W et al: *Postharvest Handling*. Academic Press, Burlington, 2009: 58-106
45. Merrill AL, Watt BK: *Energy Value of Foods*. Agricultural Handbook, Washington 1973, No 74

46. Zarzecka K, Gugala M: Zwartosc bialky ogolnego i wlasciwego w bulwach ziemniaka w zalezności od sposobow uprawy roli i odchwaszczenia. *Acta Scientiarum Polonorum Agricultura* 2006; 5: 107-115
47. Sarkar A: Global protein nutrition: essential amino acids availability. Dissertation, Massey University (New Zealand), Palmerston 2012
48. Fujihara S et al: Nitrogen-to-protein conversion factors for common vegetables in Japan. *Journal of Food Science* 2001; 66: 412-415
49. Küstner K: Inder entdecken den Fleischkonsum. *ARD-Hörfunkstudio Neu-Delhi* 21.07.2012, 14:54 Uhr
50. Shah J (General Secretary of the Vegetarian Society, India, Mumbai): Interview zum Welt-Vegetarier-Kongress in Goa/Indien, 10.- 16. September 2006, Vegetarier-Bund Deutschland e.V., Blumenstr. 3, 30159 Hannover, http://www.vebu.de/alt/aktuelles/termine/2006/37th_IVU_World_Vegetarian_Congress_2006.htm
51. Lexikon für Psychologie und Pädagogik: Soziale Erwünschtheit. <http://lexikon.stangl.eu/1807/soziale-erwuenschtheit/>
52. Yadav Y, Kumar S: The food habits of a nation. *The Hindu*, August 14, 2006
53. Eakin E: Holy cow a myth? An Indian finds the kick is real. *New York Times*, August 17, 2002,
54. Harris M: Good to eat. *Riddles of Food and Culture*. Simon & Schuster, New York 1985
55. Anon: Klimaretter Bio? *Foodwatch-Report*, Berlin August 2008
56. Fock A: Nitrat: Die Jagd nach dem Stickstoff. *EU.L.E.n-Spiegel* 2007; H.1: 3-10
57. Heinze S, Vogel A: Zur Dynamik der Entwicklung des ökologischen Landbaus in Schleswig-Holstein. *Statistisches Amt für Hamburg und Schleswig-Holstein, Statistische Analysen*, Februar 2012
58. Rahmann G et al: Die Ökologische Tierhaltung braucht noch viel wissenschaftliche Unterstützung. *Forschungsreport* 2010; H.2: 26-29
59. Knierim U: Tierschutzlabel: Alles spricht dafür. *Ökologie & Landbau* 2011; H.159: 34-36
60. Vits A: Evaluierung von Kleingruppenhaltung und ausgestalteten Käfigen für Legehennen hinsichtlich wirtschaftlicher und gesundheitlicher Parameter mit besonderer Berücksichtigung von Legeleistung, Eiqualität und Knochenfestigkeit. Dissertation, Tierärztliche Hochschule, Hannover 2005
61. Schriftenreihe der Bayerischen Landesanstalt für Landwirtschaft: Alternative Legehennenhaltung. Abschlussbericht zum Gemeinschaftsprojekt der Landesanstalten für Landwirtschaft der Freistaaten Bayern, Sachsen und Thüringen. *Sächsisches Digitaldruck Zentrum, Dresden* 2004
62. Bergfeld U et al: Evaluierung alternativer Haltungformen für Legehennen. Abschlussbericht zum Gemeinschaftsprojekt der Landesanstalten für Landwirtschaft der Freistaaten Bayern, Sachsen und Thüringen. *Schriftenreihe der Bayerischen Landesanstalt für Landwirtschaft* 2004
63. Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz (Hrsg.): Nährstoffbilanzen und Düngemittel. *Statistischer Monatsbericht* 4/2012
64. Kapfelsperger E, Pollmer U: *Iß und stirb*. Kiepenheuer & Witsch, Köln 1982
65. Zorn W et al: Grunddüngung: Der Boden braucht wieder "Futter". *top agrar* 2012; H.8: 40-44
66. Zintz K: Seen sauber – Fische sauer. *Bild der Wissenschaft* 1999; H.6: 36
67. Keckl G: Gemüseanbau in Niedersachsen. *Statistische Monatshefte Niedersachsen* 2002; H.1: 14-27
68. Gerbens-Leenes W, Nonhebel S: A method to determine land requirements relating to food consumption patterns. *Ecological Economics* 2002; 42: 185-199
69. Bayerisches Staatsministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten: Land- und Forstwirtschaft in Bayern. *Graphiken und Tabellen* 2012; Nr. 36
70. Wehler H-U: *Deutsche Gesellschaftsgeschichte, Band 4: Vom Beginn des Ersten Weltkrieges bis zur Gründung der beiden deutschen Staaten 1914 – 1949*. C.H.Beck, München 2003
71. Umwelt-Bundesamt: Der CO2-Rechner: Wie gut ist Ihre CO2-Bilanz? Internetseite: http://uba.klimaktiv-co2-rechner.de/de_DE/page/
72. AP, dpa: Prognosen des Forschers Horx: Klimafrage wird zur "Weltretterreligion". *Hamburger Abendblatt*, 28.12.07
73. Horx M et al: Warum die Rettung des Planeten zur neuen Mainstream-Religion wird. *Trendnachrichten* 2007; H.11: 1
74. Böse-Fischer C: Organisation Peta geht immer militanter gegen missliebige „Tiernutzer“ vor. *Hannoversche Allgemeine Zeitung*, 13.10.2009
75. Mitzlaff T: Unter den Landwirten in der Region wachsen Angst, Wut und Verzweiflung. *Wieder Maststall angesteckt. Allgemeine Zeitung (Uelzen)* 08.12.2011
76. Levey DJ et al: Conversion of nitrogen to protein and amino acids in wild fruits. *Journal of Chemical Ecology* 2000; 26: 1749-1763
77. Brunetti J: True protein vs. 'funny protein'. *Aces USA* 2004; 34: (Feb-April) 1-12
78. Sarwar G, Peace RW: Comparisons between true digestibility of total nitrogen and limiting amino acids in vegetable proteins fed to rats. *Journal of Nutrition* 1986; 116: 1172-1184
79. Satter LD, Roffler RR: Protein requirement and non protein nitrogen utilization. *Tropical Animal Production* 1977; 2: 238-259
80. Liener IE: Legume toxins in relation to protein digestibility - a review. *Journal of Food Science* 1976; 41: 106-1081
81. Cheeke PR: *Toxicants of Plant Origin. Vol 3: Proteins and Amino Acids*. CRC, Boca Raton 1989
82. Schuphan W: *Mensch und Nahrungspflanze*. W. Junk, Den Haag 1976

7
Stufen
 um allem
 Fleischlichen
 zu entsagen

Ein Himmel ohne Leberwurst ist die Hölle!

7
Lichtkötler
 Der reine Sonnenstrahl
 sei Deine Speise, damit
 Dir ein Licht aufgehe:
 Wer sich vom Lichte nährt,
 scheisst Finsternis!

6
Frutarier
 Du sollst nur das Obst essen,
 das der Baum hat fallen lassen
 auf dass Du ihm keinen Schmerz
 zufügest und er leiden muss!

5
Veganer
 Du sollst Dich von
 allem fernhalten,
 was Tieres Art ist ...
 und kreucht
 und fleucht
 und ficken
 kann.

4
Tierschutz - Vegetarier
 Du sollst alle Tiere lieben
 wie Dich selbst!
 Doch vorher prüfe Deinen Glauben
 mit unscheinbaren Mitgeschöpfen:
 Bandwürmer, Filzläuse, Spinnen.

3
Gesundheits - Vegetarier
 Du sollst jeden medizinischen
 Blödsinn glauben und keinen
 intelligenten Gedanken haben
 neben mir!

2
Ovo - Lacto - Vegetarier
 Du sollst alles Fleisch verachten,
 denn die weichen Lenden und zarten
 Schenkel sind Deines Herren
 Augenschmaus und schmecken
 überaus köstlich!

1
Religions - Vegetarier
 Du sollst irgendein Tier, egal ob
 Ibis, Rind, Katze, Pferd oder Schwein,
 nicht essen, weil Du es zum Götzen
 oder Teufelsbraten erkoren hast.

Jacobsladder, iconen uit het Katharinaklooster (Sinai) 12e eeuw

Eerst komt de moraal, dan het vreten

door Klaus Alfs en Udo Pollmer

De grootste blunder, die men met betrekking tot het moderne vegetarisme kan maken, is de aanname, dat het een voedingswijze als alle anderen is. Zou dit zo geweest zijn, dan zou hij tussen de duizenden diëten verder helemaal niet opvallen. Het vegetarisme is echter een religieuze beweging, die in Duitsland al zeven miljoen aanhangers zou hebben. Er zijn zeker ook mensen, die alleen afzien op vlees omdat het hun niet smaakt. Hen gaat het echter niet om het principe; hun culinaire aversie is net zo onbelangrijk dan het afwijzen van vis of grijze sokken. De meeste vegetariërs in de westerse wereld smaakt het gebrad uit morele overtuiging niet. Zouden ze daadwerkelijk afkerig zijn van het vleselijke, dan had de gemeente geen interesse in soja-braad, tofuburgers of "bouillon" uit groente.

Verlichting door lichte kost

Het opkomende vegetarisme in Duitsland word alleen maar rechtschapen, voor hen die het ook als religie begrijpen. Anders blijven vele facetten van deze scene onbegrijpelijk, b.v. de manier waarop de verschillende groepen elkaar bejegenen. Hartstochtelijk beschuldigen de geloofsbroeders –en zusters elkaar van zwaktes, inconsequenties en dwalingen in de leer. Hoe welgevalliger iemand aan de goden is, des te meer bewondering en respect kan hij van zijn omgeving verlangen. Derhalve verachten de "morele vegetariërs" de "gezondheidsvegetariërs" en die worden op hun beurt weer door veganisten als canaille behandeld. Veganisten wijzen b.v. honing of de imkerij als vorm van massa-dierhouderij en dierenmishandeling af, en zij gelden op hun beurt onder de frutariërs weer als inconsequente zachtgekookte eitjes, want frutariërs eten alleen vruchten, die de boom vrijwillig laat vallen. Voor frutariërs is het aspergesteken of het dorsen van het graan, een barbaarse misdaad tegen de schepping.

"Een ethisch consequente houding begint pas bij het veganisme", zo luid een van de hoofdboodschappen van de scene.¹ Om consequentie na streven, muteert de vegetariër gaandeweg naar frutariër, die het fruit in de keuken nog zusterlijk deelt met de fruitvliegjes. Aan het einde van de weg lokt dan de lichtvoeding, waarbij ook het fruit ontzien wordt, om niet de kraamkamer van de spinselmotten weg te eten. Deze Kafkaeske "voedingswijze" draagt de mooie naam "Breatharianismus" of "Lichtvasten"; hun representanten belijden, dat ze sinds het afzien van elke

materiële voeding zich in een betere gezondheid mogen verheugen.^{2,3} Zulke lichtgestalten genieten van de afgunstige blikken van diegene, die nog met gespeelde eetlust aan sojaworstjes sabbelen en daarbij verlangend naar de inwijding van de zonnegod streven. Op z'n laatst bij het verscheiden van de hongerkunstenaars eindigt iedere ethisch consequente houding in volkomen duisternis.

Dat alles heeft nauwelijks iets van doen met de spijsverboden van hindoes (rund), moslims (varken) of katholieken (paard), want zulke verboden van diverse religies worden meestal niet bijzonder serieus genomen, maar dienen in de eerste plaats ecologische, militaire of agrarisch politieke doelen.⁴ Ook in het boeddhisme maakt het vegetarisme geen onderdeel van de religie uit en word in totaal verschillende manieren in de praktijk gebracht.

De meeste "religieuze" vegetariërs op deze wereld zijn het noodgedwongen, omdat ze zich geen vlees kunnen veroorloven. Stijgt de welvaart, dan ontwikkelen ook boeddhistische maatschappijen zoals Japan een grote trek in vlees.

Dierenleed en wereldpijn

Wie meent, dat bij het vegetarisme naar Duits voorbeeld, het alleen handelt om halfbakken ideeën van aan wereldpijn lijdende pubers, en wie daarop vertrouwd, dat dit nog wel goed komt, word vaak genoeg teleurgesteld. Het vegetarisme beloofd veel jonge mensen een aantrekkelijke lifestyle, die het trouwens mogelijk maakt, zich "zonder dieet"

toch nog "figuurbewust" te voeden.

De ijdelheid is een sterke drijfveer voor het omschakelen op vleesloze kost. De wens, door ethisch geadelde voeding het lichaam jeugdig en fit te houden, beheerst de voorstellingswereld van vele jonge vrouwen. Zij doen alsof ze de schepping willen behoeden, ofschoon het hun enkel om het profane doel gaat, totaal onopvallend calorieën te sparen. Op veilige afstand kunnen ze zich over al diegene boos maken, die niet meedoet met dit spel met de dubbele bodem en bij uitnodigingen eten, wat door de gastheer geserveerd wordt – of het nu braadworst of broccoli is. Bedenklijk hierbij is, dat een van de extreemste groepen, de veganisten, de sterkste toeloop heeft.

Hoe exotischer de aanspraken, des te meer geven ze de aanhangers het gevoel, tot de uitverkorenen te horen. En hier wordt het gevaarlijk, want wie zijn neus hoger in de wind steekt als de ander, heeft meestal weinig scrupules, "ongelovigen" te koeioneren. Bijzonder uitgesproken is deze nijging bij de veganistische dierenrechten activisten.

In de strijd om het bestaansrecht van het varkentje Babe, haantje Constantijn of Maja de bij is er moed en besluitvaardigheid nodig: "Brandstichtingen, bomaanslagen, overvallen, inbraken, vandalisme en geestelijke terreur", merkt Michael Miersch op, die de acties van dierenbeschermers al jaren kritisch volgt, "behoren al bijna tot de routine van alledag in de rijke westelijke maatschappijen".⁵

Daar echter de dierenbescherming als goede zaak geldt, die men niet met kritiek mag schaden, zien de meeste redacties af van berichtgeving over de talrijke strafbare feiten van de dierenactivisten. Miersch: "De acties van militante dierenactivisten richten

Bevrijdingsactie

Trots presenteren verklede «strijders» van het Dieren Bevrijdingsleger twee uit een laboratorium ontvoerde geiten. *Wikimedia Commons Foto: Slim Virgin*

zich tegen artsen, farmaceuten, zoölogen, maar evengoed tegen boeren, bontwerkers, vissers en allen, die met dieren werken of van dieren leven." Zo moest b.v. slager Stephan Baumert "zijn winkel sluiten, omdat militante dierenactivisten twintig keer bij hem rellen geschopt hadden".⁵

Het maakt niet uit of slagerijen verwoest worden, stallen platgebrand worden of onderzoekers met de dood bedreigt worden: De daders kunnen zich niet alleen verheugen op heimelijke, maar ook op openlijke sympathie buitene directe aanhangers schare om.

Groeimarkten

Het aantal dierenactivisten en veganisten groeit. De "Vegane Gesellschaft Deutschland e.V." is een belangenvereniging van meer dan 250.000 gelijkgezinden. Volgens een recente Forsa-enquête is bijna iedere tweede burger "deeltijdvegetariër" d.w.z. hij oefent minstens drie dagen per week in het afzien op vlees.⁶

Vooral jonge mensen voelen zich aangesproken en zoeken daar naar zingeving. Dit is ook te zien als een vertraagd gevolg van de BSE crisis. De destijds 5 tot 15 jarigen hebben verstoorde ouders, hulpeloos rond dremmelende agrarische functionarissen en gedramatiseerde voorstellingen in de media, meegemaakt. Dat heeft een stempel gedrukt op hun eet-associatie. Velen werden al op de kleuterschool met BSE-angsten geconfronteerd; nu zijn ze gemakkelijke slachtoffers van hen, die deze angsten als instrument voor hun doeleinden gebruiken.

Zelfs aankomende studenten Veterinaire Geneeskunst kiezen dit vak in toenemende mate om een kattenpraktijk te openen, dierenambulances te bemannen of de varkens uit hun stallen te bevrijden, en niet, om ervoor te zorgen dat de voeding van de bevolking – vooral boter, eieren, worst – hygiënisch onberispelijk is. Negen van de tien studenten in dit vak zijn ondertussen van het vrouwelijk geslacht, een op de twee studentes is vegetariër of veganist. Op veel kleuter- en basisscholen zijn vegetarische dagen al verplicht.⁷ Het vegetarisch aandeel wordt stap voor stap verhoogd, telkens de tolerantiegrens van de gasten verkennend. Vele vegetariërs solliciteren bewust in de levensmiddelenbranche, om daar hun overtuiging openlijk of verhuuld door te zetten – vooral op het gebied van marketing, voedingsadvisering en productontwikkeling.

Vegane voeding is booming, ondertussen loont het zich zelfs voor bakkers, broodjes zonder vet, hazelnootkoek zonder honing en kwarktaart zonder melk te “bakken”. De “Vegane Gesellschaft Deutschland e.V.” verlangde zelfs “een veganistische kookopleiding mogelijkheid. Als het moet gaan we tot aan de Hoge Raad.” Maar dat zal helemaal niet nodig zijn, want veganistische restaurants gedijen in geschikte ‘Soci topen’ ook zonder speciale opleiding.

Mensenvisser

Met het succes wint de radicalisering aan schwing, ook al presenteren vele radicalen zich naar buiten toe graag als goedmoedige lammetjes. De fanatici worden weliswaar vaak leidinggevende figuren binnen de beweging, maar voor het bekeren van de vele ongelovigen buiten in de diaspora zijn de schijnbaar gematigden beter geschikt. Ze reageren met gehucheld begrip voor de zwaktes van de potentiële novice, berichten in milde toon over hun bekering van Saulus tot Paulus; over hun Damascus ervaringen in virtuele hoenderstallen en andere schokkende gebeurtenissen.

Hun begrip voor “menselijke zwakten” eigent zich prima voor het werven van nieuwe leden. Zo geeft de bestseller auteur Johathan Safran Foer zich in zijn boek “Dieren eten” uit als arme zondaar, die zelf inconsequent is.

Hoe het echter met zulke moraal gesteld is, toont de agrarische statisticus Georg Keckl: Foer bericht “over zijn hond George en over, waarom men honden net zo weinig als varkens moet laten eten. Hij laat de vraag open, of zijn hond ook veganistisch leeft (...). Een hond als George, die Foer ook in reclamefilmpjes voor het boek laat zien, eet gemiddeld per jaar 150 kilo vlees.” Dat is dubbel zoveel, als Foers medeburgers opeten.⁹

Er zijn daadwerkelijk talrijke “dierenvrienden”, die hun vleesetende lievelingen veganistische kost voeren.¹⁰ Dit is een duidelijk geval van een niet bij de soort horende houding.

Zou het de veganisten gaan om het welzijn van de dieren, dan zouden ze dergelijke excessen binnen de eigen geledingen met nadruk bestrijden en een bij de soort passende voeding eisen. Maar zij strijden liever tegen parels, zijde en leren voetballen, omdat daarvoor oesters of motten hun leven en melkoeien ook nog hun leer moeten laten.

Erfenisjagers

De organisatie PETA (“People for Ethical Treatment of Animals”) hoort tot de radicaalste dierenrechtenorganisaties, hetgeen zeker ook tot hun succes bijdraagt. Dit succes moedigt concurrerende verenigingen en ondernemingen aan in de strijd om de donaties en nalatenschappen van kinderloze dierenvriendinnen dit voorbeeld te volgen. Ook de traditionele Duitse Dierenbescherming wil niet achterblijven en past haar campagnes zo zoetjesaan op het PETA – niveau aan.

Het bespelen van de media registers beheersen deze groepen ondertussen virtuoos. Een schrikbarend groot aantal prominente ondersteuners maakt zich voor de veganistische PETA belachelijk. Sommigen kruipen zelfs naakt op de bodem rond – zoals bijvoorbeeld het topmodel Naomi Campbell, actrice Eva Mendes of cult blondine Daniela Katzenberger.

Ihr Testament

Ein Testament ist eine bequeme, einfache und ganz direkte Weise den Tieren zu helfen.

Sie können PETA in ihrem Testament zum Begünstigten eines bestimmten Geldbetrages, eines Wertgegenstandes (wie z.B. einer Immobilie) oder eines prozentualen Anteils Ihres Grundbesitzes oder Reinnachlasses, also dessen, was nach Abzug aller Legate und Kosten übrig bleibt, machen.

Um PETA in Ihrem Testament zu berücksichtigen, müssen Sie lediglich auf

Wilt u een koe aan een waardige levensavond helpen?

De dierenbeschermers kommeren zich ook na uw dood om uw geld: Uw «testament stelt veilig, dat uw medeleven nog lang na uw overlijden veel voor de dieren bewerkstelligt». Zinsnede uit een screenshot van een website van PETA

Ironisch genoeg word reclame voor steaks, zoetigheid of chips, in de voedingsvoorlichtings-scene als “Food Porn” betitelt: Als een onzedelijke vorm van verleiding van zwakke mensen tot de Eetzonde, die natuurlijk des duivels is. Zich voor buurman’s koters uit te kleden, getuigd kennelijk van warmhartigheid, van wijsheid en ethische verantwoordelijkheid. Als praktisch resultaat blijft voor Lassie het dierenrecht om zijn boodschappen op het trottoir te mogen doen.

“Wanneer het om milieu- en dierenbescherming gaat”, oordeelt Michael Miersch, “verdringen de cultuurscheppers zich weer zoals voorheen, blind van eerezucht naar de voorste rijen en laten zich door gevaarlijke ideologieën als nuttige idioten gebruiken.”¹¹

De strijd tegen de “geslachtelijke opwinding”

De Duitse geest stamt uit “bedroefde ingewanden”, merkt Friedrich Nietzsche op in zijn werk *Ecco Homo*.¹² Het beste bewijs daarvoor is het vegetarisme, dat zich vanaf het einde van de 19e eeuw tot in de 1930er jaren tot een beduidende beweging ontwikkelde – dus juist in die periode, waarin Sigmund Freud zijn theorie van de menselijke psyche opstelde. In 1908 beschreef hij eerst een menstype, dat bijzonder spaarzaam, inhuldig en eigenzinnig is, en zeer veel waarde hecht aan zuiverheid en orde. Dit type vertegenwoordigt een strenge, consequente moraal, die al het leven aan een abstract principe ondergeschikt maakt.

Freud beweert nu, dat zulke personen een bijzonder sterk erotische verhouding tot hun ontlasting hebben. Hij duidt elk aandringen op zuiverheid en orde als een “reactievorm”, dus als psychisch afweermechanisme tegen deze libido dispositie. Freuds essay draagt de titel “Karakter en anaalerotiek”.¹³

Rijk of arm – het boosaardige ligt in de darm

Men hoeft geen aanhanger van de psychoanalyse te zijn, om vast te stellen, dat de artikelen van de vegetariërs uit de 19e en vroeg 20e eeuw, zich net zoals het empirische bewijs van Freudiaanse bewering, laten lezen. Daar gaat het namelijk altijd maar om dat ene: “Alle losbandigheid”, zo lezen we in het tijdschrift “De Vegetariër” uit 1889, gingen “van een oorzaak uit: Het koesteren van de buik is de ergste van de zeven hoofdzondes.” De “slang in de mensen”, de darmen, “verleidt, verraadt, bestraft”. De buik is “verantwoordelijk voor de meeste misdrijven (...) Hij is de slang van de laster, hij is het, die de mensen op vreet.”¹⁴

Alle argumenten, theorieën, hervormingsvoorstellen van de toenmalige vegetariërs weerspiegelden hun verdrongen liefde voor hun eigen ontlasting, voor het gestorvene, en hun, door angst ingegeven afwijzing van alles, wat genot verschaft. Wie destijds “vegetarisme” zei, bedoelde daarom ook de strijd tegen seks, zout, kruiden, bier en tabak,

kortom: tegen alles wat de zinnen prikkelt. Onder het voorwendsel, de bescherming van de dieren te dienen, kon men niet alleen tegen de verleidingen van de braadlucht ten strijde trekken, maar tegen alles wat de medemens levensvreugde beloofd.

Slaat men oude geschriften van de vegetarische beweging op willekeurige plaatsen open, dan ervaart men spoedig, dat het genieten van vlees “tot onmatig drankgebruik en allerlei soorten buitensporigheden” en daarmee tot “vergiftigingen” voert. Zo lezen we in de openingsrede bij gelegenheid van het 3e Vegetarische Wereldcongres in Brussel.¹⁵

Dr. Maximilian Klein, die overal lezingen geeft inzake vegetarische voeding, zette zijn inzichten in 1889 onder de volgende titel op papier: *De Harmonische Levenswijze (Vegetarisme)*. De Grondvoorwaarden voor het verkrijgen van Gezondheid, Welzijn en Moreel-Esthetischere Gemoedsgesteldheid. In dit boek maant de auteur, dat vleesconsumptie “prikkelend” is: Het bevordert de seksuele opwinding.¹⁶ Bovendien voert het tot een “rotte spijsvertering”, tot “onmatigheid” en “genotzucht”: Vanzelfsprekend is ook voor deze auteur het vlees de schuld aan alcoholisme. In de samenvatting voor gelovigen word deze gestoorde geesteshouding in het woord “Genot-gif” kernachtig samengevat..

Gezondheid werd ezien als klachtenvrij welbevinden, maar als afwezigheid van verleidingen en lustgevoelens, puurheid en zuiverheid en innerlijke beschaving. Dat een vegetarische schaarse voeding bij vele aanhangsters tot het uitblijven van de menstruatie voerde, word nog tot op heden als bewijs voor een hogere zuiverheid gezien.

Geurspoor van de lust

“Gezondheid” is tot op heden het toverwoord, wat de vegetariërs ongegeneerde inspanningen met de “Slang van de laster”, uit ogenschijnlijk verstandelijke gronden toestaat. Eens werd het vlees afgewezen, omdat het “bloed aan het koken” bracht¹⁶ en de grootste vijand van de gezondheid, de zelfbevlekking, dichterbij bracht: “Onanie behoort

tot het gebied van de vleselijke misdrijven” dat onvermijdelijk tot “Entartung” voert, zo predikte het belangrijkste werk van de natuurlijk-genezers rond 1900.¹⁷ Met rauwkost, volkoren en koude douches komt weer tucht in het onderlijf. De morrelende plantenbrij tempert de genitaliën en bevredigt de anale wellust.

Aan de reuk van de eigen fecaliën werd destijds een centrale betekenis toegekend: Die zou bij een zuiver plantaardige voeding minder scherp zijn. Dit geur-idee heeft zich tot in de 21e eeuw overeind gehouden, want ook vandaag de dag nog verhoogt het vele vegetariërs hun levensgevoel, indien ze enthousiast over de eigen ontlasting spreken. Brigitte Rondholz, Duitslands oer-voeding consulente Nr.1”, en prominent lid in de “Bond voor Gezondheid”, laat het heel de wereld weten: “Onze uitscheidingen hebben een aangename consistentie, een aangename reuk en laten zich gemakkelijk met wat lichte druk uit de anus persen. Dat is tof!”¹⁸

Men kan het formeel ruiken: De zondige vleeseters produceren weerzinwekkende poep; de fijnere darmen van de vegetariërs daarentegen brengen louter eco-gouden munten voort. Op grond van zulke darmverstuiking stelde de schrijver Erich Mühsam al in 1905 vast, dat voor hem “de manier, waarop de vegetariërs zich tot slaaf van hun spijsverteringsapparaat maken”, niet het geringste respect afdwingt.¹⁹

Zuur maakt kuis

Een beroemde vertegenwoordiger van de hierboven beschreven sociale-karakters was John Harvey Kellogg (1852-1943), de uitvinder van cornflakes en pindakaas. Hem zou men als vleesgeworden ideaal van de gezondheidsbewuste vegetariër kunnen karakteriseren. Speciaal “de bevordering van de stoelgang was een thema, waarop men steeds maar weer terugkwam.”²⁰ Hij was net zo verslaafd aan hardlopen en diende zich zelfs meerdere darmspoelingen per dag toe. Minutieus noteerde Kellogg het aantal bacteriën, die zich op een steak bevonden, en meende, daarin een bewijs voor de principiële “onreinheid” van dierlijke voeding gevonden te hebben. Deze bacillen zouden namelijk het hele lichaam met “de meest verschrikkelijke en walgelijkste giften overspoelen.”²¹

Voor de charismatische leider van het beroemde Sanatorium van Battle Creek/Michigan was principieel elke manifestatie van lust op vlees een doorn in het oog. Wie ook maar onkuis dacht, het moraal en de “natuurwetten” geweld aandeed, werd met een ziekte

bestraft. In het Sanatorium van Battle Creek had Kellogg genoeg gelegenheid, zijn ideeën op levende personen uit te proberen. Rijke en prominente gasten betaalden er grof geld voor, zoals de autofabrikant Henry Ford, de actrice Sarah Bernhardt of de uitvinder Thomas Alva Edison.

Daar ervoeren zij dat geheelonthouding inzake worst en ribeye niet toereikend was voor een gezond leven; belangrijker was dat zij zich strikt onthielden aan zelfbevlekking.²² Zoals de Zwitserse historicus Albert Wirz in zijn zeer welwillende Studie over Kellogg bericht, ging deze daarbij alles behalve zachtzinnig tewerk: Op heterdaad betrapt zondaars moest men ’s nachts de handen vastbinden; nog beter zou het zijn, hen te besnijden en wel zonder anesthesie, opdat het een les voor hun zou zijn.²⁰

Bij meisjes moest men met zuur de clitoris weg branden, om hen voor eens en altijd het plezier te bederven. Wanneer zuur alleen niet afdoende was, greep John Harvey Kellogg soms zijn toevlucht tot een chirurgische operatie: “We were once obliged after every other measure had failed, to perform a surgical operation before we were able to break the habit in the case of a young girl of eight or ten years who become addicted to the vice to a most extraordinary degree”, schrijft Kellogg in zijn boek the Ladies’ Guide in Health and Disease.²³

Köstliche Blumen

*Ich ess Blumen, denn Tiere tun mir leid
Lieber Akazien, statt `nen dicken, fetten Schinken
Ich ess Blumen - Fleisch bringt mir Übelkeit
und die Fäkalien tun dann auch nicht mehr so stinken!*

Die Ärzte

Per klysma naar de wereldvrede

In Duitsland werd de vegetarische beweging door de Radicale Democraten en de revolutionair Gustav Struve (1805-1870) gesticht. In zijn werk Pflanzenkost – die Grundlage einer neuen Weltanschauung (1869) propageert hij onder het terug grijpen naar Jean Jacques Rousseau (1712-1778) de “eenvoudige levenswijze”,²⁴ die gezonder zou zijn als de “decadente”: “Niet de landelijke bevolking, niet de arme dagloners, maar de stedelingen en rijke heren en dames van de high society lijdten aan zenuwzwaktes (...) en aan al die ziektes, welke de artsen zoveel en goede klanten opleveren.”²⁴ Men stelt

Het tijdschrift "De Vegetariër" is een ware goudmijn. Het werd door de stichter van de eerste Duitse Vegetariërsvereniging, de priester Eduard Baltzer (1814-1887), uitgegeven; tegenwoordig heet het overigens "Natuurlijk-Vegetarisch". In 1889 schrijft ene H. Milbrodt: "In de kringen van de sociaaldemocraten staan de vegetariërs tegenwoordig niet beter in aanzien als de bourgeoisie, eerder nog slechter, want de vegetariërs prijzen hun zuinige levenswijze alleen maar aan de arme arbeiders aan, omdat laatstgenoemden steeds minder voor het levensonderhoud nodig hebben en de werkgever steeds minder loon hoeft te betalen. Om deze reden is vandaag de dag bij de arbeiders met het vegetarisme niet veel aan te vangen. Wij kunnen daarom enkel terugkomen op onze eerste stelling, dat de bekering tot het vegetarisme van bovenaf, en niet van onderen naar boven, zal moeten geschieden, een juiste is."³³

Minutieus rekent heer Milbrodt voor, welk spaar-potentiaal de vegetarische voeding van een arbeidersfamilie zou bieden: "De dierlijke voeding. Het bier, de schnaps en de tabak kosten de familie per week ongeveer 3 mark", wat door "echte voedingsmiddelen", lees vegetarische, in eenieders voordeel vervangen zou moeten worden.²⁸ Wanneer daarbij zelfs de klassieke plantaardige gistingsproducten zoals bier of wijn, ja zelfs koffie of thee vervangen moeten worden, bewijst dit, dat het vegetarisme juist geen "plantaardige voedingswijze" is, maar in het beste geval een voorwendsel voor het cultiveren van marionetten.

Waarover het destijds ging, zet ook ene J. Schmitt uiteen: Door een "vegetarische leefwijze zou het loon van de arbeider aanzienlijk verlaagd kunnen worden. Vanzelfsprekend is deze goedkope levenswijze iets "voor vooruitstrevende, verfijnde mensen. Voor mensen die ideeën hoger waarderen als zinnelijk genot."³⁴ Het project "Arbeidersverfijning" liep echter faliekant mis. De arbeiders hadden om niet opgehelderde redenen geen interesse aan hun "verfijning" door het afzien op loon en bier.

Ontucht met worst

Tot de vegetarische verfijnde mensen hoorden ook enkele zogenaamde grote geesten. In het bijzonder Leo Tolstoj (1828-1910) onderscheidde zich aan het eind van de 19e eeuw met zijn gedachten weer de van de vleeseters. Niet toevallig looft Jonathan Saffran Floer diens gelijkschakeling van slachthuizen met slachtvelden.³⁵ Dat in beide woorden "slacht" voorkomt, zou zelfs een taalvormer doorhebben. Wan-

neer echter vermeende fijnzinnige literaten ten aanzien van deze congruentie helemaal uit hun dak gaan en zich gedragen, als hadden ze zo-even de Noordpool ontdekt, is dat een bedroevend staaltje geestelijke 'ungeschlachtheit' (red. lompheid).

Überhaupt schijnt niet alleen Tolstoj in dit opzicht Foers voorbeeld te zijn, want eerstgenoemde deed precies datgene, wat de laatste meer dan 100 jaar later herhaalde: Hij vereerde slachthuizen met zijn morele aanwezigheid. Die ervaringen schildert Tolstoj in een, in 1892 verschenen schrift met de veelzeggende titel: "De eerste trap van De Onthouding – een uitdaging tegen de luxe van onze tijd."³⁶ Naar aanklagende verhalen over de brutaliteit van het slachten beweert hij, dat de vleesconsumptie alleen maar bijdraagt om "de beestachtige gevoelens, de onmatigheid, de ontucht en de drankzucht te verhogen." In de stijl van de moderne dierenactivisten maant hij: "Men kan niet doen alsof men dat alles niet weet."³⁶

Afzien als luxe

Zoals vele overtuigde vegetariërs ging het ook Tolstoj hoofdzakelijk om de geseling van de zedelijkheid. De deugden, die men vooral van anderen verlangd, zijn de 'matigheid' en de 'bereidheid om de hartstochten te beheersen.'³⁶ Dat dieren juist datgene belichamen, wat hoog in het moreel staande dierenbeschermers zo zeer bestrijden, namelijk elke "onmatigheid en ontucht", stoorde Tolstoj net zo min als diegene die na hem kwamen. Het ging hem ook niet werkelijk om de dieren; Zijn eierzucht gold veel meer het doel, een 'moreel volmaakt leven' te voeren.³⁷

In dienst van de 'morele volmaaktheid' moest vanzelfsprekend armoede en bescheidenheid aan iedereen gepredikt worden. "Afwijkend daarvan", zo merkte een biografe laatdunkend op, "voerde hij vervolgens een leven in comfortabele omstandigheden en behoorde door zijn grondbezittingen nog altijd tot de vermogende klasse – de klasse, die hij in zijn geschriften brandmerkte."³⁷

Niet alleen grote geesten, maar ook "grote zielen" waren overtuigde vegetariërs: Mahatma Gandhi (1869-1948) b.v., die in de Westerse wereld als een soort Jezus voor de armen in de gedaante van Ben Kingsley gezien wordt. Net als Tolstoj behoorde hij tot de bovenlaag, en net als deze predikte Gandhi armoede, seksuele onthouding en het afzien van vlees. In tegenstelling tot de Russische schrijver zag Gandhi weliswaar af van eigendommen, maar liet zich door rijke begunstigers financieren.⁴⁵

van de arbeider

Gandhi: een hindoe, die graag vlees at

Bij zijn oponthoud in Londen trad hij aan het eind van de 1880er jaren toe tot het Vegetarische Gezelschap en werd hun secretaris. "Het enthousiasme van een bekeerling voor zijn nieuwe religie is groter dan die van een mens, die erin geboren werd", stelt Gandhi in zijn autobiografie vast, "vegetarisme was destijds een nieuwe cult in Engeland en eveneens nieuw voor mij, daar ik (...) als overtuigde vleeseter aan kwam en later op de geestelijke weg tot het vegetarisme bekeerd werd."³⁸

Gandhi was steeds de zonde op het spoor: Ziekenhuizen waren "instituten, die de zonde verspreiden. De mensen bekommeren zich niet om hun lichaam, waardoor de immoraliteit groeit."¹¹ Om exact dezelfde redenen wees hij ook de spoorwegen af als "krankzinnige geriefelijkheid". De spoorwegen accentueren de boze aard van de mensen. Boosaardige mensen kunnen met behulp daarvan sneller hun bedoelingen waarmaken", terwijl goede mensen nooit gehaast zouden zijn. Het staat buiten kijf "dat de spoorwegen het kwaad verspreiden."¹¹ Gandhi plachtte altijd 3e klasse te reizen; hem werd echter altijd een aparte wagon ter beschikking gesteld", zoals de Britse schrijver Arthur Koestler meedeelt.⁴⁴ Met het oog op zulke extravagantie klaagde zijn vertrouweling Saojini Naidu: "De financiering van "Bapus" armoede verslindt een heleboel geld".⁴⁴

Zuinigheid is cool

In de afwijzing van elk genot overtrof de "grote ziel" Struve & Friends en gaf zijn streven om een leven zonder wellust te leiden, de klinkende naam Brahmacharya: "Wij verstaan daaronder, dat de man en vrouw (...) zich niet in vleselijke lust omarmen en hun blikken en hun dromen vrijwaren van alle zinnelijke begeerten."⁴³ Zijn vegetarisme is alleen tegen de achtergrond van de afwezigheid van geslachtsverkeer te begrijpen, want Gandhi associeerde de vleesconsumptie met vleselijke lusten en wilde "geweldloos" hetzelfde bereiken als John Harvey Kellogg met mesen en zuren.

Hij was overtuigd, dat de opgespaarde mannelijke zaden het organisme versterkte. Daarom handelde hij ook naar het devies "zuinigheid is cool" en wilde geen druppel van deze "levensenergie" er uit knippen. Om een snel vergangelijke lust te willen, offeren wij in een mum van tijd, wat wij aan levenskracht gespaard hebben. Is onze lust eenmaal bevredigt, dan bevinden we ons in de allerbelabberdste condi-

tie."⁴³ Klaarblijkelijk praat hij hier in de pluralis majestatis, want mensen die zich de lust niet laten bederven, voelen zich na de liefdesdaad normalerwijze juist zeer wel. Dit goede gevoel vergalt Gandhi zichzelf en anderen, wanneer hij beweert dat, de "opoffering van de levenskracht" net zo weinig in overeenstemming is met de wetten van de natuur" als het nuttigen van een omelet met spek.

Hitsig door koemelk

Om de eigenhandig geschapen, en in de natuur niet voorhanden zijnde, wetten te volgen, legde Gandhi in 1906 een kuisheidsgelofte af dat nolens volens ook zijn echtgenote betrof. "Ze had niets in te brengen", stelt hij in zijn autobiografie tevreden vast.³⁸ Om de kuisheid vol te kunnen houden, moest vervolgens de voedselopname beteugeld worden: "De controle over het ghemelte is het eerste, wat bij het houden van de gelofte wezenlijk is."³⁸ Immers een matige, eenvoudige, zonder kruiden, ongekoekte en vanzelfsprekend vleesloze voeding is het beste geschikt, om de lusten tot bedaren te brengen.

Gandhi had in letterlijke zin een helse angst, aan de duivelse wellustigheid te vervallen. Want zodra iemand bij de voedingsopname genot ervaart, wint "de duivel" en het lichaam word "tot broedplaats van de laster."⁴⁴ Aan de hel is zelfs de voorkeur te geven boven een lichaam dat de laster dient, en voortdurend met smerige stoffen gevoed is (...)⁴³

In de worsteling met de kuisheid ging "Bapu" zo ver, zich jonge naakte vrouwen (meestal de echtgenotes of dochters van zijn vrienden) in zijn bed te laten leggen, om hen dan beter te kunnen weerstaan.⁴⁶ Een schelm, wie daar iets boosaardigs bij denkt. Daarbij werd hij niet moe, vrouwen kuisheidsgeloftes af te dwingen, hetgeen hun echtgenoten zeker met enthousiasme begroet zullen hebben.⁴⁴ Net als een katholieke priester seksualiseerde hij op grond van zijn onthouding alles, wat hem voor de voetenkwam. Zo beweerde hij ook, dat het genot van melk "het animalistische begeren stimuleert."³⁸

In overeenstemming met het Hindoeïsme, het Katholieke fundamentalisme en protestantse natuurgeheens-pausen wilde Gandhi de coitus alleen toestaan met de voortplanting als doel en een bevolkingsexplosie door onthouding voorkomen.⁴³ Anticonceptie wees hij daarom categorisch af.³⁸ Maar terwijl de paus inzake de pil bij tijd en wijle heftig aangevallen word, kon Gandhi zich met dezelfde boodschap net zoals voorheen blijven verheugen in ongebroken verering.

zich nu eens een arme drommel voor, die zijn hongerloon bij de arts inlevert, om zich wegens “zenuwzwaktes” dure medicijnen te kopen!

Voor Struve was het geval helder: Schrale kost beschermt tegen de welvaartziekten, zoals tegenwoordig het Brigitte-dieet voor cellulitis of 5-per-dag voor darmpoliepen. Dat het proletariaat er veel voor over gehad zou hebben, om op hetzelfde hoge niveau te mogen jammeren, kwam niet bij hem op.

Niet alleen de gezondheid van de burgers leed, maar ook die van de Natie: “Vele mensen zouden niet op het misdadigers pad gekomen zijn, wanneer zij met plantaardige kost genoeg hadden genomen.” Wie daarentegen de vleesconsumptie de rug toekeert, zou in veel hogere mate “de deugden van de eenvoud, matigheid en reinheid bezitten (...) dan de vleeseters.”²⁴

§ 16. Wie wird sich die Menschheit und die Erde gestalten unter dem Einflusse der Pflanzenkost?

Nuch unter den Pflanzeneßern wird es an Übeln, Mängeln und sogar Verbrechen nicht fehlen. Jahrhunderte werden vergehen, bevor die Fleischkost abgeschafft sein wird und andere Jahrhunderte, bevor die Folgen früher genossener Fleischkost verwischt sein werden. Allein mit der größten Sicherheit läßt sich vorher sagen, daß diejenigen, welche der Fleischkost den Rücken kehren und sich ausschließlich mit Pflanzenkost ernähren, die großen Tugenden der Einfachheit, Mäßigkeit und Reinlichkeit in weit höherem Maße besitzen werden, als die Fleischesser. Was die Tugenden der Einfachheit und Mäßigkeit betrifft, so haben wir uns über dieselben schon an anderen Orten wiederholt ausgesprochen. Hier nur noch einige Worte in Betreff der Reinlichkeit. Mit gutem Grunde nannte es Plutarch eine Verunreinigung, wenn der Mensch Fleisch genießt. Diejenige Verunreinigung, welche aber nicht bloß die äußere Haut des Menschen berührt, sondern durch den Mund in sein Inneres, in seinen Magen dringt und in sein Blut übergeht, ist gewiß die schlimmste Verunreinigung, welche sich denken läßt. Der Pflanzeneßer, welcher sich von dieser Verunreinigung freihält, hat schon aus diesem Grunde etwas vor dem Fleischesser voraus.

Reinheid is Struves doel: “Dergelijke verontreiniging, die (...) door de mond naar binnen gaat, zijn maag binnen dringt en in zijn bloed overgaat, is zeker de ergste verontreiniging, die men zich kan bedenken.”²⁴ Hier klinkt al een motief door, dat anderen later over zouden gaan nemen: de verontreiniging van het bloed.

Het afwijzen van “onreine” spijsen voert via correcte spijsverteringswegen naar de eeuwige vrede. “Wanneer eerst de oorlog tussen mens en dier opgehouden is, zal die tussen de mensen niet lang meer voortgezet kunnen worden. Vrede zal op de hele wereld heersen”.²⁴ Dit kinderachtig geloof hoort nog altijd tot de vegetarische “Essentials”. Terwijl zich de grootste denkers van de mensheid tever-

geefs met de vraag over de wereldvrede bezig hielden. Lost Struve alle problemen op, doordat hij ze vanuit zijn darm in de plomp-wc laat vallen en “klaar” roept.

Nauwelijks heeft hij echter het pacifisme door groente gepredikt, gaat plotseling de oude houwdegen er met hem vandoor: “De krijger, die aan plantaardige kost gewend is en de dierlijke voeding mijdt, brengt een lichaam mee, dat in staat is, veel grotere inspanningen en ontberingen uit te houden, dan diegene, die dierlijke kost gewoon is (...) Daarbij komt, dat de aan plantaardige kost gewende krijger geen behoefte aan alcoholhoudende drank ondervindt.”²⁴ Dat zou de Duitse minister van defensie eens moeten overdenken: Een kropje sla voor elke groep sterkt de vechtmoraal van de komkommertroepen!

Übermensen onder elkaar

Struve ziet zichzelf, zoals de meeste vegetariërs, als menselijk hoogstaande “idealist”. Onder hem ziet hij het leger van “alledaagse mensen”, die eenvoudig datgene eten en drinken (...) wat hen zelf en wat de mensen in de kring waarin zij leven, smaakt.” Daaruit volgt, “dat de alledaagse mensen tegenstanders van onze aspiraties zijn”.²⁴ Hem valt helemaal niet op, dat allen, die dag na dag om het naakte overleven moeten knokken, materialisten zijn, omdat idealisme een luxe van de rijke is.

De Duitse vegetarisme-pionier maakt ook al de kardinale denkfout van vele hedendaagse dierenbevrijders. Hij vraagt: “Heeft de mens het recht, nuttige dieren te doden en zich met hun vlees te voeden?” Nuttige dieren? Dat het nut van een tam varken bestaat uit ham, schnitzel en zult en het zonder zijn voedingswaarde op de wereld zou schitteren door afwezigheid, daaraan hebben de meeste ridders op hun ethische kruistochten nog helemaal niet gedacht.

Richard Wagner (1813-1883) toont, hoe uit een schijnbaar naïeve wereldbeschouwing dodelijke waan worden kan. In zijn 1880 gepubliceerd schrift *Religion und Kunst* neemt hij de kletsboek over verontreinigd bloed woordelijk en propageert onomwonden een nieuw meester ras.²⁵

In zijn onoverzichtelijke “Regenerationslehre” gaat het er om, de “degeneratie van het menselijk geslacht” tegen te gaan. Deze zou door de verandering van de mensen van “vruchteters”, dus van frutariër, naar “vleeseters” in gang gezet worden. Deze afkeer van de “natuurlijke voeding” voerde tot het “verval van het menselijke geslacht”, waar-

aan de “diervijandige” joodse geest schuldig zou zijn. Vleesconsumptie en kookkunst gelden voor Wagner als semitisch, als niet arische nalatenschap. In zijn Bühnenweihfestspiel Parsifal (1882) verkondigde hij de “reiniging van het bloed” ten gunste van een nieuw vegetarisch mensengeslacht, dat vrij van “Joodse onreinheid” zal zijn.²⁶

Een hart voor dieren

De geschiedenis van het nationaalsocialisme heeft aangetoond, dat een onmenselijke ideologie zich zeer goed met demonstratieve dierliefde laat verenigen. Men kan zijn herdershond vertroetelen en Bambi's aaien, en gelijktijdig miljoenen mensen de gaskamers in sturen. Dierliefde is in moraal opzicht nietszeggend. Desondanks menen veel vegetariërs dat ze toch hun dierliefde moeten betuigen, om van alle kanten voor hun menselijkheid te worden bewonderd.

Een onder vegetariërs zeer geliefde kroongetuige is Mahatma Gandhi. In zijn grenzeloze wijsheid beweerde hij, dat men de “grote en morele vooruitgang van een natie” kon meten, naar hoe men de dieren behandelt. Dat hebben vooral de nationaalsocialisten ter harte genomen: Zoals de in Heidelberg en Harvard docerende historicus Daniel Jütte bewijst, was het een duidelijk doel van de nationaalsocialistische politiek, de “stand van de wetgeving in een land t.o.v. de dierenbescherming, als graadmeter te nemen voor het culturele peil van een volk”.²⁷

Gandhi had dus bij een bezoek aan Nazi-Duitsland tevreden vast kunnen stellen, dat hij zich in een moreel vooruitstrevende natie bevond. De welwillende houding van India tegenover Nazi-Duitsland was ook wel daaraan gelegen, dat beide in de Britten dezelfde tegenstander hadden. Tegenwoordig word daar nog altijd lovend verteld over de ondersteuning van de opstandelingen door het Derde Rijk.²⁸ Dat welwillende berustte op wederkerigheid. De nazies namen van de hindoes het hakenkruis over – een centraal symbool, dat als onderscheidingsteken voor de partij niet alleen de superioriteit van het arische ras diende te demonstreren, maar ook de verbondenheid met de “arische” hindoes tot uitdrukking bracht.^{28,29} In de hemel van de hindoeïstische goden wemelt het niet toevallig van heilige dieren: Olifanten, apen, ratten, runderen.

Gekannibaliseerd

Met het Reichstierschutzgesetz van november 1933 trad wereldwijd voor het eerst een eigen wetgeving voor dieren in werking³⁰

– onder daadkrachtige medewerking van de dierenbeschermers-organisaties.³¹ Ook al was de wet gericht op het ritueel slachten door joodse medeburgers, was het doel veel verder gestoken.³¹ In 1934 volgde de Reichsjagdgesetz, een jaar later de Naturschutzgesetz, in 1937 werden diertransporten wettelijk geregeld.³² Deze voorschriften zijn ook uit huidig zicht vooruitstrevend en zinvol.

Het verbod op dierenmishandeling werd met de eigenwaarde van de dieren neargumenteed. Daarvoor gold steeds alleen het verruwingsargument, waarin de dierenmishandeling alleen het menselijke gevoel geweld aandeed. De wet was zo ongewoon, dat hij door de geallieerden na de ondergang van het regime niet als “nazi-wet” bestempeld werd en het fundament voor de dierenbeschermings wet voor de Bondsrepubliek Duitsland ging vormen. Niettemin was het allesbehalve een neutraal bestanddeel van de nationaalsocialistische politiek.

Al in de tweede helft van de 19e eeuw bestond er in Duitsland een steeds sterker wordende beweging, die zich tegen dierproeven,

Verbod van de «Vivisectie» - Een mijlpaal van de dierenbescherming Karikatuur van Arthur Johnson in de Kladderadatsch van 3. September 1933, blz..569, UB Heidelberg

de “vivisectie” uitsprak. Net zo heftig was het protest tegen het dragen van bont. Dit protest droeg sterk antisemitische trekjes, daar men zowel in de wetenschappelijke laboratoria alsook in de bont dragende bovenlaag van de bevolking, vooral Joden vermoedde.²⁷ De ophef tegen de Joodse slachtpraktijk, dus het zonder verdoving laten uitbloeden van dieren, was bijzonder geschikt om dierenbescherming en antisemitisme met elkaar te laten versmelten. “Het nationaalsocialisme”, aldus Alfred Lemcke in 1943, “wees de slachtwijze als oriëntaalse, niet Duitse doding zo scherp mogelijk van de hand. In de eis tot verplichte verdoving voor slachtdieren komt een dierenbeschermingseis tot uitdrukking op basis van een volwassen rassenbewust denken en voelen.”³⁹

In de eerste drie decennia van de 20e eeuw groeide de dierebeschermingsbeweging uit tot een massaverschijnsel, en de nazies liepen voorop. Daniel Heintz levert in zijn werk *Dierenbescherming in het Derde Rijk* een exemplarische opsomming van de leden van de dierenbescherming vereniging Berlijn: “Geneeraal veldmaarschalk Hermann Göring, Rijksverkeersminister Julius Dorpmüller, Reichsportführer v. Tschammer-Osten, Rijksbankpresident Dr. Hjalmar Schacht, Reichsorganisationsleiter Dr. Robert Ley, alsook de destijds zeer beroemde acteurs en actrices Willy Birgel, Lil Dagover en Olga Tschachova.”³¹

In het jeugdtijdschrift *Die weiße Fahne* heet het kort voor de greep naar de macht in 1933 onder de kop “Der Führer – Dein Vorbild”: Hitler consumeert “geen alcohol, geen vlees en geen sigaren”. Zijn voeding bestond uit een “groenteschotel” en een “fles mineraalwater”. Aan het opus gaat een citaat van Struve vooraf, waarin hij een plichtsgetrouwe “vermijding van vlees” eist.⁴⁰

Pas de melange van vegetarisme en dierenbescherming schiep het ideologische fundament van de nazies, Het artikel vervolgt: “Weet je, dat jouw führer de felste tegenstander van elke vorm van dierenmishandeling is, vooral van vivisectie, dat “wetenschappelijke” dierenmarteling is, dit weerzinwekkend voortbrengsel uit de Joodse-materialistische geneeskundige scholing, waarover de führer zegt, dat deze toestanden in de nationaalsocialistische staat spoedig beëindigt zullen zijn?”⁴⁰

Zo gezegd, zo gedaan. In augustus 1933 werden de dierproeven door de Pruisische Ministerpresident Göring verboden. Alle “Personen, die ondanks het verbod op vivisectie hiertoe aanleiding geven, doorvoeren of er aan deelnemen”, moeten “naar het concentratiekamp afgevoerd” worden.⁴¹ Het feit, dat

in dit decreet voor de eerste keer het systeem van concentratiekampen publiekelijk vernoemd werd, onderstreept, hoe serieus de nationaalsocialisten de dierenbescherming namen. Het was in de beginperiode van het regiem een centraal instrument van de propaganda en werd als topprioriteit gezien.²⁷

Prijswinnend

Overeenkomstig Hitler’s wens moeten dierproeven absoluut verboden worden. Na protesten vanuit de wetenschap en bedrijfsleven bleven ze weliswaar verder toegestaan, maar werden aan strengere voorwaarden gebonden. Daar proeven met hoger ontwikkelde dieren (paarden, honden, apen, katten) slechts in uitzonderingsgevallen toegestaan werden, groeide de importantie van proeven op mensen automatisch.³² De erkenning uit het buitenland volgde op de voet. In 1934 kreeg Hitler voor zijn bijzondere verdiensten voor de dierenbescherming de Gouden Medaille van het Amerikaanse “Eichelberger Humane Award Foundation”.³¹

Later verloren sommige nazie groten weliswaar hun interesse aan de dierenbescherming, maar de wetten bleven van kracht. Himmler benadrukte nog in 1943 in een geheime rede voor SS-officieren in Posen, dat alleen Duitsers “een fatsoenlijke” houding tegenover het dier zouden hebben. Voor alle duidelijkheid, Himmler’s rede had de “fatsoenlijke” vernietiging van “mensendieren” (Joden) tot onderwerp.⁴² Op zijn bevel werden in concentratiekamp Mauthausen proeven op mensen met veganistische voeding op de gevangenen doorgevoerd.⁴⁷

Holocaust reloaded

De verandering van de dier-mens-hiërarchie stond in directe relatie met de euthanasie-politiek. Laatstgenoemde werd voor het grootste deel bepaald door de juristen Karl Binding en de arts Alfred Hoche. In hun boek “Die Freigabe der Vernichtung lebensunwerten Lebens” (1920) roepen de auteurs op tot het ombrengen van doodzieken en geestelijk gehandicapten, omdat hun leven noch voor henzelf, noch voor de maatschappij waarde heeft. Uitdrukkelijk benadrukt Binding echter ook het medelijden-aspect. Onder euthanasie zou “een wettelijk erkenbare aanspraak voor bepaalde personen, op verlossing uit een onverdraaglijk leven”, verstaan moeten worden.⁴⁸

Veel dierenbeschermers zijn tegenwoordig cynisch genoeg, de veehouderij aan het ver-

gelijken met concentratiekampen en de holocaust. Net als bij de nazies dient deze vergelijking onmiskenbaar het doel, mensen omhoog te halen. “Er bestaat niets weerzinwekkenders als ordinaire vleeseters”, benadrukt de populaire Oostenrijkse dierenrechten filosoof Helmut F. Kaplan, “ze simuleren moraal, ofschoon ze mijlver onder kindermisbruikers en massamoordenaars staan.” Onbekommerd kletst hij verder: “tegenover deze cultuurbarbaren ibezit elke huurmoordenaar een schat aan morele integriteit.”⁴⁹

Iemand, die een broodje worst nuttigt, staat dus mijlver onder de dierenbeschermers Hitler! Zulke uitingen van “dieren-ethici” zouden eigenlijk toch ook antifascisten wakker moeten schudden. Maar voordat de organisatoren van “Rock tegen Rechts” of daarop lijkende antifascistische demonstraties deze thema’s oppakken, zal men lang moeten wachten. Veganisme en dierenbevrijding gelden namelijk als “links”.

Politicus; neergeschoten door een dierenrechten-activist

Wikimedia Commons Foto: Ramon Vasconcellos

Killerinstinct

Het geweldpotentieel van dierenbeschermers was altijd al groot: “Tolerantie tegenover vleeseters betekent tenslotte tolerantie tegenover het doden van onschuldigen”,⁵⁰ schrijft Helmut F. Kaplan. Zijn bereidheid tot geweld houdt hij meer om tactische redenen in toom, wanneer hij b.v. na het afschieten van een “probleem-beer” verkondigt: “Bruintjes moordenaar en zijn collega’s horen opgezet en in het museum tentoongesteld te worden.”⁵¹ Slim als hij is, schrijft hij niet: “Bruintjes moordenaars horen geëxecuteerd, opgezet en in het museum tentoongesteld te worden.” Op grond hiervan zijn zijn uitspraken niet rechterlijk te vervolgen, maar iedereen weet precies, hoe ze bedoeld zijn.

“I would be overjoyed when the first scientist is killed by a liberation activist”, bekent Vi-

Veiligere seks

Hoe onbekommerd de houding van vele dierenactivisten tot geweld is, toont een propagandafilmje van PETA met de titel “Boyfriend went vegan”. Daarin muteert een watje dankzij veganistisch groenvoer op wonderlijke wijze tot een seksmachine.

Resultaat: Hij neukt zijn vriendin bijna het ziekenhuis in, maar dat maakt haar kennelijk niets uit; ze keert als was het heel gewoon met een spalk om de halswervels en een volle zak rauwkost naar haar folteraar terug. De video besluit met een verwijzing naar tips voor “veilige seks”.

vien Smith van het “Animal Liberation Front” (ALF) in lovenswaardige openheid.⁵² Daar op zulke moord-fantasieën doorgaans daden volgen, bewijst de aanslag op de Nederlandse politicus Pim Fortuyn. Hij werd niet vanwege zijn rechts-populistische stellingen vermoord, maar omdat hij zich sterk gemaakt had voor de bont-mode. De aanslagpleger Volkert van der Graaf, een militante veganist, had daarvoor al 2000 boeren met juridische spitsvondigheden geterroriseerd.⁵

Organisaties zoals het “Animal Liberation Front” (ALF), “Earth Liberation Front” (ELF) of “Stop Huntington Animal Cruelty” (SHAC) worden door de FBI als terroristische organisaties aangemerkt. SHAC –lid Daniel Andreas San Diego heeft op grond van meerdere bomaanslagen naam gemaakt en staat geboekt onder de rubriek “Most wanted Terrorists”.^{53,54}

Weidegronden in Tibet

Op de eindeloze hooglandvlaktes voeden de mensen zich met hun kuddes: met vlees, boter en kaas. Het is daar de enige praktische manier om voedsel te produceren, om in deze landstreken te overleven. Op de karige bodem weiden ver uiteen de robuuste yaks.

Wikimedia Commons Foto: Fanghong

De pest voor de planeet

In de campagne "Holocaust op de borden" probeert de wereldwijd machtigste dierenbeschermingsorganisatie PETA met beelden van zieke kalfjes en uitgehongerde concentratiekamp gevangenen indruk te maken. Van de voorzitter van deze vereniging tot nut van het algemeen, Ingrid Newkirk stamt de zin: "Zes miljoen Joden zijn in de concentratiekampen gestorven, maar ieder jaar zullen zes miljard grill-haantjes in de slachthuizen sterven. Uiteindelijk is de mensheid "als een kankergezwell gegroeid. Wij zijn de grote verpestende factor van deze planeet."^{55,56}

In Duitsland is de gelijkschakeling van de holocaust met de fabricage van gevogelte-worst intussen verboden, hetgeen door het Europese Gerechtshof voor Mensenrechten (!) bevestigd werd.⁵⁷ Maar Helmut F. Kaplan mag als Oostenrijker de holocaust ongehinderd voor zijn propaganda misbruiken.⁵⁸ Met de verwijzing, dat een vergelijking geen gelijkschakeling betekent, doet hij alsof dat even onbelangrijk is als een prijsvergelijking op een koopjesmarkt. In zijn ironische relativisering doet hij er nog een schepje bovenop: Een betekenisvol onderscheid tussen de "Holocaust op mensen" en de Holocaust op dieren" is namelijk, dat men tegenwoordig niet meer zo kan doen, als dat men van niets weet.⁵⁹ Aanleiding voor deze "bekentenis" was voor Kaplan een krantenbericht, volgens welke het afschotquota voor ijsberen in Canada van 403 naar 518 verhoogd werd.

Dier-ethisch geïnspireerde vegetariërs handelen graag volgens de methode, om eerst te bestrijden, wat ze vervolgens steevast gaan doen. Motto: Wij schakelen moderne dierhouderij niet met de holocaust gelijk, maar zeggen alleen maar: "Alles, wat de nazies de Joden aangedaan hebben, doen wij tegenwoordig met dieren!"⁶⁰ Dat roept herinneringen op aan een muziekdrama van Wagner: Siegfried: "tijdens de slaap wil je mij vermoorden?" Mime: "Wat wil ik? Zeg ik dat dan? Ik wil alleen maar het hoofd van het kind afhakken."

Seks maakt blind

Zulke cynische grappenmakerij bleef ook in Duitsland niet zonder gevolgen: In de publieke opinie werden woorden als "Tier-KZ" terloops en als vanzelfsprekend gebruikt. Ze werden niet eens meer tussen aanhalingstekens gezet. Uit de paranoia van de fanatici is dus al een salonfähige houding gegroeid. Zo meende de rapper Thomas D. in de ZDF, dat de holocaustvergelijking nog niet radicaal genoeg zou zijn.⁶¹ De afstomping in deze kwestie gaat intussen zover, dat PETA niet als meteen hun misbruik van de holocaust bekritiseerd word, maar iets helemaal anders:

"Tot de meest geuite kritiek tegenover de campagnes van PETA behoort het verwijt van het seksisme, dat in de eerste plaats betrekking heeft op het gegeven dat PETA in de campagnes steeds opnieuw naakte of halfnaakte vrouwen toont."⁶² Wat afschuwelijk!

Voor de meeste concentratiekamp gevangenen zou het oponthoud in een moderne meststal paradisijselijk geweest zijn. Wie dat niet weet of zich niet kan voorstellen, heeft iedere maat verloren en zou zich de volgende vraag moeten stellen: Worden de varkens op stal stelselmatig blootgesteld aan honger? Staan ze in de stallen voortdurend doodsangsten uit? Zouden trekdieren door arbeid vernietigd moeten worden? Dienen het houden en transport hun vernedering? Worden de kippen in de vrijloop op doods-marsen gestuurd? Geloven de zuivelbedrijven, dat melkvee tot een "parasiterend ras" behoort, dat naar de heerschappij over de wereld streeft en daarom uitgeroeid moet worden?

Foto: Miredi fotolia

Knapperig, sappig en lekker – grillhaantjes

Met cynische one-liners zoals «Voor haantjes is het iedere dag Treblinka» drijven dierenactivisten de spot met de slachtoffers van de vernietigingskampen.

Kaplan liegt verder over "naadloze overeenkomsten" tussen veehouderij en nationaalsocialistische praktijken. Zo zouden de proeven op mensen "in feite" ook niets anders geweest zijn als de huidige dierproeven (vanuit de visie van de nazies klopt dat zelfs). Maar anders vertonen alle parallellen zoveel gaten als de hersenen van een BSE-koel. Kaplans idool Peter Singer, een filosoof met wereldnaam, bepleit al in de eerste hoofdstukken van zijn boek "Animal Liberation" euthanasie en proeven op gehandicapten.⁶³

Boxenloopstal: typisch voor conventionele intensieve veehouderij.

In de propaganda van de dierenbeschermers een barbaars dieren-concentratiekamp, waarin lijkstukken geproduceerd worden.

Foto: Jordain

Vredesboodschappen

Singer is niet zomaar iemand; Hij studeerde aan de elite-universiteit Princeton. Op grond van zijn simpele logica en de daaruit afgeleide "praktische ethiek" geldt hij onder zijn lezers als een van de belangrijkste levende filosofen. Zijn plechtige belofte dat zijn eis op rechten voor de dieren, niet ten koste gaat van menselijke rechten, weerlegt hij op bijna iedere pagina van zijn eigen werk: "Er bestaan met zekerheid dieren, waarvan hun leven, rekening houdend met alle morele waarden, waardevoller is dan het leven van sommige mensen", zo luidt een typisch statement.⁶⁴

De parallellen met Binding en Hoche zijn onmiskenbaar. Hoche en Binding onderbouwen de euthanasie met de falende mogelijkheid van vele gehandicapte zuigelingen om "zich van de eigen persoonlijkheid bewust te worden"⁶⁴; Singer gebruikt als maatstaf van zijn kant het "zelfbewustzijn" en de "persoonlijkheid": "Het doden van een gehandicapte zuigeling is moreel gezien niet van dezelfde betekenis als het doden van een persoon. Zeer vaak is het überhaupt geen onrecht."⁶⁵ De Humanistische Persdienst doet er in deze discussie nog een schepje bovenop: Deze voorstelling werd filosofisch onderbouwd met het onbetwistbare feit, dat zuigelingen op deze leeftijd (gehandicapt of niet) nog geen "personen in empirische zin" zijn, daar zij nog niet over een eigen bewustzijn beschikken.⁶⁶ Onbetwistbaar? Nee, een ongehoorde aanmatiging!

"Wij wijzen geweld af, en wij bieden hulp, wanneer iemand zich in gevaar bevindt", zegt Kaplan in het interview. De dierenrechtenbeweging zou "een vredesbeweging zijn, die altijd de weg van het minste geweld begaat".⁶⁷ Toen hij het opzetten van de jagers die een beer neergeschoten hadden, verlangde, bevond hij zich wel op een vredesmissie. Dit "geringste geweld" van de filosofen kreeg ook de Nobelprijswinnares Christiane Nüsslein-Volhard te merken. Ze ontving moorddreigingen, omdat ze met fruitvliegjes en zebrafissen experimenteert.

Wie het idee verspreid dat Auschwitz zich in onvoorstelbare omvang herhaalt, is natuurlijk gedwongen, het ook met "onvoorstelbare" middelen

te bestrijden. Dit volgt logisch uit de bewering, dat de consumptie van worst erger zou zijn dan massamoord. Jaarlijks "6 miljard" braadhaantjes wachten er kennelijk op, uit de vernietigingskampen bevrijd te worden. Daarom is het met de vredelievendheid snel gedaan, zodra een landbouwer een stal bouwt. Daar de gewelddadige acties van de dierenbeschermers niet door de Wet gedekt zijn, verleend Kaplan deze nog snel even pardon: Hij doet zo, alsof zijn bondgenoten vredesengeltjes zouden zijn, die ten onrechte "in de illegaliteit gedrukt" werden.⁶⁷

It's not my business

Wat de dierenactivisten van mensenrechten houden, bewees Ingrid Newkirk, toen ze zich na een aanslag van Palestijnse terroristen geroepen voelde, Yasser Arafat schriftelijk te manen, bij verdere aanslagen alstublieft geen dieren meer te misbruiken. Bij de aanslag was een met bommen volgepakte ezels de lucht in gejaagd.⁶⁸ Voor de mensen voelde zij zich niet verantwoordelijk: "It's not my business to inject myself into human wars."⁶⁹

Haring-Holocaust

Vangst van Portugese vissers. In plaats van een langzame, natuurlijke dood door de beet van een zeehond midden in de ingewanden, gevolgd door een zuurbad in de maag van het dier, eindigen de meeste door mensen gevangen haringen in een onnatuurlijk pekkelbad of tomatensaus.

Wikimedia Commons Foto: Joseolgon

Dieren -religie als verplicht vak

Daar kinderen zich interesseren voor dieren, biedt dit ideale voorwaarden voor geëngageerde biologieleraars: Van hen kunnen scholieren leren, hoezeer de behoeftes van dieren van elkaar verschillen, welke eisen telkens aan hun houding en voedsel te stellen zijn. Ze zouden kunnen leren, dat voor dierenliefde een ding voorop moet staan: Kennis over wat een dier nodig heeft. Ze zouden eveneens kunnen leren, dat het in veel gevallen niet gepast is, dieren als vervanging van een partner te benutten. Zulke pedagogen zouden hun scholieren in staat stellen, psychologische trucjes en propagandistische leugens van collecterende organisaties te doorzien, die de dierenbescherming met de mond belijden.

Op veel scholen worden lesblokken met het onderwerp "intensieve veehouderij" aangeboden. Het lesmateriaal stamt niettemin in de regel van PETA en soortgelijke groeperingen. In schoolboeken voor Duitse gymnasia bevinden zich, zoals Michael Miersch meedeelt, uitvoerige beoordelingen over de stellingen van Peter Singers.⁵⁵ Met campagnes zoals "Jouw pappa doodt dieren", die een van moordlust razende hengelaar laat zien, worden in de scholen kinderen geïndoctrineerd en geradicaliseerd.⁷⁰ Wanneer de ouders hen later vissticks voorzetten, dan gruwelen ze er van.

PETA heeft zelfs een jongerenorganisatie opgericht, om de slagkracht te verhogen. Volgens de eigen reclame "rockt" PETA2 "met hulp van kunstenaars, sterren en super geëngageerde straatteams met opzienbarende dierenrechten-acties." Wanneer een "dierenmoordenaar"-vader zich bij het avondeten vraagt, waar zijn kind nu weer uithangt, dan zou hij maar eens bij de "Maanwake met dode dieren" moeten nakijken. Misschien staat de kroost toevallig net met het straatteam voor een kadaver en roept met hen in koor: "Dit kalf had heel zijn leven nog voor zich!"⁷¹

Er bestaan al E-petities die de dierenbescherming als verplicht onderwijs op scholen eisen.⁷² De "Werkgroep humane Dierenbescherming" zou "de dierenbeschermingsgedachte in een steeds grotere wordende kring rond willen laten gaan, en haar vooral de scholen in loodsden." Dat de kleintjes zich vooraleerst nog konden onttrekken aan de morele kromme ideeën, bereidde de sekta-

riërs slapeloze nachten: "Het zijn de kinderen van nu, die morgen ons land vorm zullen geven. Zij zijn het, die morgen zelf kinderen opvoeden, consumeren, de economie zullen bepalen. Kiezen, gekozen worden en wetten verordenen."⁷³ Daarom moet men snel op die blagen af, anders worden ze nog door andere werkgroepen weggekaapt. Hoe ouder de kinderen zijn, des te kritischer zouden ze kunnen zijn. Daarom is "Een vroege opvoeding" van kapitaal belang.

Tenslotte heeft de dierenbeschermingsgedachte al zo'n grote kringen getrokken, dat de "Werkgroep van Duitse dierenbeschermingsleerkrachten" op alle Berlijnse en Brandenburgse scholen hun geloofsovertuiging als leerstof aan mag bieden. De dierenbescherming neemt daarmee ook officieel de plaats in van religieuze opvoeding.

Wanneer ouders van schoolplichtige kinderen religieuze betutteling afwijzen, en menen dat dierenbeschermingsonderwijs niet schadelijk kan zijn, dan hebben zij zich ernstig vergist. Tegenover de huidige dierenbeschermers zijn godsdienstleraren van vroeger niets meer dan beginnelingen. De godsdienstleraren waarschuwen tenminste nog netjes over de concurrentie van diverse sekten en stellen hun methoden aan de kaak.

Wikimedia Commons, Foto: NepGrower

Het gevolg van vliegenvangers
De vleesetende kannenplant (*nepenthus rajah*) werd al geobserveerd bij het verteren van een rat die naar binnen was gegleden. Dierenbeschermers geven hier al de voorkeur aan een voeding met tofu.

Vlaamse gaaien over het thema Scheppingsrecht

Gewoonweg verrukkelijk, deze nest-verse zangvogels

Wanneer recht geschapen word

“Principieel hebben alle schepsels van deze aarde recht op leven, vrijheid en veiligheid. Dat is een scheppingsrecht”, verkondigt de oprichtster van de reeds genoemde werkgroep, Charlotte Probst.⁷⁴ Maar de dieren op deze wereld hebben als actieve schakel in de voedselketen daarvan nog nooit iets gehoord, laat staan dat ze er zich aan hielden.

Over hun onachtzaamheid getuigd de professor in de filosofie uit Graz, Johtnn Götschl in het “Project Dierenbescherming in het Onderwijs” een “Moderne-Wereld functie”.⁷⁵ Er zou een “wereldbeschouwing opgebouwd kunnen worden, waarin mens en dier, cultuur en natuur met verantwoordelijkheidsbesef ontplooid kan worden.”⁷⁵ Nog een keer om mee te schrijven: Op basis van een niet bestaand “scheppingsrecht” zou dus een wereldbeschouwing met een wereldbeeldfunctie opgebouwd “kunnen worden”.

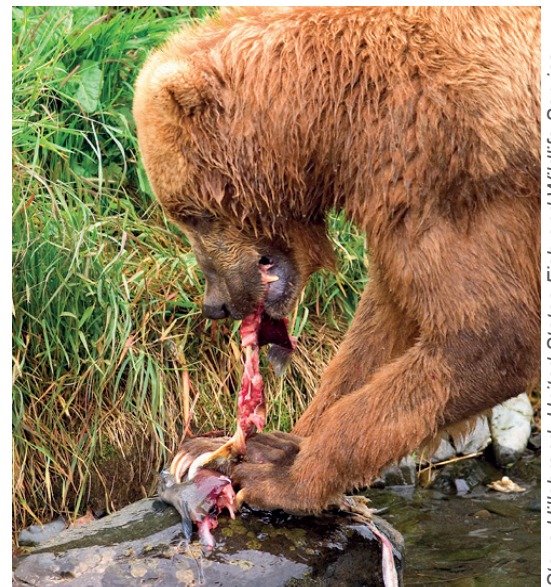
En hoe functioneert dat? Heel eenvoudig: “De dierenbeschermers-leraar legt kinderen en jongeren de kwestie voor: In hoeverre willen jullie dierenrechten accepteren c.q. verwerpen? Waar staan jullie? Hoe ver rijkt jullie ‘in-zicht’? Jullie ‘mede-gevoel’?”⁷⁴ Maar oh wee, wanneer kinderen het foute antwoord geven! Zesjarigen met suggestieve vragen onder druk te zetten, hoort tot de alledaagse praktijken van religieuze sekten. Een pardon word niet verleend: “Verlang niet, dat er in diverse leefomstandigheden ook medegevoel aan jullie gegeven word, wanneer jullie zelf geen enkele bereidheid tonen, om voor andere schepsels iets in jullie binnenste te laten groeien”⁷⁴, dreigt mevrouw Probst. Anders krijg je misschien op je achterste.

Pigs in Romance

Daar het met de theorie erg hapert, schakelt men liever meteen naar de praktijk om: In het lesprogramma organiseren de dierenbeschermsters schilderwedstrijden met als thema “intensieve veehouderij”, waar kinderen datgene op papier kladderen, wat leraren willen. De 12-jarige winnares van zulke wedstrijd had een voorstelling gemaakt, waarop men opgesloten bloedende varkens ziet. “Is dat een varkensleven?”, staat er bij geschreven. Op beide hoeken van de tekening staan twee gebroken hartjes, waaronder een brutaal uit elkaar gehaalde varkens-liefdespaar zitten te huilen. “Stop intensieve veehouderij”, heet dit werkje.

Zouden de wereldbeeldpedagogen met wereldbeeldfunctie in voorlichting geïnteresseerd zijn, dan zouden ze de kinderen verklaard hebben dat varkens hun “partnerschappen” niet onderhouden zoals beklemde dierenbeschermsters plegen te doen; dat ze geen monogame kerkelijke huwelijken sluiten en bij de date niet eens een bloempje meebrengen. Zelfs hun eigen nakomelingen walsen ze veelvuldig plat en vreten hen bij tijd en wijle ook gewoon op. In plaats van schilderwedstrijdjes te organiseren, deden de leerkrachten er goed aan de kinderen eens toe te laten kijken bij de copulatie van de beer en de zeug. Dan zou het namelijk voor eens en voor altijd voorbij zijn met de “Pigs in romance”-pedagogiek.

Of er aan de Robert-Reinick-basisschool in Berlijn-Spandau ook dierenbeschermingsonderwijs gegeven word? Daar mogen de kinderen al wekenlang niet meer op de schoolboerderij, omdat er een zeug met haar biggen haar kamp opgeslagen heeft.⁷⁶ Niet het zwijn, maar de kinderen werden daarop volgend opgesloten. De verantwoordelijke dierenbeschermingsvakkracht moest zich er logischerwijze over beklagen, dat de schoolleiding een ontmoeting met de schepselen op het schoolplein verhinderde. Of de zeug eveneens rekening gehouden zou hebben met het scheppingsrecht van het leraarlichaam, zo die hem voor de voeten komt, is niet zeker. Immers zelfs een dom varken is slim genoeg, zijn jongen tegenover andere species te verdedigen.

Bescherming van de zalm bestanden?

It's not my business to inject myself into human wars.

Door wilde apen

Professor Peter Singer dankt zijn aanzien voornamelijk aan het feit, dat hij zich voor de “rechten van de dieren” inzet. Een geweldige stroom van schrijfsels houdt zich bezig met zijn gedachtewereld. Ook de jongste onderscheiding, die hij dit keer van de Giordano-Bruno Stichting (GBS) gekregen heeft, draait alleen maar om de dierenliefde. “Wij onderscheiden Peter Singer voor zijn uitzonderlijke prestaties als dierenbeschermer – in het bijzonder voor de initiëring van het ‘Great Ape Project’”⁷⁶

De verlening van de ethiek-prijs aan Singer moet een “signaal voor dierenrechten” zijn, zo betoogt de stichting. Daartoe hebben hun pioniers Volker Sommer en Michael Schmidt-Salomon een brochure met de titel “Broeder Chimpanseë, zuster Bonobo” uitgegeven.⁷⁷ Onder de titel “Grondrechten voor mensapen” bevinden zich verbluffende onbenulligheden zoals de eis op privileges, die tot dusverre alleen voor mensen gelden: “Recht op leven, recht op vrijheid en een verbod op martelingen.” Het “inzicht” is daardoor gewaarborgd, dat niemand een minimumleeftijd voor apen-seks verlangt. Waarom eigenlijk niet?

Wat zo klinkt als “ik ben klein, mij hart is rein”, heeft verstrekkende gevolgen. Immers dank zij de genoemde mensenrechten was het strafbaar onrecht, de leefruimte van de apen in te perken. De jacht op oerwouddieren, op andere continenten “Bushmeat” genoemd, betekent daar niets anders dan een minimale verzorging met voedsel.⁷⁸ Olifanten worden niet in de eerste plaats vanwege hun ivoor bejaagd, maar vanwege hun vlees en dat is beduidend meer waard dan de slag tanden.⁷⁹ De Duitsers kennen chimpansees voornamelijk van de film, waarin gedresseerde “Charlies” als mensen handelen en ook zo behandeld worden. Het boezemt onze TV-beschaving afkeer in, wanneer culturen, die traditioneel op apen jagen, deze ook nog eens roken of aan de spies braden.

Modern kolonialisme

Maar de consequentie van iedere “mensenrechtenverklaring” is, dat vele zelfvoorzienende boeren af moeten zien op hun bestaansgronden ten gunste van de dieren, en wel speciaal op nieuwe akkerbouwgronden. Kinderrijke, bitter arme families mogen dus ten gunste van de moraal verhongeren. Ons doet dat ons hier niets. Natuurlijk is het toe te juichen dat wij onze dieren in de diertuin netjes behandelen. Wij hebben genoeg te eten,

we kunnen onze honden met vlees voeren, we kunnen ons de ecologisch hoogst inefficiënte biologische landbouw veroorloven, we kunnen ons zelfs door elke voedings-gekte sociaal interessant maken. Maar daar, waar nood en honger het handelen dicteren, werkt de “ethiek” niet anders dan het kolonialisme, dat door de kerk ter kerstening gepraktiseerd werd.

De logische gevolgen van Singer’s oproep: De consumptie van Bushmeat zou rechtskundig gelijk staan aan moord en kannibalisme. De artikelen van Singer en de tot het chimpansee-geloof bekeerde Giordano-Bruno Stichting laten er geen twijfel over bestaan, dat stap voor stap meer dieren in de kring van de verlichte privilege-dragers opgenomen zullen worden, Wanneer het zover komt, is het niet meer van belang, of ik een varken slacht, of de kinderen van mijn buurman in de diepvries stop.

Altijd vrolijk lachen !

Of hij niet een keer als wegbereider bij het Great Ape Project zou dienen te solliciteren? Of als advocaat voor de dieren bij de Giordano-Bruno-Stichting? Zijn argumenten hebben beet !

Wikimedia Commons, Foto: Richard

De schijnheiligheid van de tekst uit de GBS-pluim verandert niets aan hun brutale consequenties voor de mensheid – namelijk voor alle mensen, die bij ons geen gehoor vinden, omdat ze geen apen zijn: juist, de “wilden”. Wat zullen de mensen in Afrika wel niet denken, wanneer ze door Duitse dierenactivisten opnieuw op een lijn worden gezet met de apen?

gebeten?

Slagzinnen zonder hobbels

Vanaf de kansel van de GBS klinkt het zo: "Wij menen, dat het historisch moment aangebroken is, om na het nationalisme, racisme en seksisme ook de hobbel van het 'speciesisme' te overwinnen, die de discriminatie van levende wezens op grond van de soort waartoe zij behoren rechtvaardigt."⁷⁷ Men kan benieuwd zijn, of het de predikanten namens de Giordano Brunos lukt, hun stemgeluid door te laten klinken bij de broeders en zusters in het bos, de velden en de wei.

Zou het dan niet beter zijn om zelf maar een aap te worden? Van hen kon men nog wat leren inzake nationalisme, racisme, seksisme en vooral van speciesisme. Laten we voor de grap eenvoudigweg eens dierenrechten voor de mensen eisen: Dus rechten, die de dierenwereld bereidwillig toe zou staan. In ieder geval bij het onbegrensd uitleven van de eigen seksualiteit zonder leeftijdsbegrenzing, inclusief verkrachting, of om zich over de rechten over andermans bezit te hoeven bekommeren, dan zou het snel uit zijn met de pret. Vanwege de ethiek en zoal meer...

De denkfout van "dierrechts" is, dat over moraal en recht redelijkerwijs in principe alleen over de moraal en het recht van bekwamen zou kunnen verhandelen.⁸⁰ De apen zouden als "personen" niet alleen objecten, maar ook subjecten van de moraal zijn. Pas, wanneer de dieren "niet alleen houders van rechten, maar ook dragers van plichten worden, is het zinvol, over hen als rechtspersoon te verhandelen." Zo uit zich Peter Kunzmann, professor voor de ethiek in Jena.⁸¹ Hij weet zich gesteund door de gerenommeerde wetenschappers in de rechten zoals Wolfgang Löwer en Michael Pawlik.

Onder medeprimaten

De verwijzing, dat geestelijk gehandicapten eveneens verondersteld geen "personen" zouden zijn, doet er niets aan af, want ook hen wordt niet het recht gegeven, mensen te doden. Chimpansees mogen echter doorgaan hun soortgenoten om te brengen, ofschoon het toch tijd zou zijn, hen uit de morele hangmat te jagen. Wanneer "onze Charlie" een van zijn soortgenoten doodt, waartoe dan ook de mensen tellen, dan zou hij bestraft moeten worden. Maar de vereiste toerekenings- en daarmee strafrechtelijke aansprakelijkheid wil de GBS hun "broeders en zusters" merkwaardigerwijs niet toe vertrouwen.

In plaats daarvan kan de antropologe Volker Sommer zich goed vinden in de stelling van de "medeprimaten". Zijn gevoel, zich bij andere apen in goed gezelschap te binden, "kan er mee samenhangen, dat chimpansees niet de gave bezitten, het onderscheid tussen echt en vals te zien", zo zegt de filosoof Peter Janich sarcastisch. "Serieus zijn zulke uitspraken pas, wanneer Volker Sommer de opvoeding van zijn kinderen aan een chimpansee overlaat."⁸²

De auteurs van "Broeder Chimpansee, Zuster Bonobo" doen de allergrootste moeite om te bewijzen, dat de homo sapiens geen enkele uitzonderingspositie in de wereld toekomt. Wanneer de mens enkel een dier onder de dieren zou zijn, waarom zou hij dan rekening houden met andere dieren? Het dierenrechtelijk standpunt kan men dus tot de volgende paradoxale morele eis terugbrengen: 'De mens dient in overeenstemming met zijn uitzonderingspositie, die hij van nature helemaal niet heeft, voor dierenethiek juist die uitzonderingspositie in moeten ruimen.' Met hun engagement voor Singer plaatst het GBS twee duizend jaar filosofie en Romeins recht zonder omhaal in het schaduwrijk. Dan blijft men toch liever christen, moslim of jood in plaats van met de medeprimaten te spelen.

«Leven, dat leven wil, in het midden van leven, dat leven wil»

Een python breekt langzaam de botten van een geit, zodat die beter door zijn bek past. De geit wacht ondertussen tevergeefs op een «faire ethische zaakbehandling» waarbij haar belangen zullen worden behartigd door een ethische commissaris.

Wikimedia Commons Foto: mango atchar

Wormstekige filosofen

"We delen miljoenen jaren evolutiegeschiedenis", dwepen Sommer en Schmidt-Salomon.⁷⁷ Hun mantra is Albert Schweitzer 's formule van het "Leven, wat leven wil, te midden van leven, dat leven wil." Een tautologische bromtol als ethiek-rateltje! Wat voor een lintworm nog voor maximaal leven mag gelden, is voor een verlichte lezer, een intellectuele faillietverklaring. Ieder van deze dier-filosofen deelt zijn jongste evolutiegeschiedenis zoals anderen hun pelsluizen, bed wantsen en rioolratten. Moet men laatstgenoemde nu op grond van hun co-evolutie naar het priesterseminar sturen? Wie had dat gedacht: De "evolutie" vervangt wetenschap aanhangers door een relikwieën cultuur en word tot een fetisj van een nieuw vulgair katholicisme.

"Vanzelfsprekend", zo staat er te lezen, is "de getrokken grens tussen mensen en mensapen aan de ene kant en de rest van de dierenwereld aan de andere kant kunstmatig: Ook de belangen van andere dieren dienen in een faire, ethisch verantwoorde goederen afweging betrokken worden."⁶⁶ Moet het vee misschien in het slachthuis door werkloze priesters gezegend worden en het laatste oliiesel met vegetarische vetzuren krijgen?

Wolven houden ervan,

... het op de grond geworpen wild bij de buik open te rijten en de organen bij het levende lijf op te vreten.

Wikimedia Commons Foto: Patrick Bell

Het is tamelijk bizar, dat een stichting, die het humanisme hoog in het vaandel heeft staan, deze nu uitgerekend aan de dieren opdraagt. Zou het een organisatie, die mensen uit de verstikkende religieuze afhankelijkheid bevrijden wil, niet meer sieren, zich te engageren tegen alle soorten religieuze waanzin? Bijvoorbeeld tegen de "veganisering" en Singer 's dierenrechtenbeweging? Waarom spitsen de theologische vakkrachten van de stichting niet hun oren bij de vermenschelijking van dieren? Men zou kunnen denken, dat ze zich naar de "probleembeest Bruno" vernoemd hebben.

"Zijn achting voor het leven gaat zo ver, dat hij zich al decennialang veganistisch voedt en een groot deel van

zijn inkomen aan goede doelen besteedt", zo verteld Michael Schmidt-Salomon enthousiast over Singer.⁶⁶ Hierbij moeten sommigen een traantje wegpinken. Het zou interessant zijn, om te ervaren, welke "goede doelen" dat dan zijn. Zijn inkomen ontvangt Singer in ieder geval, voor het onder het volk brengen van de vegetarische ideologie.

DIE WELT

Meinung | 17.03.12 | Fettliebigkeit

Die Dicken sollten für ihre Extrakilos zahlen

Im Flugzeug verbrauchen Übergewichtige mehr Platz und Treibstoff als dünne Reisende. Es wäre also nur fair, sie dafür zur Kasse zu bitten. Denn unser Gewicht geht alle etwas an. Von Peter Singer

Peter Singer ist Professor für Bioethik an der Princeton University und Ehrenprofessor an der University of Melbourne. Es ist Autor von *Animal Liberation*. Die Befreiung der Tiere, *Praktische Ethik*, *The Expanding Circle*, und *Leben retten*.

DIE @WELT

<< Ons gewicht gaat iedereen aan >>

De dikken zouden voor hun extra kilo's moeten betalen

In het vliegtuig gebruiken mensen met overgewicht meer plaats en brandstof als dunne reizigers. Het zou dus alleen maar fair zijn, hun daarvoor te laten betalen. Immers ons gewicht gaat iedereen wat aan door Peter Singer

Peter Singer is professor in de bio-ethiek aan de Princeton University en ere-professor aan de Universiteit Melbourne. Hij is auteur van *Animal Liberation*, *De bevrijding van dieren*, *Praktische ethiek*, *The Expanding Circle*, en *Levens redden*.

Met de lichaamsvet-weegschaal door het oerwoud

Inzake medemenselijkheid is Singer niet bijzonder teergevoelig. Zo pleit hij er voor, dikkere mensen bij de kassa langs te laten gaan, zodra deze hun extra kilo's op vlieg-reizen willen sturen: "Zouden wij niet eenvoudig toleranter zijn met betrekking tot verscheidene lichaamsvormen? Naar mijn mening niet. Vetlijvigheid is een ethisch thema, want de gewichtstoename van de ene betekent hogere kosten voor de andere."⁸³ Dat lichaamsbouw, huidskleur of vetverdeling iets met de evolutie van de mensen van doen zou kunnen hebben, is hem kennelijk vreemd.

Waarom predikt Singer deze discriminerende frasen niet aan zijn medeprimaten in de bomen en waarschuwt hen bovendien voor de gevolgen van overgewicht? Tenslotte hebben kenners al een overgewichtsepidemie bij in het wild levende dieren waargenomen.⁸⁴

Niet de Giordano-Bruno Stichting, maar de apen zouden de Australische professor de twijfelachtige eer moeten gunnen en hem onderscheiden, omdat ze van hem de Doctors Hoed van het Dieren Recht gekregen hebben. Maar zuster Bonobo en broeder Chimpansee kauwen verder op hun blaadjes of prikken nog maar eens een klein bushbabytje aan de spies.⁸⁵ Zij interesseren zich niet in het minst voor het Great Ape Project.

„Onder vrienden“

“Ik eet mijn vrienden niet” zo luidt de titel van een boek van Helmut F. Kaplan. Wat klinkt als een moderne versie van Suppenkasper, is een zeer ernstig gemeente bekentenis. Men stelt het zich eens voor, dat in Schillers “Don Carlos” het ren-zwijn Rudi Rüssel als Marquis van Posa aan de zijde van de olifanten marcheert, en laatstgenoemde daarop uit volle borst zou roepen: “Arm in Arm mit dir, so fordr’ ich mein Jahrhundert in die Schranken (vert. eendracht maakt macht)

Vriendschap berust zowel op wederzijdsheid als op keuzevrijheid, maar aan beide ontbreekt het in deze relatie. De meeste dieren zijn begrijpelijkerwijze weinig geïnteresseerd in de vriendschap met mensen. Dankzij hun kromme voorstellingen over het dier, merken veel vegetariërs niet dat ze seks-slaven met vrienden verwisselen. *Canis lupus b.v.* werd door de mensen tot *canis lupus familiaris*, een afhankelijke viervoeter gekweekt, die naar hun bevelen snakt. En zo een wezen noemen ze hun beste vriend! Wolven willen met mensen in ieder geval niets te maken hebben.

Überhaupt is de *Homo sapiens* voor de in het wild levende dieren over het algemeen volkomen oninteressant, tenzij die op zijn menukaart staat. Beesten zijn immers volledig op de ego-trip en hebben alleen hun eigen voordeel op het oog. Wanneer b.v. steekmuggen iets van iemand willen, dan vragen ze niet om toestemming, maar komen stiekem aangeslopen, tappen bloed, en maken dat ze weg komen, zonder afscheid te nemen. Als dank krijgt men daarbij nog jeuk en malaria. Waarlijk fijne vrienden!

Het mag voor vegetarische opbouwwerkers een schokkende ervaring zijn, maar helaas zo ziet de grauwe werkelijkheid er in de ellebogenmaatschappij genaamd Fauna uit. Dat veel dieren de natuurlijke vijanden van de mensen zijn, merken ze alleen niet, omdat ze in een door techniek beveiligd paradijs leven, dat dankzij intensieve landbouw ook sociaal draaglijk stabiel blijft.

Niemand hoeft ervan af te zien, zijn knuffeldieren te vertroetelen, want voor dit doel zijn ze per slot van rekening gekweekt. Er is niets tegenin te brengen, zolang men beseft, dat de dierenwereld van deze planeet niet primair tot doel heeft het roedel-knuffelen met

dierenbeschermers. De ellende van het vegetarisme begint echter met het geloof, dat de hele natuur een eco-paradijs zou zijn met geïntegreerde aaidieren. Echter niet de utopie van de verzoening, die bij zulke voorstelling doorklinkt, maakt deze verdacht, maar de illusie dat de oorspronkelijke natuurtoestand een idylle zou zijn. Ook hier gebruiken de dierenvrienden weer de eerder genoemde methode, verbaal bestrijden, wat ze steeds weer doen. Ze beweren te weten, dat de natuur in werkelijkheid het tegenovergestelde van een paradijs is, maar niets anders dan deze illusie ligt aan hun verontwaardiging ten grondslag.

Wildlife-Enjoyment

De maatregelen tot herstel van de “oorspronkelijke” toestand zijn voor de getroffen dieren vaak allesbehalve zegenrijk. De vreugde over de vestiging van wolven en beren zal bij het wild tamelijk beperkt zijn. Het ontbreekt bij de bokkige beesten eenvoudig aan Wildlife-Enjoyment en de zin voor het grote geheel. Het is nauwelijks te geloven maar waar: Voor de Bambi's is het “ecologisch evenwicht”, waaraan zij ten prooi vallen, volkomen worst. Dat ze nu weer door

Wikimedia Commons Foto: Bohuš Čičel

Vos jij hebt de gans gestolen, nu komt de adelaar jou halen

Wildlife-Enjoyment ten voeten uit – tenminste vanuit de zienswijze van de overwinnaar en alle bosbewoners die op de menukaart van de vos stonden.

Naar de maatstaven van vele dierenbeschermers zouden de meeste dieren de jagers eigenlijk meer moeten waarderen dan de adelaar, want deze houdt gewoonlijk niet veel van een waagerechte jacht met inachtneming van gesloten perioden.

hun doodsvijand de wolf opgejaagd en door bruintje de beer in levende lijve opengereten zullen worden, is voor hen nauwelijks een gewin aan levenskwaliteit. Daar is de jager toch veel fijngevoeliger; hij zorgt voor een snelle dood en ontziet drachtige dieren. Jagers en boeren hebben meestal meer respect voor het dier dan vele dierenvrienden, die hun lievelingen ter bevrediging van een emotioneel gebrek africhten.

Jagers zijn geliefde doelwitten van dierenactivisten: Roofdieren, dus de jagers onder de dieren, worden daarentegen in bescherming genomen. Er vloeien al krokodillentranen, wanneer het bestand van zwartwild gereguleerd moet worden. En daarbij hebben de dieren enthousiastelingen de wildzwijn-plagen zelf veroorzaakt. Wie het zwartwild aan de bosrand gericht bijvoert en daar composthopen aanlegt, hoeft zich niet te verwonderen, wanneer de beesten het bos verlaten en hun jongen op schoolboederijen grootbrengen. In vele steden wandelen de roedels ondertussen onbekommerd door de voorsteden en worden agressief, zodra ze zich bedreigt voelen. Sommige tijdgenoten daagt langzaam iets, wanneer het geliefde onderwerp hen ongegeneerd op de huid zit. Nauwelijks heeft de keiler Karen in het vizier, of de os neemt Jonathan op de horens, dan is het plotseling gedaan met alle dierenliefde.

Van heren en knechten

In de inslaande publicaties worden dieren zodanig indringend neergezet als onschuldig, vreedzaam en weerloos, dat de wens de vader van de gedachte zichtbaar word. Maar de meeste dieren zijn allesbehalve weerloos of vredelievend. Volkomen vreedzaam zijn maar weinig species, alleen zij die geen natuurlijke vijanden hebben en die permanent een overvloed aan voeding ter beschikking staat, zoals b.v. zeekoeien.⁸⁶ Bonobo's zijn meer ontspannen dan chimpansees, omdat ze een rijkere leefomgeving hebben.⁸⁷ Datzelfde geldt voor gorilla's, die ook nog eens door hun grootte tegen vijanden beschermd zijn.

Voor vredig moet men een onderscheid maken tussen de vredelievendheid tegenover mensen, soortgenoten en andere species. Zwaardwalvissen zijn beleefd onder elkaar en meestal vriendelijk voor mensen, maar ze zijn tegelijkertijd de gevaarlijkste roofdieren van de zee, die zelfs witte haaien moeiteloos in elkaar rammen. Vredelievendheid komt in de natuur altijd voort uit de overvloed en niet uit het tekort.

Wat door de vegetariërs als algemene vredelievendheid op de totale fauna geprojecteerd word, is het resultaat van de domesticering van enkele soorten. Zo zijn Afrikaanse kafferbuffels gevreesder dan leeuwen. De weerbare hoefdieren doden jaarlijks tot wel 200 mensen, reden waarom de inheemse bevolking hem de naam "zwarte dood" gaven. Zo'n zelfde getallen worden alleen nog aan nijlpaarden toegeschreven. Veruit dodelijker echter zijn kleinere dieren. Door slangenbeten komen wereldwijd jaarlijks 50.000 mensen om het leven,⁸⁸ muskieten eisen al miljoenen mensenlevens.

Geheel en al niet onder de indruk van de talloze slachtoffers in eigen land verklaarde goeroe Gandhi zonder onderscheid alle dieren tot lid van een imaginaire Ashrams en verkondigde, dat het tussen mens en dier "net zoals tussen mens en mens een houding van wederzijdse hulp dient te zijn."⁸⁸ Dat klopt – maar alleen, voorzover het om nut dieren handelt.

Wikimedia Commons. Foto: Mike Baird

Tongzoen van zijn beste vriend

Een hond komt zelden alleen. Kwispelend brengt hij zijn passagiers onder de mensen: Giardia, toxoplasmose, leptospira, spoelwormen enz., niet te vergeten de resistente MRSA-kiemen. Want de vrienden van de mensen mogen, in tegenstelling tot vee, met dezelfde antibiotica behandeld worden als hun baasjes. Daar honden niet op de grill belanden, maar geknuffeld worden, is het risico op een overdracht van gevaarlijke resistenten enorm veel groter dan bij de bereiding van een braadkuiken. Jaar na jaar worden mensen door honden gebeten⁸⁹ alleen al in Duitsland word hun aantal op 30.000 tot 50.000 geschat⁹⁰, waarbij ze een voorkeur voor kinderen laten zien.

Dieren komen in de vegetarische gedachte-wereld steeds in gedomesticeerde vorm voor. Domesticering heeft echter met vriendschap niets van doen. In de loop van de temming werden de bijtende exemplaren eenvoudigweg geslacht, gebraden en opgegeten. Het is echter ook bij de mensen geen zeldzaam fenomeen, dat de heren hun knechten voor goede vrienden houden.

De liefde gaat door de maag

Een wereldwijd vegetarisme zou niet de wereldvrede brengen, maar hongeroorlogen veroorzaken. De eigenlijke oorzaken van de jongste omwentelingen in de Arabische wereld waren hongerrevolten. De bevrijding van India van het Britse koloniale juk was o.a. te danken aan het feit, dat de Britten ijverig sappige steaks verslonden, die niet toegestaan waren voor de hindoes. De vleesexporten in het Westen waren de aanleiding van de Poolse Solidarnosz opstand.⁴

Een succesvolle dierhouding is de beste voorwaarde van het sociale leven. Zolang de mens zijn eiwitbehoefte primair door de jacht dekte, stond een heel bijzonder "wild" op zijn menu: de mens zelf. "Hij smaakt zo", vertelden Amazone indianen aan de etnoloog Pierre Clastres, "als het varken van de blanken."⁹¹ Daarom kon de beruchte seriemoordenaar Peter Kürten het vlees van zijn slachtoffers als lekker smakende worstjes onder het volk brengen. In Nieuw-Guinea veranderde de komst van de Europeanen het spraakgebruik: Wat voordien "een bloem nuttigen" heette, werd nu als "langvarken" aangeduid.⁹²

Overall op de wereld – zowel in Frankrijk als in Ethiopië, op de Fidschi-eilanden of op de Balkan – at de mens zijn soortgenoten. 800.000 jaren lang was mensenvlees een basis voedingsmiddel. Nog in 1835 overvielen de Maori de huidige Chatham-eilanden, namen de hele bevolking gevangen en aten die tot op het laatste kind op. Niemand was er ontkomen, berichten de krijgers vol trots.⁹³ Veeteelt is daar wegens gebrek aan weide resp. akkerland niet mogelijk. Blevden de scholen vis uit, dan hadden de atolbewoners maar een mogelijkheid om aan de hongerdood te ontsnappen: andere atollen overvallen en daar het enige voedzame te bejagen, namelijk de mensen.

In vele delen van de wereld werden tijdens oorlogen de gevallen tegenstanders ontbeend en zo naar het dorp teruggebracht; gevangen als proviand voor onderweg meegenomen en wanneer men er zin in had, gedood. Voor deze mensen zou het verspillen van waardevolle levensmiddelen geweest zijn, de gedode tegenstanders op het slagveld te laten vergaan, zoals het de "geciviliiseerde" naties doen, die graag willen geloven, met hun religieuze babbel ethiek andere culturen de weg te moeten wijzen.

Heiliger Strohsack!

Het eten van dierlijk vlees was tot aan de zondvloed onbekend; maar sinds de zondvloed heeft men de vezels en de stinkende sappen van het dierenvlees in de mond gestopt, zoals men in de woestijn het morrende, zedelijke volk voor de voeten wierp.

Deze uitspraak word aan de Heilige Hieronymus (348-420) toegeschreven en graag door christelijk gemotiveerde vegetariërs geciteerd.

Garantie voor de sociale vrede

Het afzien van kannibalisme is een de pijlers van onze maatschappij, maar pas de landbouw maakte een einde aan de gewoonte van het kannibalisme. Het houden van schapen, varkens en kippen was gemakkelijk en beduidend minder kostbaar en gevaarlijk dan de jacht op mensen. En wie in staat is varkensvlees te produceren, kan uit een slaaf die varkens hoedt, een veel grotere winst behalen, als uit een gevangene. De veeteelt is dus de basis van onze cultuur!

En op deze basis stoelt ook de dierenbescherming: De maat van alle dingen zijn de levensomstandigheden van de mensen, en de houdingsfaciliteiten van de dieren hangen van de welvaart van de mensen af. Wie in overvloed leeft, moet dieren zo houden, dat hij zich niet voor hen dient te schamen. Daartoe hoort ook het respect voor de eigenaardigheden en verschillende behoeften van de betreffende soort. Dieren gelijk stellen aan mensen en naar menselijke maatstaven behandelen is daarentegen de decadentste vorm van dierenmishandeling.

Oh wat mooi!

De borstels in de stal zijn het einde. Altijd wanneer mijn huid jeukt, volstaat een klein duwtje en het machine begint met de wellness-behandeling. Vroeger moesten wij het vuil nog aan de bomen afschuren..

Fotolia Foto:© womue

Vleesloze filosofie -

Sans génie et sans esprit

“Aan de vleesconsumptie ontbreekt de ethische morele rechtvaardiging”, zo ronkt het tegenwoordig overal door de oerwoud aan bladeren. Redacties schrijven op, wat de moraalfilosofen hen ingefluisterd hebben. Met minachtend de neus ophalen kan een sterfelijke zoon van moederr aarde zich er dus tegenwoordig niet meer vanaf maken, wanneer hij een schnitzel bakt.

Om het afzien van vleesconsumptie ethisch en moreel te onderbouwen, doet professor Ursula Wolf, filosofe aan de Universiteit Mannheim, geen beroep op zoiets als het “scheppingsrecht”, maar verkondigt direct bij aanvang van haar boek: “We kunnen gemakkelijk helemaal zonder vlees bestaan.”⁹⁴ Of dat werkelijk zo gemakkelijk is, is nog maar de vraag. Het feit echter, dat men af kan zien op iets, betekent niet, dat men het ook moet doen. We kunnen immers ook gemakkelijk zonder enige dierenethiek bestaan of ons een bult eten aan soja-frikandellen. De zin van elke vaststelling is het, uit de pure mogelijkheid een noodzakelijkheid af te leiden. Heeft de lezer dit eerst een keer gepruimd, dan laat hij zich elke dierenethiek wijsmaken.

Moralistische uitbuiters

Maar men mag de moraalfilosofen in het algemeen niet zo serieus nemen. Ze lijden aan hun betekenisloosheid en kijken vol afgunst naar de bewakers van de moraal uit het verleden, die hun slachtoffers nog behoorlijk konden intimideren. Nauwelijks zijn we de priesters als ethische vakkrachten kwijtgeraakt, of de filosofen willen de vrijgevochtene neerzetten als moreel verwerpelijk. Wanneer zij dus morren, dat aan welke banale handeling dan ook, de ethisch-morele rechtvaardiging ontbreekt, zoeken ze enkel onze aandacht. Buiten voor de deuren van de campus zijn er zoveel ethische gaten te stoppen, dat de beroeps filosofen graag als universele moraal-installateurs in elke leefomgeving zouden willen doordringen. Reikt men hen een kleine vinger, dan nemen zij de hele hand.

In hun nood hebben sommige ethici zich op een bepaald gebied gespecialiseerd, waarin

niet onwillige mensen, maar onschuldige dieren centraal staan. Is het niet zo dat het met “kinderen en dieren altijd werkt”? Om de kinderen echter al toebedeeld zijn aan de pedagogen en een duurzame bron vormen, worden de dieren aan de moraalfilosofen ter moralistische uitbuiting overgelaten.

Maar in de dierenethiek gaat het er niet om, om beesten eindelijk eens manieren bij te brengen, maar om de mensen tot een harmonieus samenspel met de schepselen der aarde uit te nodigen. Daarom heet het boek van mevrouw Wolf ook *Het dier in de moraal* en niet bijvoorbeeld “De moraal in het dier”. Wie het laatstgenoemde zou willen beredeneren, zou snel aan het einde van zijn latijn zijn.

Dat de vak filosofen sowieso meestal net zoveel van de koe weten als een koe van gitaar spelen, is een moreel-ethisch niet te rechtvaardigen bedenking. Waar zouden we dan uit komen, wanneer we het lieve vee aan de boeren overlieten, wiens zorgen de hele dag om hun dierlijk kapitaal draait?

Foei ! Bah !

In de dierenethiek hebben het de dieren in ieder geval beter dan op stal, want ze worden “beschouwd” en “opgenomen”. Dat is mooi. Maar nauwelijks worden ze opgenomen, of ze vliegen er alweer uit, omdat ze de kleine lettertjes niet kunnen lezen. Zo word bijvoorbeeld voor de lustige lintworm nepomuk al bij de entree van de morele Ark van Noah besloten: “Je komt er hier niet in, ouwe!”

Andere dieren, zoals b.v. insecten, dus 80 % van de totale fauna (!), zitten op de reservebank; zelfs de vissen laat men nog een beetje spartelen.⁹⁴ Tonijn en vlinders hebben beestachtig veel pech gehad, want de wetenschap is het er nog niet over eens, of zij een “subjectief pijngevoel” hebben. Daar valt veel voor te zeggen. Houd u het er maar op!

Zouden echter de insecten en nog meer “ons vreemde en onbegrijpelijke wezens”,⁹⁴ om met Ursula Wolf te spreken, tenslotte toch opgenomen worden, dan moesten de moraalfilosofen ook de malariadoden onder hun hoede nemen. En wanneer men de rat-

Nog geluk gehad

Vis is door dierenactivisten vrijgegeven voor consumptie, daar zijn gespartel geen «subjectief pijngevoel» hoeft te betekenen. Lieve ethiek commissarissen: Geen enkel dier, hetzij teek, vis of wrattenzwijn, word graag gegeten! Desondanks zijn ze allemaal in de ogen van andere dieren smakelijk.

ten een vrijgeleide verleend, dan zou men vanwege de vermeerderingsvreugde van de geile knaagdieren, wellicht spoedig weer de pest aan boord hebben. Een morele afdelingsleider die niet ontslagen kan worden vecht zoiets natuurlijk niet aan, want zij beslissen streng volgens akte mappen. Tegen zulke bezwaren zijn ze minstens zo goed uitgerust als de Duitse spoorwegen tegen de winter, want “noodweer” is altijd mogelijk.

Maar niet iedere muggenprik voert tot een infectie. Muggenmannetjes steken over het algemeen niet. De mannetjes van de malariamug zijn pure vegetariërs en voeden zich met nectar. Ze dragen zelfs pollen van plant tot plant, en zijn dus echt nuttige dieren. “Er zou toch iets de bedoeling moeten zijn in zulke gevallen”, om maar eens met Lorient te spreken! Men kan toch niet eenvoudig alle muggen voor de bloedzuigsters aansprakelijk stellen en brutaal vernietigen. Dat zou zowel “speciesisme” en geslachtsdiscriminering ineen zijn. Foei, bah!

Wanneer men echter alle vrouwtjes zou doden, dan zouden er op het einde ook geen onschuldige mannetjes meer zijn. Mijn hemel, waar zou dat allemaal toe leiden? Het word daarom zo geregeld, dat alle steekmuggen op de kortst mogelijke termijn ten burele van professor Singer of Wolf vervoegen, om daar hun recht-op-leven-plaketten overhandigd te krijgen, Achter aan sluiten s.v.p.! De dieren-ethische afdeling zal de moeite nemen, ieder geval apart te beoordelen. Dank u voor uw begrip en thank you for trawelling with ...

De plantenrechtenbeweging

Alsof het nog niet gecompliceerd genoeg zou zijn, schijnt door verfijndere meetmethodes aan het licht gekomen te zijn dat niet alleen bladluizen, maar ook planten over een pijngevoel beschikken en de steek van de luis graag zouden willen vermijden.

Vaklieden, die in de waarste zin van het woord, het gras horen groeien, hebben hun luistervinken al opgesteld. Werken als “In naam van de Roos: Wat planten voelen en hoe zij met ons communiceren”⁹⁵ vormen de basis voor ethisch morele tafelgesprekken met slakroppen. Het opus sluit met het wijze inzicht: “Planten hebben een gevoelige ziel”. Terwijl de gehaktschijf in de hamburger net zo dood is als het broodje waarin hij zit, is de vers geplukte sla met zijn open snijwond aan de onderkant zeker nog springlevend. Ja, lieve rauwkosteters, dat zullen jullie nog weg moeten kauwen...

Of bacillen ook levende wezens zijn?

Laat ons gemeenschappelijk de nieuwe hemel en de nieuwe aarde scheppen, waarnaar wij vurig verlangen. Een plaats van vrede, schoonheid en liefde. Een plaats van herstel, van het harmonisch samenzijn van mensen, dieren, planten en levende wezens.

Bertha von Suttner (1849-1914)

Singer's succes moedigt vele collega's aan, naar een mogelijkheid te zoeken, de Australische dierenbevrijdings-pionier nog te overtreffen. De Britse plantenfilosoof Matthew Hall heeft zich over het losbandige leven van de planten ontfermd en daartoe een werk met de titel “Plants as

Wikimedia Commons, Foto: Alupus

Midden uit het leven gerukt

Genadeloos werden de vrolijke bieten uit de voedzame bodem gerukt, enkel om aan de koeien gevoerd te worden.

Persons” samengesteld.⁹⁶ Voor hen zijn planten “intelligent”, ja regelrecht “niet-menselijke personen”. Met dit baanbrekend inzicht zou hij, zo jubelt de scene, zijn tijd vooruit zijn; hij zou eindelijk Peter Singer’s gedachtewereld van een tweede poot kunnen voorzien. Nu zou de tijd gekomen zijn voor een “Plant Liberation Movement”. De plantenrechtenbeweging zal dan het immorele houden van weidedieren ter discussie stellen en meer leeuwen verlangen.

Tomaten op de ogen

Het zou een grote stap voorwaarts in de ontwikkeling van het menselijke ras zijn, wanneer we vruchteneters worden en de vleeseters van de aarde verdwijnen.

George Sand, Schrijfsterin (1804-1876)

De gevoeligheid van planten en hun morele integriteit zou al spoedig tot een bedenkelijke verschraving van het ethisch onbezwaarde voeding kunnen voeren. Richtinggevend zijn in deze de frutariër: Zij leggen hun vinger in de ideologische wonden van veganisten en weten het leed van groenten te eerbiedigen, wanneer de kool genadeloos met het groentemex van zijn voeten gesneden word. Eigenlijk rest er maar een enkele ethisch verantwoord oplossing: Braad ook eens een moraalfilosoof, opdat de natuur ethisch in balans blijft!

Kinderen kom, het eten word koud!

Okavango Delta, Botswana: Een roedel bestaande uit 8 leeuwen grijpt een buffel. Overal op de wereld zijn vegetariërs als vruchtbare hoofdmaaltijd geliefd. Echter in tegenstelling tot de leeuw of de wolf slacht de mens zijn vee. Bij de dieren duurt het doden langer en is pijnlijker.

Wikimedia Commons, Cironata

Cherchez la femme

De lezer mag zich al geruime tijd door de ogen wrijven en alles voor een slechte grap houden, maar dan zitten ze er ver naast! “Animal liberation” wordt uitdrukkelijk als gelijkberechtiging verstaan. Het begrip “speciesisme” is weliswaar enkel een woordverhaspeling uit het gekkenhuis, maar word met dezelfde ernst uitgesproken die de vertegenwoordigers van het Joodsch Volksfront in de film “Life of Brian” aan de dag legden. Singer en zijn adepten geloven allen serieus, dat de mensen de dieren door uitbuiting zouden discrimineren.

Het thema “discriminering” heeft niets van zijn aantrekkingskracht op geestverwanten verloren. Zo genieten dierenactivisten in de vrouwenbeweging grote sympathie. Het tijdschrift Emma springt voor Singer in de bres⁹⁷, en de eco-feministe Carol J. Adams meende zelfs, “dat de strijd van de seksen en het eten van dieren, diep met elkaar verbonden zijn.”⁹⁸ De vrouwelijke strijd tegen de discriminering van dieren door hen te eten stoot in ieder geval bij Horkheimer en Adorno op begrip: “De zorgen om het onnozele dier is voor de cleveren overbodig”, zo merken ze op in hun blad “Dialectiek und Aufklärung”, “de westelijke beschaving heeft ze aan de vrouwen overgelaten”.⁹⁹ Ondertussen zijn in de dierenrechten beweging ook vele mannen actief, namelijk die emancipeerden.

Genie burgerlijke domheid

De aangekondigde gelijkheid van de schepping baseert Singer formeel met de nuttigheid. Onnutte filosofie, die het nuttigheidsprincipe huldigt, noemt men “utilitarisme”. De uitvinder van het utilitarisme, Jeremy Bentham (1748-1832), was heel toevallig ook stichter van de Angelsaksische dierenethiek. Hij wou de geluksvraag met de rekenliniaal oplossen en hield veel van tucht en orde. Karl Marx noemde hem steevast “een genie van de burgerlijke domheid”.¹⁰⁰

Van domheid naar idiotie is maar een kleine stap: Zou men het voorgestane “antispeciesisme” consequent toepassen, dan zouden alle menselijke individuen, die ziek, zwak, oud of op andere wijze niet helemaal meer op de hoogte zijn, ten opzichte van de andere gelijkberechtigde species hopeloos achterop raken. Waarom zou men grijze en ongeneeslijk zieken eten blijven geven, wanneer men voor hetzelfde geld de gorilla’s in de mist redden kan? Stelt men het recht op leven van een mensaap gelijk aan dat van een mens, geld het evolutionaire recht van

„Karakterzwijnen“

Waarom worden sommige dieren, zoals b.v. de wolf, genadeloos vervolgd, maar anderen bijvoorbeeld de leeuw, tot “koning” der dieren verklaard? De slechte naam van de wolf heeft nauwelijks iets met zijn jachtlust te maken, want de leeuw kan het met hem inzake roofachtige broodwinning doorgaans opnemen. Dieren schreef men vroeger menselijke eigenschappen, een bepaald karakter toe. Hun wezen werd in religieuze voorstellingen of ook in fabels verklaard. In de “Physiologus”, een meer dan 1000 jaar oud symboolboek, heet het: “Want ook Jacob, toen hij Juda zegende, zei: Juda is een jonge leeuw.” Dan volgen allerlei wonderbaarlijke gegevens over zijn levenswijze, die hem als bijbelse Heiland uitwijzen.¹¹⁰

De wolf daarentegen geldt als symbool voor wildheid en goddeloosheid, voor onbeheerste zinnelijkheid en begerigheid; hij was de vleesgeworden doodzonde.¹⁰¹ Een goede herder beschermt zijn kudde tegen de wolf – dus voor de zonde. Het spreekt vanzelf, dat zulk dier onvoorwaardelijk uitgeroeid zal moeten worden. De vermenschlijking van dieren, ja hun vergoddelijking, is tekenend voor vele religies. Bij de Hindoes zijn er tempels, waarin ratten gehouden worden, omdat deze daar niet als overdragers van ziektes, maar als heiligen gezien worden. De symboliek beslist dus over wel & wee van onze animalistische “medeschepsels”.

Een illuster voorbeeld leveren de Spaanse Kampstieren. Het stierenvechten is in Spanje een religieus ritueel zoals hier de Passiespelen. De strijd laat de overwinning zien van de sierlijke vrouw over de onstuimige man: Ze prikkelen hen steeds weer opnieuw, tonen hen mooi geklede, verleidelijke lichamen, om deze meteen weer te verhullen. Uiteindelijk word de stier overwonnen, zijn wilde mannelijkheid aan de sociale regels van de vrouw onderworpen.¹⁰² Het stierenvechten is een van de sterkste feministische symbolen! Hoe lachwekkend werkt daarbij de rit op een bezemsteel naar de Blocksberg.

De zin van ieder ritueel blijft voor veel Spaanse toeristen net zo verborgen als de betekenis van andere religieuze ceremonies in vreemde culturen. De reizigers blijft vooral de dood van het dier in gedachte. Daarom komen dierenbeschermers in actie en beklagen het onnoemelijke leed van het rund. Maar de kampstieren worden tijdens hun leven zo gehouden, zoals het door dierenbeschermers geëist word: De dieren leven in de vrije natuur (wat in het warmere klimaat van het Iberisch schiereiland ook gemakkelijker te realiseren is dan in Dithmarschen) op rijke weidegronden, worden behoeftig voor roofwild en worden door dierartsen behandeld.

Pas in de Arena veranderd zich hun status. Hier treden ze tegen lichtvoetige torero's aan. De dood is voor het dier weliswaar pijnlijk, maar in vergelijking met het leven en sterven in de vrije natuur eerder genadig. In de veelgepre-

zen vrijheid moet een rund iedere dag vechten om te overleven. Wanneer hij al niet door parasieten verzwakt 's winters verhongert, heeft hij in het gevecht met vraatvijanden vaak langere en ernstigere kwalen te verduren als in de Arena. De kampstieren hebben het, naar maatstaven van de dierenbeschermers beter dan de meeste runderen op deze wereld.

Vele dieren worden zonder erbarmen uitgeroeid, omdat men hun “karakter” voor slecht hield en hen daarom als reïncarnatie van het kwaad golden zoals b.v. de wolf, de beer en de vos. Deze symbolrijke voorstellingen zetten zich in de wetenschappelijke voorstellingen van dieren voort. Slaat men “Brehms dierenleven” open, dan krijgt men steeds uitvoerige morele beoordelingen van de dierlijke “karakterzwijnen” meegeleverd. Vele soorten houden de hoge ethische vorderingen van de auteur niet vol. De hyena zou bijvoorbeeld “erbarmelijk laf en bangelijk” zijn, de hamster weliswaar “echt leuk”, maar een “boosaardig” wezen.¹⁰³ De veldhamster werd als akkerplaag met een gerust geweten bejaagd en is tegenwoordig met uitsterven bedreigt. Nu wordt hij vanwege zijn liefvallig voorkomen – ziet hij er niet echt uit als een pluchedier?- beschermd.

Het kan zinvol zijn, bepaalde huisdieren zoals b.v. honden, karaktereigenschappen toe te schrijven. Per slot van rekening zijn zulke dieren gekweekt om op mensen te reageren en hun “karaktereigenschappen” over te nemen. Bij wildlevende dieren is de indeling naar slechte en goede wezens echter volledig ongepast en een terugval naar de tijden van het animisme. Juist dit animisme ligt echter ten grondslag aan de ideeënwereld van de dierenbeschermers. Ze verwijzen ernaar, dat dieren tenslotte net als mensen zijn en dat uit hun wezenlijke eigenschappen hun gelijkberechtiging af te leiden is. Ze beschermen dieren niet – dan zouden ze het leven van kampstieren loven – maar willen het bestaan van onze huisdieren voor eens en altijd om zeep helpen, om het even of het nu in de stal, de woning of in de dierentuin is – totdat er geen dieren meer te beschermen zijn.

Daartoe worden de dieren opnieuw vermenschlijkt, echter met veranderde karaktereigenschappen: Was de wolf eens een gevreesd dier, dat kleine meisjes met rode kapjes voor het ontbijt neemt, is hij nu een onschuldige wandelaar in het Duitse woud, die er echt van geniet, daar paddestoelen te verzamelen. Maar wanneer de dieren zich niet naar de morele criteria richten, die door de dierenbeschermers uitgedragen worden, dan zal het onaangename consequenties hebben. Dan zal de dierenliefde omslaan in haat en willekeur. Hoe meer de dieren op mensen zijn gaan lijken, des te groter is de verleiding, hen bij een niet bij het karakter passend gedrag weer te doden. Wie dieren tot mensen maakt, dient er rekening mee te houden, dat mensen zich op hen wreken. Hier sluit de cirkel zich weer: Dierenbeschermers zijn het einde van de dierenbescherming.

de sterkere of de best aangepaste, en dan ziet het er voor de homo sapiens tamelijk erbarmelijk uit, omdat hij zijn verstand vrijwillig bij de veganistische poortwachters ingeleverd zou hebben. Hij zou zich als specie zichzelf afschaffen.

Dankzij hun verstand ontwikkelden mensen technische oplossingen, zoals b.v. de moderne graan-, groente- en fruitteelt met zijn gigantische opbrengsten, terwijl de chimpansees het nakijken hebben. In feite bestaat er slechts een “antispeciesistische” manier, om menselijk leven weer zin te geven: Wanneer hele landstroken met inbegrip van de bevolking weer aan behoeftige dieren als habitat en voedselbron ter beschikking gesteld zouden worden.

Hoezo? Zo was het met de gelijkberechtiging helemaal niet gemeend? “Het morele gelijkheidsprincipe bedoeld geen feitelijke gelijkheid, maar verlangt gelijke in acht neming van soortgelijke interesses”, zo doceert Kaplan in de geest van Singer. “Omdat zowel mensen als dieren een immense interesse, niet te lijden, hebben, zou deze interesse ook bij mensen en dieren even serieus genomen moeten worden – zonder discriminatie op grond van soortgebondenheid.”¹⁰⁴ Dat klinkt plausibel maar het blijft onzin: Wanneer een rover van een oude dame haar handtasje steelt, heeft hij een “soortgelijke interesse” als zij, namelijk een interesse aan het bezit. Aan geldgebrek lijden beide: de dief voor de daad en oma na de daad.

Wat Kaplan en Singer verzwijgen, is het feit, dat levende wezens op grond van hun “soortgebondenheid” gedwongen zijn, hun “gelijke interesse” meestal op kosten van andere soorten door te zetten. Voedselketen noemt men dat. Zonder voedselketen geen ecologie en geen soorten veelvoud op deze aarde. De biosfeer is een fijn netwerk aan voedingsstoffen-stromen. Dieren ethici doen alsof dit net niet bestaat en verwijderen met ferme logica de knooppunten. Ecologisch denken en dierenrechten filosofie sluiten elkaar uit. En helemaal onder ons: Speciesisme is de basis van de evolutie; alle “medeschepsels” hantieren die, omdat ze in het andere geval al lang uitgestorven zouden zijn. Alleen de mens zou dat niet mogen? Ergens toch discriminatie.

Tom en Jerry in de ethiek-val

Maar katten mogen muizen discrimineren. Of toch niet? “Katten zijn zwijnen”, beweert Kaplan en pleit ervoor, alle Miespoezen te verhinderen, dat ze muizen kwellen.¹⁰⁵ Weliswaar is hij zo genereus, de fluweelpotigen

morele ontheffing te verlenen; helemaal vertrouwen doet hij de schijnheilige sluipers echter niet. Anders zou hij namelijk merken, dat hij zijn “vrienden” hun dierenrechten minacht vanwege het tot de soort behorend gedrag. Dat kippen bij het scharrelen gehinderd worden, geldt bij dierenactivisten als zwaar vergrijp tegen de medeschepping. Maar bij een dier zoals de kat, die zich moreel discutabel gedraagt, mag men “onnodig lijden” toevoegen: “De winst voor de muis zal zeker groter zijn als het verlies voor de kat”. Dat zien katten vermoedelijk anders. Hoe pijnlijk zal het voor hun zijn, wanneer ze een leven lang eraan gehinderd worden, hun aangeboren instinct te volgen?

Wikimedia Commons, Foto: Robert Möst

Die wil alleen maar spelen

Door een beet in de nek werd de muis «verlangzaamd» Nu vermaakt de kat zich met de doodsangst van haar prooi, voordat ze die opvreet..

Het is ook vaak een zwaar kruisweg met die consequentheid! Begint men er eenmaal mee dan komt men er niet meer uit. Als eerste zouden de dieren beschermers de zwaardwalvisen langs de Zuid-Amerikaanse kust dienen te gaan verhinderen, dat ze hun gruwelijk spel met de lieve zeeleeuwkinderen bedrijven. Per slot van rekening hebben robben en walvisen toch een “gelijke interesse”. Ze hoeven er alleen nog maar van overtuigd te worden.

De ervaring heeft geleerd dat zoveel gespierde ballenbak-logica individuen aantrekt, die het allemaal nog niet ballenbak genoeg is. Spoedig zullen het consequente dierenbeschermers het helemaal niet meer aan kunnen zien, hoe dieren andere dieren pijnigen. Vele dierenfilmers kunnen nu al het protestlied van de toeschouwers gaan zingen, naar aanleiding van de aanblik van “onschuldige dieren” op het beeldscherm, die weinig mee-

voelend, maar met zichtbaar genoeg door grote katten, krokodillen of pythons verslonden worden.

Het is slechts een kwestie van tijd, totdat het slechte gedrag van de grote katten of beren in een ethisch correcte maatschappij niet langer kan worden getolereerd. Dan mogen bijzonder gruwelijke dieren alleen nog maar in speciale reservaten gehouden worden, waarin antilopen geen toegang hebben. Tot dusverre is het praktijk, dat in een deel van het Nationale Park de zebra's gevangen worden om in het andere deel – daar waar de toeristen en dierenvrienden de ongerepte natuur van dichtbij mogen observeren – weer losgelaten worden, zodat de roofkatten hun het handelsmerk, iets vangen en verscheuren aanschouwelijk kunnen maken.

Er zijn maar twee oplossingen: oftewel het consequent ombrengen van alle immorele dieren of de kooi in met dwangmatig te voeren met tofu. Maar maakt u zich geen zorgen, ook hier zullen de dierenactivisten een manier vinden; ze hebben voor elk ethisch dilemma zoveel patent recepten paraat als de wereldreligies vrome spreuken.

In Albert Schweizer's val

Waar men ook kijkt: Overall alleen maar ethische kuilen en moreel knoeiwerk. Daar werken Kaplan's morele eisen, ethiek zou ondeelbaar zijn,¹⁰⁶ zo overtuigend als Ulbricht's bewering: "Niemand heeft de bedoeling een muur op te richten." De ethici, deze ons vreemde en onbegrijpelijke wezen, doen alle mogelijke moeite, hun gedachtewereld vol gaten af te dichten. En aan het einde belanden ze toch allemaal in de Albert-Schweizer-val en moeten een abstracte "eerbied voor het leven" prediken.

"De hoofdvijand van deze ethiek", schreef de filosoof Christoph Türcke, "is niet de onachtzaamheid, waarmee ook de achtzame wel eens een kever of worm vertrapt; hun ware vijand zijn zijzelf (...) hun navolging zou een kwadratuur van de cirkel zijn, die zelfs hun uitvinder niet serieus probeerde. Ook voor hen was het te redden leven in de eerste plaats het menselijke. Schweizer's humane prestaties zijn het voorbeeldige aanbrengen van zijn ethiek."¹⁰⁷

Na zulke voorbeeldige humaniteit zoekt men bij de veganisten tevergeefs. Het is voor hun juist het aantrekkelijke aan hun geloof, dat hun geboden niet vervulbaar zijn. Onvervulbare geboden zoals "hou van alle dieren" zijn geëigende middelen, die aanhangers on-

Wij willen toch alleen maar spelen

en zouden graag eens een hamburger eten – en vers, koel water drinken – en nog liever cola. Kinderen in een sloppenwijk in Jakarta.

Wikimedia Commons, Foto: Jonathan McIntosh

der druk te zetten en steeds radicaler te laten worden. Veganisten maken dan ook met gematigde dierenethici korte metten: Wanneer mensen "gemakkelijk helemaal zonder vlees kunnen bestaan" en de consumptie van dierlijke voeding "onnodig leed" voorondersteld, zou een gematigde houding derhalve maar lariekoek zijn.

De «massa-mensen houderij»,

Om het nu gaat om een sloppenwijk of een omlaag gebrachte systeembouw, is voor de geloofwaardigheid en de morele verontwaardiging van dierenbeschermers maakt het niets uit.

Foto: Mirjam Lechner

Roet in het eten gegooid

In een E-petitie van in elk geval 500 professoren tegen de “intensieve veehouderij” verklaren de verzamelde grote geesten, dat het naïef zou zijn om in de strijd tegen de veronderstelde, mede door het vee veroorzaakte klimaatsverandering, te zoeken naar technische oplossingen te zoeken, daar laatstgenoemde in gaat tegen de economie tegen belangen van de vleesindustrie en daarom niet door te voeren zullen zijn. De professoren bevestigen zelfs, dat er zulke technische oplossingen bestaan. Men heeft daadwerkelijk de gebalde vakkennis van honderden professoren nodig, om te begrijpen, waarom ze dan de afschaffing van de “bio-industrie” verlangen.¹⁰⁸ Dit zou toch nog veel minder in het belang van de vleesindustrie zijn.

Wie de uitlaatgassen van de runderen vermijden wil, zou ook de wildernis vrij van alle herkauwers houden. Vanuit dit standpunt was de uitroeiing van de reusachtige bizonkuddes in Noord-Amerika door de Europese kolonialisten zeker klimaat-technisch een grootse daad.

Een plaats voor dieren?

Wat houden de bewoners van Hongkong van de eisen van onze dierenbeschermers naar grotere stallen met weideachtige uitloop? Hier in het stadsdeel Mongkok leven en werken op een vierkante kilometer 130.000 burgers. Naar de biologische richtlijnen zou daar enkel plaats zijn voor 80.000 eco-hennen, wanneer men de noodzakelijke scharrelruimte, opslagplaatsen en verpakingsinstallaties erbij inrekent..

Wikimedia Commons,

Foto: CX257

Natuurlijk zou een vegetatiearme vlakte nog beter zijn, of dito woestijn. In Australië worden al spoedig honderdduizenden loslopende kamelen in dienst van de CO₂-balans afgeslacht. “Het voorstel, om voor de gedode tweehoevigen CO₂-certifikaten uit te geven (...) heeft al bijval gekregen van alle partijen”, bericht het tijdschrift “Focus”.¹⁰⁹ Vervolgens staan dan de termieten in de planning, die eveneens massaal methaan produceren. Deze moesten wel met aloud beproefde pesticiden vergiftigd worden. Zo krijgt men ieder natuurlijk evenwicht, waarover de hoeders van de schepping al tijden dromen.

En dan verbazen zij zich nog, dat de boeren niets met hen van doen willen hebben. Wat moeten echter drukbezette landbouwers van individuen denken, die zich over de subjectieve pijngevoelens van lintwormen de hersens breken en hun Fiffi voor Socrates aanzien. Moet men zulke beterseters daadwerkelijk in hun stallen rond laten zwerven, zodat ze voor schaduw minnende dieren zoals varkens daglicht lampen gaan eisen?

Savoir vivre

“Niemand zou willen beweren, dat het menselijke welzijn eruit bestaat, een beetje lui rond te hangen en grote hoeveelheden te eten, zodat men zoveel mogelijk aan gewicht toeneemt”,⁹⁴ zo klaagt mevrouw Wolf over het leed van onze veestapel. Dat miljoenen hongerende mensen deze voorstelling doorgaans iets zouden willen nuanceren, is voor haar als morele vakkracht niet interessant.

Het lieve vee kent ze toch al slecht. Runderen plegen ook in de vrije natuur de hele dag traag wat rond te hangen en zoveel mogelijk te eten; zij het dan, dat ze ver moeten gaan om aan voer te komen. Dan is het toch praktisch, wanneer zij het door de boer hoogstpersoonlijk geserveerd krijgen. Maar nee, mevrouw de professor Wolf weet het natuurlijk beter, want de dieren lijden dan toch in ieder geval aan verveling. Ze heeft echter nog nooit een meststier bekeken, die de hele dag in zijn box ligt en zalig aan het smikkelen is. Voor deze Savoir Vivre kan zo menige opgesmukte moraalkip nog wat opsteken.

Ethiek zonder scrupules

Gewis leven veel dieren onder bekrompen omstandigheden, in eentonige omgeving en bijwijken onder verschrikkelijke houdingssituaties. Meestal zijn het exemplaren, die in landen gehouden worden, waarin de hoeder zelf aan bittere armoede lijden. Echter de catastrofale leefomstandigheden aldaar noemt mevrouw Wolf niet een keer. It's not her business. Ze wil liever over het leed van onze koeien vertellen, die in stallen leven, die de meeste bewoners van Azië, Afrika en Zuid-Amerika van nijd zouden doen blazen.

In tegenstelling tot beschamend veel medemensen worden onze dieren verzadigd en krijgen geneeskundige verzorging. Onder verveling, kooi-psychose, stress en overspanning mogen vooral menselijke "broeders en zusters" lijden, die dag in dag uit voor hun levensonderhoud moeten vrezen.

Dierenbeschermers en dierenbevrijders zijn niet de architecten van de beschaving, maar zijn haar afbraakondernemers. Bedenklijk is, dat het vegetarisme zich in toene-

mende mate door deze groeperingen laat gebruiken en haar aanhangers steeds jonger en radicaler worden. Daarbij is vee een belangrijke voorwaarde voor vrede. Uit honger, met name naar vlees, ontstaan sociale onrust en de gevolgen daarvan, politieke conflicten.

In plaats van de mesters en slaggers aan te vallen, zou het passender zijn, hun bijdrage tot behoud van de vrede te waarderen. Wie andere mensen voedt, staat boven dierenactivisten en ethiek commissarissen, die hoogstens onrust stichten en kinderen opruien.

Zouden de voorstellingen van de dierenbeschermers werkelijkheid worden, dan staat ons een totalitaire staat te wachten, die niet alleen dieren gelijkschakelt, maar die ook weer mensen als beesten mag behandelen. De geschiedenis van het vegetarisme in Duitsland toont op indringende wijze, waarheen deze reis zal gaan.

Heinrich Zille, Radierung 1916

Aan mijn worst kan men niet tippen!

De slaggers konden altijd al veel verdienen aan het vegetarisme. Legendarisch zijn hun niet aflatende pogingen om duur vlees met allerlei plantaardigs – al waren het maar oude broodjes – te versnijden.

1. Duve K: Anständig essen. Ein Selbstversuch. Galiani, Berlin 2010
2. Straubinger PA: Am Anfang war das Licht. Movie-net 2010, Presseheft zum Film
3. Jasmuheen (alias Ellen Greve): Sanfte Wege zur Lichtnahrung. KOHA, Burgrain 2011
4. Harris M: Good to Eat: Riddles of Food and Culture. Waveland, Long Grove 1998
5. Miersch M: Alles für das Tier. Weltwoche 2002; Heft 27
6. Binder A: Verkehrte Welt. medianet 20. Jänner 2012: 4
7. Maisch N et al: Umsetzung der Empfehlungen der Deutschen Gesellschaft für Ernährung e.V. und der "Charta für Landwirtschaft und Verbraucher" zum Fleischkonsum. Kleine Anfrage der Fraktion Bündnis 90/Die Grünen. Antwort der Bundesregierung. Deutscher Bundestag, Drucksache 17/9663 vom 16.05.2012
8. Freidel M: Mit veganen Produkten lässt sich tierisch gut Geld verdienen. Der Tagesspiegel 1.12.2012
9. Keckl G: Gutes Buch, schlechtes Fleisch - oder eher umgekehrt? Novo Argumente 2011; H.110/111: 44-49
10. Zeier Kopp C: Vegan ernährte Hunde und Katzen leben gesünder. VgT-Nachrichten 2009; 3: 30-31
11. Miersch M: Prominente und Tierschutz. Die Welt 07.07.2001
12. Nietzsche F: Ecce Homo. (1889), in: Schlechta K (Hrsg): Werke in 6 Bänden. Hanser, München 1980; 4: 1063-1140
13. Freud S: Charakter und Analerotik. (1908), in: Mitscherlich A et al: Studienausgabe. Suhrkamp, Frankfurt/M 1969; 7: 24-30
14. Raoux: Dreifache Unmäßigkeit in der Ernährung, in den alkoholischen Getränken und im geschlechtlichen Umgang sowie die Mittel zu deren Bekämpfung. Der Vegetarier 1889; Heft 22: 173
15. Huchard H: Ansprache zur Eröffnung des 3. Internationalen Vegetariertages in Brüssel. Vegetarische Warte 1910; H.17: 167-168
16. Klein MLG: Die harmonische Lebensweise (Vegetarismus): Die Grundbedingung zur Erlangung von Gesundheit, Wohlstand und moralisch-ästhetischer Gemütslage. Breitkreuz, Berlin 1889
17. Bilz FE: Das neue Naturheilverfahren. Verlag FE Bilz, Leipzig 1900 (100. Auflage)
18. Rondholz B: Fleisch und Fisch machen krank - pflanzliche Frischkost hingegen macht groß und stark. Urkost-Blog vom 3.05.2010
19. Mühsam E: Ascona. (1905) Sanssouci, Zürich 1979
20. Wirz A: Die Moral auf dem Teller. Dargestellt an Leben und Werk von Max Bircher Benner und John Harvey Kellogg. Chronos, Zürich 1993
21. Whorton JC: Vegetarianism. in: Kiple KF, Ornelas KC: The Cambridge World History of Food. Cambridge University Press, Cambridge 2000: 1534-1564
22. Money J: The Destroying Angel: Sex, Fitness and Food in the Legacy of Degeneracy Theory, Graham Crackers, Kellogg's Corn Flakes and American Health History. Prometheus, Buffalo 1985
23. Kellogg JH: Ladies' Guide in Health and Disease: Girlhood, Maidenhood, Wifehood, Motherhood. Modern Medicine Publishing, Battle Creek 1893
24. Struve G: Pflanzenkost. Die Grundlage einer neuen Weltanschauung. Verlag Die Lebensreform, Stuttgart 1869
25. Wagner R: Religion und Kunst. Sämtliche Schriften und Dichtungen. Band 10. Breitkopf & Härtel, Leipzig 1911
26. Wagner R: Parsifal. Ein Bühnenweihfestspiel. Sämtliche Schriften und Dichtungen. Band 10. Breitkopf & Härtel, Leipzig 1911
27. Jütte D: Tierschutz und Nationalsozialismus. Die Entstehung und die Auswirkungen des nationalsozialistischen Reichstierschutzgesetzes von 1933. in: Ewig M, Hesse M: Tiere in unserer Geschichte. IDB Münster, Berichte des Institutes für Didaktik der Biologie 2002; Sp 2: 167-184
28. Gupta S: On the Indian readers of Hitler's Mein Kampf. Economic & Political Weekly 2012; 47, H46: 51-58
29. Goodrick-Clarke N: Hitler's Priestess. Savitri Devi, the Hindu-Aryan myth and neo-nazism. New York University Press, New York 2008
30. Tierschutzgesetz vom 24. Nov. 1933. Reichsgesetzblatt Teil 1, 1933; Nr.132: 987-989
31. Heintz D: Tierschutz im Dritten Reich. Wara, Mülheim 2008
32. Kluetting E: Die gesetzlichen Regelungen der nationalsozialistischen Reichsregierung für den Tierschutz, den Naturschutz und den Umweltschutz. In: Radkau J, Uekötter F (Hrsg.): Naturschutz und Nationalsozialismus. Campus, Frankfurt/M 2003
33. Milbrodt H: Bodenbesitzreform und Vegetarismus. Der Vegetarier 1889; 22, H.1: 4-6
34. Schmitt J: Bodenbesitzreform und Vegetarismus. Der Vegetarier 1889; 22, H.13: 62-63
35. Foer JS: Tiere essen. Fischer, Köln 2010
36. Tolstoj L: Die erste Stufe oder Die Enthaltbarkeit - eine Forderung wider den Luxus unserer Zeit. (1892) in: Das Schlachten beenden! Zur Kritik der Gewalt an Tieren. Anarchistische, pazifistische, feministische und linkssozialistische Traditionen. Graswurzelrevolution, Heidelberg 2010
37. Keller U, Sharandak N: Lew Tolstoj. Rowohlt, Reinbek 2010
38. Gandhi MK: Eine Autobiographie oder Die Geschichte meiner Experimente mit der Wahrheit. Hinder & Deelmann, Gladenbach 1995
39. Lemcke A: Der Einfluß des Zeitdenkens auf die Schlachtweise und die Wertung des Tieres. Dissertation München 1942/43
40. Germanicus: Der Führer - Dein Vorbild. Mahnworte an alle, die es angeht. Die weiße Fahne, 1933; 14: 404-406
41. Eberstein WCJ: Das Tierschutzrecht in Deutschland bis zum Erlaß des Reichs-Tierschutzgesetzes vom 24. November 1933. Lang, Frankfurt/M 1999
42. <http://www.nationalsozialismus.de/dokumente/texte/heinrich-himmler-posener-rede-vom-04-10-1943-volltext.html>
43. Gandhi MK: Wegweiser zur Gesundheit. (1925), Diederichs, München 1992
44. Koestler A: Mahatma Gandhi - der Yogi und der Kommissar. Eine Neubewertung. (1969), in: Ders: Die Armut der Psychologie. Suhrkamp, Frankfurt/M 1989: S. 159-200
45. Franz A: Der eitle Asket. Die ZEIT 24.02.2005; Nr.9
46. Adams J: Gandhi: Naked Ambition. Quercus, London 2010

47. Metzler J: Vollwerternährung: Dietätik, Naturheilkunde, Nationalsozialismus, sozialer Anspruch. Steiner, Wiesbaden 2003
48. Binding K, Hoche A: Die Freigabe der Vernichtung lebensunwerten Lebens. Meiner, Leipzig 1920
49. Kaplan HF: Eß-Kultur – die zweite. <http://www.tierrechte-kaplan.org/kompendium/a125.htm>
50. Kaplan HF: Wie (in)tolerant sollen wir sein? <http://www.tierrechte-kaplan.org/kompendium/a398.htm>
51. Kaplan HF: Was soll mit Brunos Mördern geschehen? <http://www.tierrechte-kaplan.org/kompendium/a353.htm>
52. Anon: A critique of the animal liberation press office. North American Animal Liberation Press Office 2006; No. 2: 1-2
53. Bjelopera JP: The domestic terrorist threat: background and issues for Congress. Congressional Research Service 2012
54. FBI: New most wanted terrorist. First domestic fugitive added to list. 21.04.2009; http://www.fbi.gov/news/stories/2009/april/wanted_042109
55. Miersch M: Eine Ratte ist ein Schwein ist ein Hund ist ein Junge. Novo 2002; H.60: 17-19
56. Newkirk I: Quotes. Center for Consumer Freedom. 2012; http://activistcash.com/biography_quotes.cfm/b/456-ingrid-newkirk; <http://activistcash.com/print.cfm?bid=456&loc=biographyQuotes>
57. Anon: "Der Holocaust auf Ihrem Teller" bleibt verboten. Süddeutsche Zeitung 8.11.2012
58. Haferbeck E, Ullmann H: PETA's "Holocaust auf Ihrem Teller"-Kampagne rechtmäßig. Sieg vor dem Obersten Gerichtshof in Österreich. Peta Pressemitteilung 13.11.2006; http://www.peta.de/web/petas_holocaust.856.html
59. Kaplan HF: Holocaust einst und jetzt: Ein wichtiger Unterschied. <http://www.tierrechte-kaplan.org/kompendium/a300.htm>
60. Kaplan HF: Tiere und Juden oder Die Kunst der Verdrängung. <http://www.tierrechte-kaplan.org/kompendium/a170.htm>
61. Schulz D: Der Jude, das Grillhähnchen. taz 3.12.2003 <http://www.taz.de/?id=archivseite&dig=2003/12/03/a0131>
62. Voss K: Kontrovers und sexy – Kampagnen der Tierrechtsorganisation PETA. Aus Politik und Zeitgeschichte 2012; 62, H.8-9: 41-47
63. Singer P: Animal Liberation. Die Befreiung der Tiere. (1975), Hirthammer, München 1982
64. Singer P: Animal Liberation. A New Ethics for Our Treatment of Animals. New York Review of Books, New York 1990
65. Singer P: Practical Ethics. Cambridge University Press, Cambridge 1993
66. Schmidt-Salomon M: Zur Debatte um Peter Singer. Stellungnahme der Giordano-Bruno-Stiftung vom 26.05.2011 & Humanistischer Pressedienst Nr. 11627; 27.05.2011
67. Kaplan HF: Aktive Solidarität – Zur Gewaltfrage in der Tierrechtsbewegung. <http://www.tierrechtplan.org/kompendium/a101.htm>
68. Newkirk I: Brief vom 3. Feb. 2003 an Yasser Arafat. <http://www.animalrights.net/2003/peta-to-palestinians-stop-using-donkey-bombs>
69. Grove L: PETA's peace plan (condemns donkey-bomb, no opinion on human victims). Washington-Post 5. Feb. 2003
70. The Center for Consumer Freedom: Your Kids, PETA's Pawns. Washington 2008
71. Peta2: Mahnwache: Tiere sind keine Lebensmittel! PETA gedenkt den Opfern der Nahrungsmittelindustrie. 27. 03. 2012; http://www.peta2.de/web/mahnwache_am.1197.html
72. Petitionen24.com: Tierschutz als Pflichtunterricht. http://www.petitionen24.com/tierschutz_als_pfllichtunterricht
73. Tierfreunde-Nord Blog: Tierschutzunterricht vom 26.01.2009. <http://www.arbeitskreis-tierschutz.de/Startseite/Tierschutzunterricht.htm>
74. Probst C: Tierschutz im Unterricht, Grundidee. 2005; <http://www.tierschutz-im-unterricht.de>
75. Götschl J: <http://www.tierschutz-im-unterricht.de/index.php?page=923>
76. Engel M: Ausgangssperre wegen Wildschwein. Berliner Zeitung 1.06.2011
77. Sommer W, Schmidt-Salomon M: Bruder Schimpanse Schwester Bonobo. GBS 2011
78. Nasi R et al: Empty forests, empty stomachs? Bushmeat and livelihoods in the Congo and Amazon Basins. International Forestry Review 2011; 13: 355-367
79. Stiles D: Elephant Meat Trade in Central Africa. Summary Report IUCN, Gland 2011
80. Cohen C: The case for the use of animals in biomedical research. New England Journal of Medicine 1986; 315: 865-870
81. Kunzmann P: Die Würde des Tieres – zwischen Leerformel und Prinzip. Karl Alber, Freiburg/Br 2007
82. Janich P: Der Mensch und andere Tiere. Darwins zweideutiges Erbe. Suhrkamp, Berlin 2010
83. Singer P: Die Dicken sollten für ihre Extrakilos zahlen. Die Welt 17.03.2012
84. Klimentidis YC et al: Canaries in the coal mine: a cross-species analysis of the plurality of obesity epidemics. Proceedings of the Royal Society B 2011; 278: 1626-1632
85. Pruett JD, Bertolani P: Savanna chimpanzees, Pan troglodytes verus, hunt with tools. Current Biology 2007; 17: 412-417
86. Grzimek B: Grzimeks Enzyklopädie der Säugetiere. Kindler, München 1987; 4: 528
87. Hare B et al: The self-domestication hypothesis: evolution of bonobo psychology is due to selection against aggression. Animal Behaviour 2012; 83: 573-585
88. Alirol E et al: Snake bite in South Asia: a review. PLoS Neglected Tropical Diseases 2010; 4: e603
89. Tenzin et al: Dog bites in humans and estimating human rabies mortality in rabies endemic areas in Bhutan. PLoS Neglected Tropical Diseases 2011; 5: e1391
90. Robert Koch-Institut: Zum Vorgehen bei Hundebissverletzungen. Epidemiologisches Bulletin 2006; Nr. 24: 187
91. Clastres P: Cannibals. The Sciences 1998; Heft 3: 32-35
92. Niehaus M: Kulinarisches Armageddon. EU.L.E.N.Spiegel 2012; H.1: 19-24
93. McKie R: The People Eaters. New Scientist 14.3.1998, S.43
94. Wolf U: Das Tier in der Moral. Klostermann, Frankfurt/M 1990
95. Kerner D, Kerner I: Der Ruf der Rose. Was Pflanzen fühlen und wie sie mit uns kommunizieren. Kiepenheuer & Witsch. Köln 1994

96. Hall M: *Plants as Persons: A Philosophical Botany*. State University of New York, New York 2011
97. Singer P: *Dossier: Rechte für Tiere. Dreißig Jahre Tierbefreiung*. Emma 2006; H. 1
98. Adams CJ: *The Sexual Politics of Meat. A Feminist-Vegetarian Critical Theory*. Continuum International Publishing Group, New York 2010
99. Adorno TW, Horkheimer M: *Dialektik der Aufklärung*. (1944) Fischer, Frankfurt/M1990
100. Marx K: *Das Kapital. Erster Band (1867)*, Dietz, Berlin 1988
101. Biedermann H: *Knaurs Lexikon der Symbole*. Droemer Knaur, München 1998
102. Altmann W: *Stierkampf. Versuch einer kulturhistorischen Rechtfertigung*. Hispanorama 2000; Nr. 89: 67-76
103. Brehm A: *Brehm's Thierleben*. Lithographisches Institut, Leipzig 1879
104. Kaplan HF: *Interview mit Volker Stahl, Hamburg 1996*. <http://www.tierrechte-kaplan.org/kompendium/a166.htm>
105. Kaplan HF: *Katzen sind Schweine*. <http://www.tierrechte-kaplan.org/kompendium/a144.htm>
106. Kaplan HF: *Das vegetarisch-vegane Manifest*. <http://www.tierrechte-kaplan.org/kompendium/a269.htm>
107. Türcke C: *Gewalt und Tabu. zu Klampen, Lüneburg 1992*
108. Appell für den Ausstieg aus der Massentierhaltung. <http://www.gegen-Massentierhaltung.de/>
109. Anon: *Klimazertifikate für Abschuss rülpsender Kamele*. Focus Online 9.6.2011 http://www.focus.de/politik/ausland/australien-klimazertifikate-fuer-abschuss-ruelpsender-kamele_aid_635582.html
110. *Der Physiologus. Tiere und ihre Symbolik*. Übersetzung Seel O, Artemis & Winkler, Düsseldorf 2000
111. Gandhi MK: *Mittel und Wege (1909)*. Elster, Baden-Baden 1996

Colofon

Uitgever

Europäisches Institut für Lebensmittel- und Ernährungswissenschaften (E.U.L.E.) e.V.
Dr. med. vet. Manfred Stein, Am Kiebitzberg 10, D-27404 Gyhum
Internet: <http://euleev.de>
Bestuur en verantwoordelijk in de zin van de (Duitse) perswet:
Dr. med. vet. Manfred Stein, Gyhum

Abonnement

Een abonnement van de **Duitse edi tie** op E.U.L.E.N.-SPIEGELS is mogelijk door lidmaatschap of abonnement.
Bei den kosten 92 € voor privé personen
en 499 € voor bedrijven (Institutionele abonnementen).
Bestelformulier onder <http://euleev.de/>
of bij de ledenadministratie, emailadres: Schriftleitung@das-eule.de

Aansprakelijkheid

Beschermde merknamen worden niet uitdrukkelijk vermeld. Uit het ontbreken van zulke vermelding mag niet de conclusie getrokken worden dat het zou gaan om een vrije handelsnaam

Fotoverwijzing

Seite 11 oben rechts, 44, 46, 48, 55 oben:
Fotos: Wikimedia Commons, Lizenz: Creative Commons BY 2.0
<http://creativecommons.org/licenses/by/2.0/legalcode>
Seite 45: Foto: Wikimedia Commons;
Lizenz: Creative Commons BY-SA 2.0
<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.0/legalcode>
Seite 54: Foto: Wikimedia Commons
Lizenz: Creative Commons BY-SA 2.5
<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.5/legalcode>
Seite 10 oben, 10 unten: Foto: Wikimedia Commons
Lizenz: Creative Commons BY-SA 3.0 DE
<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/de/legalcode>
Seite 11 links oben, 11 links & rechts unten, 12, 14, 18, 24, 39 links, 39 rechts, 41 unten, 42, 43 oben, 47, 51 oben, 51 unten, 52, 56: Fotos: Wikimedia Commons, Lizenz: Creative Commons BY-SA 3.0: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/legalcode>
Seite 40, 49: Fotos: de.fotolia.com

Wetenschappelijk adviescollege

Prof. Dr. Michael Böttger, Hamburg
Dr. Hans F. Hübner, MD, Berlin
Prof. Dr. Dr. Heinrich P. Koch, Wien
Prof. Dr. Egon P. Köster, Dijon

Redaktion

Levensmiddelenchemicus Udo Pollmer
(Chefredaktion), Upollmer@das-eule.de
Socioloog & landbouwer Klaus Alfs
Dipl. Designer Thomas Becker
Dotker Gunter Frank (Dr. med.)
Dipl.-Agrarstatistiker Georg Keckl
Voedingsdeskundige Jutta Muth (Dipl. oec. troph.)
Bioloog Monika Niehaus (Dr. rer. nat.)
Gediplomeerde vertaalster Kirsten Nutto
Bioloog Andrea Pfuhl (Dipl.-Biol.)
Dipl.Ing. Jürgen Pfuhl
Onderwijzeres Marianne Polzin
Internist & ingenieur Peter Porz (Dr. med. Dipl.-Ing.)
Mediabeheerder beeld & geluid Frank D. Schipper
Veeartsenijkundig Manfred Stein (Dr. med. vet.)

Grafische Vormgeving

Grafisch ontwerper Karl-Ludwig Leiter
Bouwkundig-tekenares Ute Düll
Ismail Dillenburg

Giften

De Vereniging E.U.L.E. is aangemerkt als werkend voor het Algemeen. Belang en schenkingen zijn af trekbaar van de Belasting.
Hamburger Sparkasse, Konto 1261
175978, BLZ 200 505 50
BIC: HASP DE HH XXX
IBAN: DE 3320050550 1261175978

In de spooktrein

door Udo Pollmer

Tot ver in de 19e eeuw moesten de meeste mensen hier op het veld en in de stal onder omstandigheden werken, die tegenwoordig als mensonwaardig gelden. Prijsstijgingen en hongersnoden bepaalden hun vaak maar korte leven, want late vorst, verregende zomers, binnengesleepte plaagdieren of doortrekkende legers braken hen omwille van hun oogst, hun brood. Maar dankzij stappen voorwaarts in de wetenschap en techniek steeg de productiviteit al spoedig zozeer, dat veel meer mensen verzadigt konden worden als ooit daarvoor. Het werk dat de ontelbare knechten en dienstmeiden verrichtten nu landbouwmachines, hetgeen het uiteindelijk mogelijk maakte, de schoolplicht in te voeren en de kinderarbeid in te perken. Tegenwoordig produceert een boer de ruwe grondstoffen voor eten en drinken voor meer dan honderd van zijn medeburgers.

De “vrijgestelde” landwerkers moesten zich in de nieuw ontstane werkplaatsen aanmelden. Daar produceerden ze met behulp van machines waren, die daarvoor alleen met moeizame handarbeid gemaakt konden worden. Het werk in zulke werkplaatsen – en later aan de lopende banden in de fabrieken – was alles behalve rozengeur en maneschijn; maar door de razendsnelle technische vooruitgang veranderde de beruchte vroegkapitalistische uitbuitingsmachinerie bijna ongemerkt in fel begeerde, goed betaalde industriële arbeidsplaatsen, waarin zwaar of eentonig werk door machines overgenomen werd. De stroom industrieel geproduceerde goederen maakte het leven eenvoudiger, gemakkelijker en schoner, helemaal eender, of het zich daarbij om levensnoodzakelijke bekleding of om luxe goederen zoals hoge-hakken of spoilers handelde.

Dezelfde mechanismen, die voorheen de landbouw ondersteboven gehaald hadden herhalen zich: Een verbazingwekkend klein aantal arbeiders was nu voldoende, om de bevolking met waren te overladen. Waren die ze vaak helemaal niet nodig hadden en waarvan de levensduur kunstmatig steeds verder omlaag gebracht werd, om de consumptie op gang te houden. Om nieuwe arbeidsplaatsen

te creëren pompte men tegen het einde van de 20e eeuw het bestuur op, vermeerderde de paragraven en breidde de controletaken van de Staat tot in de kleinste details uit. Tegenwoordig kan een industriearbeider een reusachtige bestuursmoloch aan het werk houden zoals eens de landheer het leger aan industriearbeiders onderhield.

Divide et impera

In de 21e eeuw volgt dan de intellectronische revolutie. Ook deze zal weer een heel leger aan arbeidskrachten vrijaf geven en dat niet alleen in het bestuur. Op korte of langere termijn zullen er geen goederen meer zijn, voor wiens fabricage drommen menselijke arbeidskrachten noodzakelijk zijn; Intellectuele prestaties worden beetje bij beetje door computers overgenomen.

Bij het zoeken naar nieuwe, attractieve opgaven zien de “sociaal-ingenieurs” hun tijd gekomen. In hun kielzog haasten zich allereerste therapeuten – voor mensen, dieren, milieu, klimaat of astronomische verschijnselen. Dat verschaft hen niet alleen publiekelijk aanzien, maar geeft ook nog duidelijkheid over de autoriteit aangaande “gezond” en “ongezond”, over “normaal” en “sociaal ongewenst”, voer “goed” en “fout”.

Ze vele ongelijkheden en discriminatie er de afgelopen decennia overwonnen werden, zo vele nieuwe virtuele muren worden opgericht en nieuwe groepen “buitengesloten”. Daarbij handelt het zich niet langer zoals vroeger om “randgroepen” – die heeft men ondertussen verreweg “geïntegreerd”, voorzover ze deze integratie lieten gebeuren. Tegenwoordig word de maatschappij verder verdeeld, naar het motto divide et impera. Dit maakt het mogelijk dat een minderheid van “experts”, de rest van de mensheid voor te dik te verklaren, waarbij het in feite niet meer van belang is, welke criteria zij tot buitensluiting gebruiken. Helemaal naar persoonlijke smaak laten zich medemensen indelen in “voorbeeldige” medemens, omdat deze zelfs hun kinderen naar de “kankerpreventie” sturen, of in “looch-

naars”, die door de kracht van hun vakkennis niet aan een “door mensen veroorzaakte klimaatsverandering” geloven.

Homo homini lupus

Ecologie experts dragen intussen uit, dat onze aarde maar een of twee miljard mensen zou kunnen verdragen – vanwege de kooldioxide uitstoot, schaarste aan water en benodigde vlakten. Maar waarheen met de rest, de slordige zes, zeven overige miljarden? Daarover hoorden we tot dusverre niets van deze experts. De consequentie van hun “berekeningen” kan er enkel in liggen, dat we ons bij een, daarvoor nog in te richten autoriteit, een levensberechtigingsplakket of voortplantingslicentie moeten aanvragen. Deze zal natuurlijk slechts voorbehouden zijn aan uitverkorenen ; De ethisch inacceptabele rest word vroeger of later naar de ecothanasie gestuurd.

Dit soort “berekeningen” kan men in gelijkere mate voor ananas, apen of mieren bij elkaar fantaseren. Vele dierenbeschermers pleiten ervoor, al het vee uit de weg te ruimen en uiteindelijk ook te doden, om aan een eind te maken aan deze vorm van onnodig leed in de bio-industrie. Voordat de globe wat gaat hoesten zal men misschien ook wel mensen een verplichting tot zelfopruiming opleggen, daar ze dicht opeengepakt op de planeet staan en de lieve medeprimaten alsook geleerde mede-ezels de lucht ontnemen. Of?

Met ontzegging en bescheidenheid, lees ik, zou er genoeg voor iedereen zijn. Zouden wij, net als de indianen van de Amazone, in harmonie met de natuur leven, dan zou de aarde ook meer dan 10 miljard mensen “verdragen”. Maar de traditionele levenswijze van de oerbevolking in het struikgewas van het regenwoud kent geen landbouw, want om akkerland te winnen, zou daar eerstens het regenwoud gekapt moeten worden. Dus gebruiken de indianen automatisch datgene wat de natuur hen biedt. Daarom voedt een vierkante kilometer ook maar een enkele jager-en verzamelaar. Naar Duitsland omgerekend geeft dat een toegestane populatie van hoogstens 360.000 inwoners.

Boventallige burenen zouden dan per braadspies aan een ecologisch zinvol gebruik toegevoegd kunnen worden. In plaats van traditionele trofeeën als scalpen of tsantsa zouden we dan misschien CO2-certificaten voor onze bijdrage voor het behoud van de schepping, in onze leemhuten hangen. En aan het knisperende kampvuur zouden veganistische grollen als dessert, de meute goedgehumeurd moeten houden.

Per aspera ad astra

Voordat we in cynisme of zelfmedelijden verzinken, herinneren wij eraan, dat alle geschilderde veranderingen met sociale omwentelingen gepaard gingen. Waarom zou het dit keer anders zijn? Op lange termijn gezien hebben deze veranderingen de mensheid enorme stappen vooruit gebracht – zij het nu, dat tegenwoordig acht miljard mensen op deze aarde kunnen leven, waarvan de meeste ook verzadigd worden. Nog maar 100 jaar geleden was deze voorstelling je reinste utopie, ja een waanvoorstelling, die eveneens in de eerste sciencefiction-romans voor vermaak, in plaats van hoofdpijn, zorgde. Datzelfde geldt voor het merendeel van de technische verworvenheden, die het leven tegenwoordig aangenamer en interessanter maken.

Vergeleken met de maatstaven van een knecht in Oost-Pruisen of een wever in het Ertsgebergte in de 19e eeuw, leven we in een luilekkerland met aldoor vers fruit, kiemvrij drinkwater en met centrale verwarming in de slaapkamer gedurende de winter. Vaak kon de meest eentonige mechanische en vaak heel zware lichamelijke arbeid, door geestelijke bezigheden vervangen worden. En die is gewoonlijk aanzienlijk creatiever als het urenlange spinnen van vlas of het scheppen van kolen. Wanneer vrouwen vandaag in hun vrije tijd kant kunnen klossen, in plaats van in het licht van een zwak pitje met stukloon in hun levensonderhoud te moeten voorzien, blijft er ook nog tijd over voor esthetiek.

De actuele intellectonische ommekeer maakt, in tot dusver onvoorstelbare mate, krachten vrij en zal sneller plaatsvinden dan vroegere omwentelingen. Daarbij heeft de mensheid vooralsnog de keuze, welke dromen en opgaven ze willen verwezenlijken, zonder daarbij door honger, epidemieën en koude opgejaagd te worden. Om deze vrijheid te kunnen benutten, zal ze moeten leren, leugenachtige nieuwe morele geboden te voorzien. Dan zal ze ook toe moeten geven, wat de aangekondigde ondergang van de wereld door “eco-zonden” daadwerkelijk is: Een rit met de ethische spooktrein, waarin de nieuwe eco-sociale spoken kinderlijke gemoederen aan het schrikken maken.

Wie zich niet alleen van de overgeleverde, maar ook van de nieuwe denkverboden wil bevrijden, zal een grote stap dichterbij een angstvrij leven komen. Daarom zouden wij deze ommekeer moeten verwelkomen, hoe pijnlijk zijn geboorte weeën ook mogen zijn.

Het gif van de Paaseilanden

Bij de zoektocht naar het recept voor een langer leven dringen de biochemici steeds dieper door in de schakelcentrale van de cel. Bijzonder ingenomen zijn zij van twee enzymcomplexen genaamd mTORC1 en mTORC2. Ze spelen een centrale rol bij energie- en celstofwisseling en beïnvloeden daarmee verouderingsprocessen. Door manipulatie van hun activiteit, en meer in het bijzonder haar remming, probeert men de levensduur te verlengen.

Als natuurlijke remstof werden achtereenvolgens kurkuma uit de geelwortel, resveratrol uit druiven en looistoffen uit groene thee ontdekt. Helaas werken ze alleen in het reageerbuisje en dan ook alleen maar in concentraties, die met verdraagbare consumptie hoeveelheden niet bereikt worden. Meer geluk hadden de onderzoekers, toen de muizen dagelijks een kleine dosis van een bacterieel cel gif, het antibioticum Rapamycin, toegediend kregen. Rapamycin remt al bij geringe concentraties de functie van mTORC1 en verlengde daarmee het muizenleven met zo'n 15 procent. Dit schreef men toe aan de vermindering van de stoffwisselingsfrequentie.

Alleen jammer, dat de vermeende jeugdbron een hoogst ongewenste nevenwerking liet zien: Rapamycin maakte de cellen resistent tegen insuline, zeg maar, het veroorzaakt diabetes. Het antibioticum remt niet alleen mTORC1, maar beïnvloedt over een langere periode gegeven, ook de functie van het tweede enzymcomplex mTORC2, dat de insulineafhankelijke gluconeogenese in de lever reguleert. Zo haalt rapamycine de bloedsuiker overhoop.

Desondanks speculeren de onderzoekers, dat ze ouderdom gerelateerde aftakelingsverschijnselen binnenkort toch nog onder de knie kunnen krijgen, namelijk met mTORC1-remstoffen, die mTORC2 ongemoeid laten. Maar is het werkelijk waard om na te streven om de stofwisseling op een spaarvlammetje te zetten? Dat gaat immers natuurlijk gepaard met een vermindering van het prestatievermogen. En het kan betekenen, dat men met 120 lentes zijn tijd in het bejaardenhuis door mag brengen met het bekijken van de even oude gammele antiquiteiten. Tot veel meer zal het dan niet reiken.

Maar daartoe zal het zeker niet komen. Immers aan het idee van de levensverlenging door inname van plantenextracten, het drinken van wijwater of knutselen aan het erfgoed, ligt de aanname ten grondslag, dat het menselijk lichaam ondanks miljoenen jaren evolutie een onuitgerijpt systeem zou zijn, dat met simpele trucs op een bijbelse leeftijd bij te stellen zou zijn. Met wonderbaarlijke theorieën en biochemische toverkunsten kan de geneeskundig gelovige zich al op jonge leeftijd op het gehoopte grijsdom voorbereiden.

Opmerking: Rapamycine is een fungicide en immunosuppressivum uit de bodembacterie *Streptomyces hygroscopicus* van het Paaseiland Rapa Nui – vandaar de naam. De substantie werd in 1975 in het kader van een screening naar farmaceutisch bruikbare natuurlijke stoffen ontdekt. Lichte afgezwakte versies worden als medicamenten tegen bepaalde vormen van kanker en in de transplantatie geneeskunst, ingezet.

Streptomyces-soorten komen praktisch overal in de bodem voor en zijn belangrijke leveranciers van antibiotica zoals streptomycine, chloramphenicol of natamycine. Laatstgenoemde is zelfs ter conservering van kaas en worst toegelaten. *S. griseus* levert naast streptomycine ook vitamine B₁₂.

Afweerstoffen zoals rapamycine hebben zich all sinds mensenuitdaging bewezen, want hun aanvalsdoolen, de mTOR-enzymcomplexen, treden al op bij gisten en bleven tijdens de evolutie van de mensen intact. De schakelcentrales van de energiestofwisseling plat leggen is natuurlijk een efficiënt middel, zich te ontdoen van zijn vraat-vijanden. Zo kan bafilomycine uit *S. griseus*, dat zich in rottende groenten zoals wortelen en aardappelen bevindt, bij chronische toevoer diabetes type-1 veroorzaken. Datzelfde geldt voor het streptozotocine uit *S. achromogenes*. Beide stoffen beschadigen de insuline vormende eilandcellen van de pancreas.

Daar de screening van *Streptomyces*-soorten op de zoektocht naar meerdere geneesmiddelen op volle toeren loopt, is het te verwachten, dat daarbij meerdere veroorzakers van diabetes ontdekt zullen worden. Of zulke stoffen in het kader van de microbiële geneesmiddelenproductie ook als verontreinigingen in medicamenten en vitaminepreparaten zullen belanden c.q. al beland zijn, moet nog opgehelderd worden. Bij enkele werkstoffen ligt de verdenking nochtans voor de hand.

Hughes KJ, Kennedy BK: Rapamycin paradox resolved. *Science* 2012; 335: 1578-1579

Lamming DE et al: Rapamycin-induced insulin resistance is mediated by mTORC2 loss and uncoupled from longevity. *Science* 2012; 335: 1638-1643

Zhou H et al: Updates of mTOR inhibitors. *Anticancer Agents in Medicinal Chemistry* 2010; 10: 571-581

Culver AL et al: Statin use and risk of diabetes mellitus in postmenopausal women in the Women's Health Initiative. *Archives of Internal Medicine* 2012; 172: 144-152

Vézina C et al: Rapamycin (AY-22,989), a new antifungal antibiotic. I. Taxonomy of the producing streptomycete and isolation of the active principle. *Journal of Antibiotics* 1975; 28: 721-726

Sehgal SN et al: Rapamycin (AY-22,989), a new antifungal antibiotic. II. Fermentation, isolation and characterization. *Journal of Antibiotics* 1975; 28: 727-732

Rode wijn doodt bacillen

Portugese onderzoekers menen te weten, waarom wijn bij het eten hoort. In het reageerbuisje aapten ze het maagmilieu na en kwamen tot het verheugende resultaat, dat rode wijn de levensmiddelbederver *Bacillus cereus* grondig plat legt. Zelfs de weerbarstige sporen van uitgekiemde bacillen werden niet ontzien. Verantwoordelijk zijn kennelijk fenolische verbindingen uit de druiven. Daar deze echter alleen i.c.m. alcohol werken, zijn geheelonthouders, die hopen op dezelfde effecten van druivensap, gewaarschuwd. *Saúde!* (*Food Control* 2012; 28: 230-236)

Toxoplasmose door fruit

Katten gelden als voornaamste overdragers van de parasieten toxoplasma gondii. Nu staat ook het vaak hanteren van ongewassen groente en fruit of zelfs de consumptie daarvan onder verdenking, toxoplasmose te veroorzaken. Dat tonen onderzoeken onder 200 Mexicaanse oogstmedewerkers en groente-handelaren. Ook wanneer de huidige hygiënische handelingen niet met die in Mexico te vergelijken zijn, zou men principieel voor de consumptie van rauwkost eerst de waterkraan of het schilmesje moeten hanteren. (*Parasites & Vectors* 2011; 4: e235; *Parasites & Vectors* 2012; 5: e13)

Lenig dankzij schnaps

Meerderjarig alcoholgebruik laat kennelijk het risico op reumatische artrose met meer dan de helft dalen. Dames daarentegen, die zich maar zelden een glaasje gunden of zelfs geheelonthoudsters waren, leden vaker aan knarsende gewrichten. Dit wees een zeven jaar durende studie onder goed 34.000 Zweedse vrouwen die geboren waren tussen 1914 en 1948. De auteurs voeren de positieve effecten van alcohol op de remming van ontstekingsfactoren zoals cytokinen terug. (*British Medical Journal* 2012; 345: e4230)

Lupinen liever links laten liggen

EFSA Panel on Contaminants in the Food Chain (CONTAM): Scientific opinion on the risks for animal and public health related to the presence of phomopsins in feed and food. EFSA Journal 2012; 10: e2567

Als alternatief voor soja importen van over zee zouden in Europa, vooral in Duitsland, meer zoete lupinen (*Lupinus angustifolius*, *L. albus* en *L. luteus*) als inheemse eiwitplanten verbouwd worden. Maar in de verregende zomers worden loof en zaden van de lupinen graag door de schimmel *Diaporthe toxica* aangetast. Zijn mycotoxine, het phomopsine, veroorzaken lupinose – een ziekte, die zich door een beschadiging van lever en nieren manifesteert en in het eindstadium tot een levercirrose voert. Vooral bij schapen zijn steeds opnieuw verliezen te betreuren. Het phomopsine A veroorzaakt bovendien bij ratten leverkanker. Weliswaar bestaan er ondertussen lupine soorten, die tegen diaporthe resistent zijn, maar omdat er in de natuur nooit een absolute ziekteresistentie kan zijn, dient men in principe met de aanwezigheid van phomopsine rekenen.

De EFSA keurt het af dat er desondanks in toenemende belangstelling is voor zoete lupinen als veevoer en dat er voor de menselijke voeding nog altijd geen betrouwbare analysemethode voor phomopsine bestaat. Ook weet niemand, hoe veel lupine houdende voedingsmiddelen ondertussen geconsumeerd zijn. Of de mycotoxine van aangeaste lupinen in het vlees en in de melk van nut dieren over gaan, is nog in het donker gehuld. De autoriteit komt tot de slotsom, dat totdat deze vragen zijn opgehelderd “op grond van de zware graad van de gifwerkingen op verschillende diersoorten de blootstelling van mens en vee zo laag mogelijk zou moeten worden gehouden.” In heldere woorden: Totdat de risico inschatting van phomopsine bepaald is, zou u de bloeiende lupinen liever op de akker of in de tuin bewonderen.

Kikkerbilleren in antibiotica-saus

Turnipseed SB et al: Analysis of veterinary drug residues in frog legs and other aquacultures species using liquid chromatography quadrupole time-of-flight mass spectrometry. Journal of Agricultural and Food Chemistry 2012; 60: 4430-4439

De wereldwijde handel in kikkerbilleren is nog altijd een 40-miljoen dollar zaakje, waaraan menige kikkervijver bezitter mee wil doen. Daar de springers in de aquacultuur echter bevattelijk zijn voor schimmelziektes en vieze bacteriën zoals salmonella dat zijn, grijpen de mesters graag naar illegale antibiotica-cocktails. Tot dusverre moeten deze chemisch zeer verschillende geneesmiddelen moeizaam met verschillende methoden een voor een opgespoord worden.

De Amerikaanse Gezondheids Autoriteit FDA is het nu echter toch gelukt, een betrouwbare opsporingsmethode te ontwikkelen, waarmee men tegelijkertijd meerdere antibiotica – o.a. chlooramfenicol, trimethoprim en enrofloxacin – op een lijn analyseren kan. Daarbij vonden de analisten in importwaren – vooral uit het Verre Oosten – vaak een veelvoud van de wettelijk toegestane maximale hoeveelheden. Daar niet iedere fijnproever iets plezier beleefd aan de glibberige billetjes, is de methode ook bij schubdieren zoals tilapia, meerval en kreeftachtige zoals b.v. garnalen uit de aquacultuur, van nut. In de toekomst zal het nog wel vaker tot terugroepacties van met antibiotica belaste Aziatische waterdieren komen.

...hartelijke groeten, je margarine

Bundesinstitut für Risikobewertung: Lebensmittel mit Pflanzensterol- und Pflanzenstanol-Zusatz: Bewertung einer neuen Studie aus den Niederlanden. Stellungnahme 006/2012

Met fytosterol verrijkte margarine laat de cholesterolspiegel een beetje dalen. Helaas smeren ook kerngezonde mensen het spul op hun brood, en vaak genoeg zelfs op de boterhammen van hun kinderen. Nadat Nederlandse onderzoekers ontdekten, dat de consumptie van fytosterol correleerde met een verhoogd risico voor het hartinfarct en Co, reageerde het BfR gealarmeerd en dringt nu bij het EFSA aan op een nieuwe taxatie van deze substanties als levensmiddelentoevoeging. Bovendien wil de autoriteit de fabrikant verplichten, hun productie duidelijker te kenmerken, om te bereiken, "dat de consumptie van deze levensmiddelen op mensen met een verhoogde cholesterolspiegel begrenst [word] en gezonde personen, en speciaal kinderen, niet regelmatig levensmiddelen met fytosterolverrijking consumeren".

Opmerking: Consequenter zou het zijn, levensmiddelen met geneeskundig werkzame bestanddelen – net als alle andere medicamenten ook – te onderwerpen aan een klinische test en ze dan bij aangetoonde werking in de apotheek te verkopen. In de koelvitrine van de supermarkt hebben ze niets te zoeken.

Poolse augurken-economie

Szwacka M et al: Genetically modified crops expressing 35S-Thaumatin II transgene: sensory properties and food safety aspects. Comprehensive Reviews in Food Science and Food Safety 2012; 11: 174-186

Zonder augurken loopt zoals bekend niets in de Poolse keuken, vooral als zout- of zure augurken zijn ze bij wodka onmisbaar. Intussen is ook de frisse komkommersalade vanwege zijn lage prijs en zijn geringe aantal calorieën, in achtiging gestegen, waarschijnlijk vooral bij slankheidsbewuste Poolse vrouwen. Daar in veel Poolse recepten echter een bepaald zoetje niet mag ontbreken, moet er voor het behoud van de calorieën schaarste een zoetstof bij.

Synthetische zoetstoffen zoals sacharine en co. zijn intussen bij vele consumenten uit de gratie. Veelbelovend lijken nu natuurlijke, zuiver plantaardige zoetaroma's, zoals b.v. het proteïne thaumatine uit de West-Afrikaanse struik *thaumatococcus daniellii*. Dom alleen, dat zich deze heester buiten zijn tropisch thuisland niet in cultuur laat brengen, zodat de winning van puur thaumatine alleen uit importwaren mogelijk is.

Poolse gen-technologen willen hier nu hulp verschaffen. Ze bouwden het thaumatine-gen in de geliefde augurken in, maar ook in peren, aardappelen, aardbeien en tomaten. Het vreemde gen bewees zich echter alleen in augurken over meerdere vermeerderingscycli als stabiel. Transgene organismen stoten vreemde genen tot verdriet van de gen-technologen namelijk vaak graag en snel weer uit. Desalniettemin toonden zich de Poolse test vrouwen uiterst aangedaan van het aroma van de transgene zoete komkommersalade.

Opmerking: De onderzoekers benadrukken, dat ze met het thaumatine-gen in de komkommers niet de bedoeling hadden, een zoete komkommersoort op de markt te brengen. Ze wilden "alleen aan de

Wasbeerbuik doet het ook

Mensen met overgewicht hebben na een hartfalen betere overlevingskansen dan normalos, zoals een studie bij in totaal 2718 patiënten benadrukt. Ook bij nog eens 442 patiënten meer, waarvan de taille-omvang als maatstaf diende, herstelden diegene met de omvangrijkste buik zich sneller en duurzamer van hun aandoening. (*American Journal of Cardiology 2012; 110: 77-82*)

Eco-smeerlapperij

Een der ergerlijkste verontreinigingen in levensmiddelen zijn residuen uit eco-dozen, die tijdens de opslag in de waren migreren. Het gehalte aan mineraalolie (vooral uit gerecycled krantenpapier) bereikte waardes tot wel 60 milligram per kilo levensmiddel. Een op de drie proeven was belast. Daarboven is het mineraalolie zijnerzijds een marker voor talrijke andere onbekende stoffen in eco-dozen. Eco-dozen zijn als levensmiddelenverpakking net zo weinig geschikt als gebruikte afvalzakken. (*Lebensmittelchemie 2012; 66: 110*)

Opgepast, groene thee-extract

Extracten uit groene thee zouden leverschade na vergiftigingen met het pijnbestrijdingsmiddel Acetaminophen (paracetamol) beperken. Gaf men muizen voor de toediening van hoge dosissen acetaminophen een groene thee-extract, dan profiteerden zij daarvan. Kregen zij het echter pas na de vergiftiging met pijnbestrijdingsmiddelen, zoals het in de kliniek bij noodgevallen gebruikelijk is, verergeren zij de leversymptomen zelfs. De interactie tussen voedingsmiddelen en geneesmiddelen kunnen dus nog vele onaangename verrassingen in zich herbergen. (*Food and Chemical Toxicology 2012; 50: 1439-1446*)

Kritiek op bisphenol-kritiek

Milieubeschermers waarschuwen voor het kunststof-additief bisphenol A. De residuen in het bloed brachten de hormonenhuishouding van zuigelingen en kinderen in de war. Een groot opgezet onderzoek (NHANES) met bloedproeven van 3- tot 11-jarige kinderen kon dit toch niet bevestigen. In de meeste proeven was de stof ook met gevoelige methoden niet aan te tonen. Als grond voor de uiteenlopende resultaten werd analytische knoeiwerk aangenomen: De geliefde ELISA-Test op bisphenol A is niet-specifiek en levert veel te hoge waarden. Als grootste probleem ontloopten zich daarentegen residuen van zonbeschermingsmiddelen in het bloed van de kinderen. (*Environmental Science & Technology 2012/ epub ahead of print*)

Slag in het water

Het kiemvrij maken van drinkwater voert tot vorming van allerlei begeleidingsstoffen, die als twijfelachtig voor de gezondheid gelden. In een EU-wijde analyse werden ruim 90 van deze DBP (Drinking Water Disinfection Byproducts) gemeten. Toen het water nog eens op hun genotoxische werkingen getest werden, correleerde de resultaten weliswaar met de omvang van de belasting, maar helaas niet met de aparte chemicaliën. Nu wordt vermoed, dat men de werkelijk riskante stoffen in het water nog helemaal niet kent. (*Environmental Science & Technology 2012; 46: 12120-12128*)

Chocoladig

Vet in het eten beschermt tegen allergische reacties. Mensen met een allergie kregen ofwel een chocolade-dessert met 8 % vet of een reep chocolade met 35 % vet. Na het nuttigen van de repen waren bij provocatietesten hogere dosissen hazelnoten c.q. pinda's nodig, om een allergische reactie uit te lokken. (*Molecular Nutrition and Food Research 2012; 86: 1708-1714*)

hand van het komkommermodel onderzoeken, of het gen zich later in andere en geschiktere pompoengewassen (cucurbitaceae) zoals meloenen of pompoenen in te bouwen zijn."

Waarom de laatsten als thaumatine producenten geschikter zouden zijn dan komkommers, is niet echt duidelijk. Men mag daarom speculeren, of het de onderzoekers er niet eerder om ging, de acceptatie voor de groene gentechologie in Polen via de nationale groente te verhogen, indien ze de calorieschuwe dameswereld, en daarmee ook hun families, met "gen-groente" zoet maken. Smacznego!

Ketchupzakjes

Mieth A et al: Mischungstoxicität von Kunststoffadditiven in Verpackungsmigranten. Lebensmittelchemie 2012; 66: 111

De vooruitgang in de chemische analytiek geven steeds meer zicht op residuenpaden, die zich tot dusverre onttrokken hadden aan een beoordeling. Recent werd geanalyseerd, wat er zoal vanuit een eenpersoons-portie-verpakking van een ketchuphuls, over kan gaan naar de inhoud. (De eenvoudige eenpersoons huls bestond uit PE-PER-PET-AL-PUR-Primer-CN-opdruk –aldus de korte formule voor de aparte lagen.) Uiteindelijk werden 12 componenten geïdentificeerd: drie antioxidanten, zeven weekmakers en twee glijmiddelen.

De weekmakers stamden van het drukkleursysteem, de glijmiddelen uit de klare lak en de antioxidanten uit de polyethyleen folie. Daarnaast vonden de analisten nog allerlei PE-olimeren "zoals substantie, die uit de PUR-Primer en PUR-lijmen stammen". Om welke stoffen het zich in de polyurethaan-(PUR)-componenten precies handelt, was tot nu toe niet op te helderen.

Bij de onderzoeken naar de cytotoxiciteit bleken de stoffen met de laagste concentraties, zoals b.v. EHDPP, wezenlijk problematischer dan de hoofdcomponenten, b.v. DEHA. Noemenswaardige synergetische of antagonistische werkingen traden niet op. Helaas delen de auteurs de gemeten concentraties schadelijke stoffen niet mee; vermoedelijk omdat deze zich overwegend aan de aantoonbaarheids-grens gezeten mogen hebben..

Google-griep

Dugas AF et al: Google flu trends: Correlation with emergency department influenza rates and crowding metrics. Clinical Infectious Diseases 2012; 54: 463-469

Klinkt als een zinvolle benutting van het World Wide Web: Om het optreden van de seizoen afhankelijke griep in de gaten te houden, is er nu "Google Flu Trends" – of GFT. Google verzamelt de ingaven van de griep steekwoorden in haar zoekmachine. Onder koorts, influenza, keelpijn, griep etc. komen dagelijks tig-duizenden zoekaanvragen bijeen, die dan gelokaliseerd worden. Zo is volgens de initiatiefnemers af te leiden, waar de griep op dat moment heerst, hoeveel gevallen er optreden, gedeeltelijk ook de zwaarte en eventuele complicaties van de ziekte. Bijzonder belangrijk zou zijn, hoe snel en in welke richting ze zich uitbreidt. Zodoende kan het openbare gezondheidswezen dan voorbereidingen treffen, noodplannen in werking zetten, en de bevolking preventie-tips geven. Vooropgezet dat Google werkelijk bruikbare data levert.

Om dat te verifiëren, werden de gegevens uit GFT met de resultaten van de publiekelijke gezondheidsbewaking van een noodstation in Baltimore gedurende het griepseizoen vergeleken. Het GFT sloeg betrouwbaar op de hoogtepunten van de golf uit. De grafische voorstelling toonde exact dezelfde curvebogen. Alleen kwam Google tot veel hogere aantallen dan de autoriteiten. Dat zou echter gemakkelijk te verklaren zijn: Per slot van rekening telde het ambtelijk systeem alleen echte patiënten, en in het geval van griep gaat maar een klein percentage naar de huisarts.. Google daarentegen telt allen, die zich met het onderwerp bezig houden, in het bijzonder hen die op zoek zijn naar tips, aldus artsen, familie van patiënten en journalisten.

Opmerking: Wat zo preventief klinkt, is in deze vorm hoogst dubieus. Daar de studie uitgevoerd werd in een regio met een echte griepuitbraak, gaf het de verwachte correlatie. Daar echter de allermeeeste gevallen van “griep” helemaal geen influenza is, zal het niet aan “epidemieën” schorten. En het Googlezoeken komt niet in de eerste plaats voor bij in de war zijnde burens, maar bij in de war zijnde gezondheidsfreaks. Een onzinnige tv-uitzending over een nieuwe ziekteverwekker – gesponsord door de dealers van voedingssupplementen of makers van entstoffen - volstaat, om op het net een hype en daaropvolgend een algemene paniek te veroorzaken. En daar rollen de roebels alweer. Na de flauwekul met de vogelgriep komt wellicht vervolgens de Googlegriep. Dat noemt men dan wel virale marketing.

Jodium - een nieuwe schadelijke stof

Ehlers A et al: Einfluss der Tierfutterjodierung auf die Jodversorgung des Menschen. Lebensmittelchemie 2012; 66: 114-115

In het verleden ontstonden er herhaaldelijk problemen door ernstige belastingen van levensmiddelen met jodium. Een belangrijke oorzaak was het gebruik van jodiumhoudende desinfectiemiddelen - namelijk voor het reinigen van melkmachines. Nu dit probleem zo goed als verholpen is, doemt zich een nieuw gevaar voor de schildklier op: De verrijking van diervoer met jodium.

Het Bondsinstituut voor risicobepaling meent weliswaar, dat de tegenwoordige praktijk van 1 mg jodium per kilo voer er nog niet toe leidt, dat de grenswaarde voor mensen (maximaal 500 microgram per dag) overschreden wordt, maar waarschuwt: “Zou de wettelijke grenswaarde voor jodium in het voer (5 mg/kg diervoer) echter ten volle benut worden dan kwam het op grond van de hoge carry-over van jodium uit het voer in de melk bij ca. een vierde van de volwassen bevolking tot overschrijding van de als veilig geldende toegevoegde hoeveelheid.”

Daar dient zich natuurlijk de vraag aan naar de zin en doel van het jodiumzout. Duitsland is volgens opgave van de WHO en andere organisaties geen jodiumgebrek-gebied. Salomonisch wijst de autoriteit erop, dat dit het gevolg was van de jodiumzout preventie.

Opmerking: De nieuwe classificatie is vermoedelijk het gevolg van correcte jodium metingen. Het vermeende jodiumtekort hing vermoedelijk ook samen met de omstandigheid, dat jodium vluchtig is. Bij de proefvoorbereiding kan het vaak genoeg al voor de meting verdampd zijn. Merkwaardig ook, dat het BfR geen daling van de grenswaardes in het voer van 5 mg/kg op 1 mg verlangt, ofschoon 5 mg voor de eindverbruiker riskant voor de gezondheid is.

Chocolade tegen diabetes?

Cacao verlaagde bij diabetische ratten de bloedsuikerspiegel. Echter niet de polyfenolen waren werkzaam, maar het eiwitandeel van de cacaobonen. (*Food Chemistry 2012; 134: 905-911*)

Hengelen naar meerwaarde

Om tonijnafval niet langer alleen tot goedkoop vismeel te verwerken, willen levensmiddelentechnologen het liever in op maat gesneden proteïne hydrolysaat omzetten. Men vermoedt al, waar deze moeten gaan belanden: In onbeschoft dure voedingssupplementen tegen aderverkalking en alzheimer alsook als “natuurlijk” geleermiddel, schuimstabilisatoren en als eiwitvervanging in zoete waren, worst en desserts. (*Comprehensive Reviews in Food Science and Food Safety 2011; 10: 195-207*)

Gekookte vis - bah!

De belangrijkste wijze van belasting met gepolybromeerde difenylether (PDBE) is de consumptie van vis. PDBE zijn brandvertragingsmiddelen, die intussen verboden zijn. In modelproeven met het hoog gebromeerde PDBE werd aangetoond, dat ze bij het koken van vis afgebroken worden. Daarbij ontstaan laag gebromeerde congenen, die als veel giftiger gelden. (*Lebensmittelchemie 2012; 66: 111-112*)

Gegrilde vis - heerlijk!

Het verhitten van vis verandert het hoog gebromeerde PDBE in het problematische laag gebromeerde. Het resultaat in de koekenpan is echter totaal anders dan in de kookpan: Bij het bakken vervliegen de laag gebromeerden en blijven in de afzuigkap hangen. Nog gunstiger is het grillen in de open lucht: De uv-straling van het daglicht breekt de hele troep af. (*Lebensmittelchemie 2012; 66: 112*)

Allergieën door stralen

De poging, het allergie-potentiaal van eiwitten in levensmiddelen door radioactieve straling te laten dalen, ging helaas fout. In plaats daarvan reageerden allergische laboratoriummuizen des te heftiger op het bestraalde lectine. (*Food & Chemical Toxicology 2013; 51: 46-52*)

Onderbelicht

Bier wordt in bruine flessen verkocht, want in heldere glasflessen ontwikkelt zich een onaangename smaak. Oorzaken zijn de aromastoffen van de hop, die onder invloed van daglicht zwavel toetsen ontplooiën. In Amerika bestaan er al langere tijd bier in helder glas. Reden: Daar wordt de hop gehydrogeneerd (net zoals de olie voor margarine), om de stabiliteit van het aroma te verhogen. Nu proberen Beierse vakkensen uit te vinden, hoe de lichtmaak ("sunstruck") ontstaat – vermoedelijk om dit brouw-technisch te gaan verhinderen. Dan bereikt de marketing eindelijk ook klanten, die de inhoud van de fles willen zien, zonder die vooraf in een glas te moeten gieten. (*Lebensmittelchemie 2012; 66: 117*)

Coffeïne goed voor de huid

Op jacht naar correlaties stoot men steeds weer op curiositeiten. De consumptie van coffeïne, om het even uit koffie, thee of cola verlaagde hoog significant het risico op moedervlekkenkanker op de huid. Helaas was er geen invloed op het veel explosievere melanoom. Coffeïnevrije koffie was over het algemeen zonder enig nut. (*Cancer Research 2012; 72: 3282-3289*)

Bio-keurmerk

De waarde van het bio-keurmerk is volgens een empirisch onderzoek gering. Ze dragen eerder bij aan de verwarring van de consument. (*Journal of Consumer Protection and Food Safety 2012; 7: 211-219*)

Maakt hypoallergene melk dom?

BfR: Aluminiumgehalte in Säuglingsanfangs- und Folgenahrung. Aktualisierte Stellungnahme Nr. 12/2012

Aluminium residuen in babymelk blijven ter discussie staan, daarom heeft het Bondsinstituut voor Risicobepaling (BfR) het onderwerp opnieuw ter hand genomen. Maar tot op heden domineren bij het inschatten de risico's vooral de onzekerheden. Men merkt, hoe ongemakkelijk de experts bij het rekenen, raadseltjes oplossen en het speculeren zich voelden. Kennelijk willen ze iedere paniek vermijden, maar schijnen hun eigen inschattingen niet erg te vertrouwen.

Aluminium kan zich in het lichaam ophopen, het speelt een beruchte rol bij neurodegeneratieve aandoeningen, met name bij morbus Alzheimer, daarnaast stoort het de ontwikkeling van het skelet. Pasgeborenen en meer in het bijzonder vroeg geborenen beschikken noch over een volgroeid darmstelsel, noch over een effectieve uitscheiding via de nieren. Bij vroeg geborenen werd bij een hoge serum-aluminium een verminderde botdichtheid geconstateerd. Wanneer daarbij ook nierschade aanwezig was, werden ook de cognitieve vaardigheden beïnvloed. Maar dat zegt opnieuw niets over de gevolgen voor volgroeide, gezonde pasgeborenen.

Gewoonlijk helpt een vergelijking met moedermelk. Haar aluminiumgehalte ligt een beetje onder de 10 µg per liter. Alle geteste babyvoeding bevatte het tigvoudige, namelijk tussen 165 en 773 µg aluminium. Daarvan beland toch maar weinig in het bloed van volgroeide baby's. Bij een hogere alu-gehalte lag de concentratie in het serum maar dubbel zo hoog als bij kinderen die borstvoeding kregen. Maar wat betekent dat ten aanzien van de enorme onzekerheden bij het meten van geringe concentraties in het bloed? En waar is het overige aluminium gebleven? Theoretisch zou het natuurlijk uitgescheiden kunnen zijn – of werd het toch door de beenderen of zenuwweefsel geabsorbeerd?

Het BfR komt na een moeizame strijd tot een greswaarde van 5 mg/kg melkpoeder. Het hoogst gemeten gehalte aluminium bedroeg hierin 50 mg/kg. Als praktisch resultaat van de BfR-stellingname resten maar twee voor consumenten relevante bevindingen: De hoogste aluminiumgehalten bevonden zich in soja-"melk"-poeder en in hypoallergene formula-melk. Daar beide producten vaak zonder reden aan gezonde baby's gegeven worden, zou een waarschuwing door het BfR al overtijd zijn.

Opmerking: De resorptie van het giftige lichtmetaal hangt niet alleen van de volgroeïng van de darm af, maar ook van het silicium gehalte van het drinkwater, waarmee de melkpoeder aangemaakt werd. In regio's met veel aluminium in het drinkwater leden bovengemiddeld veel mensen aan Alzheimer. Met het stijgende silicium gehalte daalt het aantal patiënten. Een ontgiftigend werkt positief op het ziekteverloop uit.

Ongunstiger is de situatie bij fluoride. Het aluminium verbindt zich met aluminiumtrifluoride. Dat molecuul is erg klein, neutraal en komt probleemloos door de darmwand en de hersen-bloed-barrière. De curieuze omstandigheid, dat er nog altijd kinderartsen zijn, die hun beschermelingen fluortabletten ten deel laten vallen, legt het fundament voor een onvrijwillig epidemiologisch experiment met een open einde. (zie EU.L.E.n-Spiegel 4/1995)

Om gek van te worden: Virussen in het erfgoed

Diem O et al: Influence of antipsychotic drugs on human endogenous retrovirus (HERV) transcription in brain cells. PLoS ONE 2012; 7: e30054

In ons genoom dartelen allerlei overblijfselen van virusinfecties rond. Ongeveer 8 procent van ons DNA bestaat tegenwoordig uit virus-erfgoed. Deze Humane Endogene Retrovirussen, kortweg HERV's, hebben al sinds de oertijd de menselijke kiemcellen geïnfecteerd en hun genen eenvoudigweg in het genoom achtergelaten, die sindsdien vlijtig verder vererft werden. Welk nut dit virus DNA heeft, is dusver niet helder, in ieder geval schijnen ze bij de meeste mensen niet storend aanwezig.

Om niet tot slaven van deze virussen te worden, is het onze cellen gelukt, deze HERV's verreweg het zwijgen op te leggen. In principe moet ons lichaam in staat zijn, ieder gen – met inbegrip van die van zichzelf – uit te schakelen. Anders zouden uit de ogen b.v. haren groeien. In iedere celkern is immers het volle programma voor een complete mens aanwezig. Daarom moet in alle cellen de vorming van haar geblokkeerd worden, alleen in de haarwortels niet. Pas wanneer veel functies in het genoom stilgelegd zijn, worden gespecialiseerde cellen geproduceerd, die dan de organen vormen. Alleen de stamcellen staan nog voor alle opties open.

Om ongewenste of niet nodige DNA te blokkeren, kent de cel verschillende trucs. Bijvoorbeeld worden aan storende genen moleculen gekoppeld, die het aflezen van de gen-informatie blokkeren zoals b.v. door methylisering en acetylisering. Of het DNA word zo vast in eiwitmoleculen, in zogenaamde histonen, ingewikkeld, dat ze eveneens niet langer afgelezen kunnen worden. Vanzelfsprekend zijn zulke processen ook weer om te keren, en stilgelegde genen kunnen weer geactiveerd worden. Dat geldt ook voor de HERV's.

Bij psychoses zoals schizofrenie of bipolaire stoornis, maar ook bij multiple sclerose vind men in meerdere mate het proteïne van deze virussen. Derhalve zijn deze virusgenen gereactiveerd en worden afgelezen. Gereactiveerde HERV's werden vervolgens als veroorzakers van neurologische en neuro-psychiatrische ziektes bediscussieerd. Maar kennelijk is het beeld gecompliceerder. Intussen weet men, dat ze door bepaalde medicamenten weer tot leven gewekt worden. Tot deze blokkade opheffers behoren de anti-epileptische en stemming verbeterend werkende valproïnezuren, die af en toe ook als migraine-middel voorgeschreven worden.

In culturen van hersencellen van gestorven patiënten activeerde het valproïnezuur enkele van de, zich in het DNA bevindende, HERV-typen. Zou de gestegen activiteit van de HERV's daadwerkelijk een belangrijke oorzaak van deze neuro-psychiatrische aandoeningen zijn, dan zou het valproïnezuur bij veel patiënten contra indicatief zijn.

Opmerking: Valproïnezuur mag door zwangere vrouwen niet ingenomen worden, daar ze misvormingen kunnen veroorzaken. Tijdens zijn ontwikkeling schakelt het embryo de verschillende genen, telkens na het bereikte groeistadium aan en uit. Alleen op deze manier kunnen zich de organen, ja, het hele lichaam van het groeiende kind zich volgens plan ontwikkelen. Een verstoring van dit fijn afgestemde regelmechanisme door valproïnezuur, contergan of andere teratogene medicamenten heeft fatale gevolgen.

Eco-WC papier word groener

Milieubeschermers waarschuwen al jaren voor kassabonnetjes. Die bestaan namelijk uit thermopapier, dat in aanzienlijke hoeveelheden bisfenol A als kleurontwikkelingsadditief bevat. Zoals analytici van de TU Dresden nu ontdekten, gaat het bisfenol A van de kassabonnetjes compleet over in een schijfje worst – voorzover men deze in een vers gedrukte bon inpakt.

Daar papier inclusief kassabonnetjes tot closetpapier gerecycled word, hebben de Dresdeners in een verdere studie ook de bisfenol-gehalten hiervan onderzocht. De belasting was met tot wel 17 mg/kg hygiënapapier eerder "onhygiënisch". Overigens: De kritiek van de milieubeschermer toont zijn werking: In het oudpapier bevond zich naast bisfenol A nu ook de vervangende stof bisfenol S. Dat is hetzelfde – alleen in eco-groen. (*Lebensmittelchemie* 2012; 66: 113)

Vanuit de ton op tafel

De levensmiddelenindustrie klaagt al heel lang over de hoge afvalkostenheffing. Gelukkiger geloven veel mensen, dat juist in groenafval zoals schillen, pitten en stronken bijzondere waardevolle "secundaire plantstoffen" zitten – vooral de dubieuze polyfenolen. Alleen laat de smaak van deze resten natuurgetrouw te wensen over.

Levensmiddelentechnologen uit Bonn hebben nu een oplossing voor hun reststoffen gevonden. Naar het voorbeeld van de aroma's, die zich reukloos in capsules laten verwerken, "werden extracten uit appelen uienrestanten gebruikt", want het handelt "zich daarbij om goedkope grondstof met hoge polyfenol concentraties". En waarheen daarmee na de "smaakmaskering"? De experts adviseren een "gerichte verrijking...van melkproducten". Dat ontlast de bio-ton. (*Lebensmittelchemie* 2012; 66: 97 & 117-118)

E-sigaretten: Duivelstuig of hulpmiddel?

De E-sigaret zou het rokers moeten maken, weg te komen van hun gloeiende peuk, zonder helemaal af te moeten zien van nicotine. Het principe bestaat eruit, een rookoplossing te verdampen, die uit de "liquids" propylenglykol en glycerine, een beetje nicotine en veel aroma bestaat.

Het bondsinstituut voor risicobepaling (BfR) heeft daartoe stelling genomen: "Karakteristieke kankerverwekkende verbrandingsproducten en substanties uit de tabaksrook komen niet voor bij E-sigaretten." Eindelijk een goede boodschap voor de vele rokers, die graag hun gewontes willen behouden. De autoriteit heeft echter een adder onder het gras ontdekt: "Nochtans handelt het zich om producten die bedenkelijk zijn voor de gezondheid." Waarom dan? "Een belangrijke risicofactor bestaat in de geïnhaleerde opname van nicotine."

Wie had dat gedacht? Een product, dat ertoe dient om kettingrokers een alternatief te bieden voor het kankerverwekkende tabak, bevat nicotine. Hoe zou het zijn om gedroogde bio-appel schillen te geven in plaats van vitaminen en onverzadigde onzin? "Door excessief roken van E-sigaretten" komt het namelijk bij volwassenen – aldus het BfR – tot "acute nicotine vergiftigingen". Dan is het vermoedelijk gezonder, dat ze op hun sigarettenpeuken kauwen. Onder ons: De meeste E-sigaretten bevatten slechts een tiende van de hoeveelheid nicotine, die een sigaret uit de handel in zich heeft.

Hoofdbestanddeel van de cartouches is propylenglykol. Het word ook in levensmiddelen als drager voor aroma's gebruikt of in disco's voor de productie van mistwolken. En ook dit staat bij de experts onder kritiek: Gevoelige personen reageren met oog- en ademproblemen. De dampconcentraties van een E-sigaret zou hoger liggen dan de veilige waarde. Daarbij kwamen verdere sporenelementen zoals formaldehyde. Wie aan "longfunctiestoornissen" lijdt, die moet het gebruik ervan dringend afgeraden worden. Klopt ja. Maar er blijft een merkwaardige smaakje hangen. Maatstaf is per slot van rekening de sigarettenrook – en geen lucht-kuuroord. De kwestie is echter: Is de E-sigaret bij het hoesten beter dan tabak? Echter deze vergelijking is kennelijk niet interessant.

De weerbarstige houding heeft een simpele reden: Wanneer rokers omschakelen op de onschuldige E-sigaretten, dan loopt de Staat de tabaksbelasting mis. En wanneer dan ook nog de longkanker uitblijft, moeten de gezamenlijke pensioenfondsen ook langer uitbetalen. Dat alles kan een gezondheidspoliticus al slapeloze nachten bezorgen.

Ook de medische vakwereld toont zich verstoort. Niet alleen, omdat hun hierdoor een handelje ontgaat: Ad-

vies en verkoop van dubieuze rook ontwenning kuren. Een kritisch geneeskundig vakblad bedoeld voor patiënten houdt het concept, om rokers met een veruit onschuldiger vervangingsproduct van zijn verslaving af te helpen, in principe voor mislukt: "Voor een rokontwenning zijn E-sigaretten zondermeer niet geschikt, daar ze tot geen gedragsverandering bij de rokers en rooksters voeren." Niet gewoon de vermijding van kanker e.d. drijft de geneesheren hiertoe, maar morele aanmatiging!

Ondertussen krimpt het marktaandeel van E-sigaretten weer, tenslotte voldoet het vervangingsproduct maar in beperkte mate aan de fysiologische behoefte van de roker. Immers, het nicotinegehalte is meestal beduidend lager als in sigaretten. Het BfR hekelt daarbij terecht, dat de cartouches vaak verkeerde productinformatie geven. Zo bevatten ogenschijnlijk nicotinevrije monsters doorgaans gewoon nicotine.

Maar de nicotine is helemaal niet beslissend. De meeste rokers lukt het ook niet met nicotinepleisters van de peuken af te blijven. In dezelfde tijd komt het bij ziektes, die met nicotine behandeld worden, zo zelden tot een verslaving, dat dergelijke gevallen als curiosum gelden.

Verantwoordelijk voor de verslavende werking zijn aldehyde, namelijk de acetaldehyde, die rijkelijk in tabaksrook aanwezig is. Acetaldehyde reageert gemakkelijk met biogene aminen tot alkaloïden. Nicotine werkt daarbij als versterker. Dat verklaart de hoge aantallen recidieven bij het ontwennen. In sigaretten word de vorming van acetaldehyde door toevoeging van suiker verhoogd, waardoor ze gemakkelijker tot afhankelijkheid voeren dan sigaren. Hoe minder aldehyde in de E-sigaret, des minder deugt ze ter vervanging.

Een beslissend voordeel van de E-sigaret word echter nergens genoemd: Ze is hygiënischer dan tabak. In merk-sigaretten ontdekte men een bont pallet aan pathogene bacteriën zoals enterbacteriën, clostridium of pseudomonaden. Daarom ook de longproblemen onder rokers.

Intussen wind zich de leidster van de 'Stabstelle Krebsprävention' zich erover op, dat er geen studies naar "diep inhaleren" bestaan. "Hoe diep word er ingeademd? En wat gebeurd er in het longweefsel", zo vraagt mevrouw Pötschke-Langer zich af. Die ontbreken ook voor experts winden, die met eenzelfde problematiek te maken gehad konden hebben. Daarbij voeren E-sigaretten niet eens tot een meetbare belasting van de omgevingslucht.

Terwijl zich heel de wereld over het "verslavingsgif" nicotine opwind, vindt een kwalijk detail nauwelijks gehoor: In Amerikaanse cartouches bevond zich de lustopwekker rimonabant en het potentiëermiddel tadalafil – naar keuze voor dames of heren.

Diabetes: Als het water je niet in de mond loopt

Gezonde mensen, waarvan het speeksel maar weinig α -amylase bevat, zijn mogelijk vatbaarder voor diabetes dan zij, die rijkelijk met dit enzym uitgerust zijn. Amylase splitst het zetmeel uit de voeding op in suiker.

Na het drinken van een zetmeel oplossing stijgt de bloedsuikerspiegel. Nu klinkt het paradoxaal, dat bij personen die koolhydraten langzamer omzetten in glucose deze stijging sneller is en de waarden langer hoog blijven, dan bij snelle koolhydraatsplitters. Maar precies dat-gene ontdekten fysiologen aan het Monell Chemical Senses Center in Philadelphia.

De auteurs schrijven dit toe aan het ontbreken van de pre-absorptieve insuline-reflex bij personen met weinig amylase: Normalerweise stoot de alveesklier dan al een beetje insuline uit, wanneer de mens een hapje in zijn mond wil stoppen, en niet pas dan, wanneer het broodje verorberd is en de daaruit vrijgezette suiker door de dunne darm in het bloed afgegeven wordt. Deze pre-absorptieve insuline-reflex is voor de regulering van de bloedsuiker na verteer van koolhydraten echter dringend noodzakelijk: Het vooraf vrijgegeven insuline geeft het lichaam namelijk het signaal, geen suiker meer uit zijn voorraden in het bloed af te geven, daar deze op korte termijn uit de voeding te verwachten is. In een tweede stap, wanneer dus daadwerkelijk suiker uit de maaltijd in het bloed over treedt, zorgt de insuline er dan voor, dat suiker in al die lichaamscellen belandt, die het nodig hebben. Een eventueel resterend overschot uit de voeding wordt nu – stap nummer drie – in de lever als glycogeen opgeslagen en gedoseerd vrijgezet, zodat de mens tussen de maaltijden door geen suikertekort gaat krijgen.

Door dit fijn afgestemde regelsysteem daalt de bloedsuiker na een maaltijd weer tot normale waarden en blijft deze, ondanks permanent verbruik, ook zonder nieuwe toevoer uit de voeding, stabiel. (zie E.U.L.E.n-Spiegel 5-6/2010)

Of nu iemand veel of weinig α -amylase in het speeksel heeft, heeft hij aan de leefwijze van zijn voorouders te danken: Met het opkomen van graan en knollen daalde het aandeel dierlijke producten ten gunste van zetmeel houdende voedingsmiddelen. Nu waren de mensen in het voordeel, die rijkelijk amylase produceerden, want zij konden hun bloedsuikerspiegel na energievretende activiteiten zeer snel weer aanvullen. Niettemin moesten zij nu controlemechanismen ontwikkelen, om de overschie-

tende bloedsuikerwaardes door de sterke glucose toestroom uit graan, maïs of rijst te vermijden. Zo zou de pre-absorptieve insuline uitstoot ontstaan zijn.

Volksgroepen, die zich overwegend met vis en vlees voedden, hadden in hun speeksel daarentegen nauwelijks koolhydraatsplittende amylase nodig. Hun bloedsuikercontrolemechanisme waren tot dan toe toereikend, omdat wildzwijn, walvis en meerval geen glucose leveren, maar eiwit en vet. Hier zou een pre-absorptieve insuline uitstoot onzinnig zijn. Het lichaam laat daarom nog vrolijk voor en tijdens een maaltijd gewoon glucose uit zijn voorraad vrijkomen, daar het ook uit de steak geen suiker hoeft te verwachten. Dit duurt dan zolang totdat het lichaam het stuk vlees tot aminozuren heeft afgebroken en deze dan via gluconeogenese in de lever en de nieren in glucose heeft omgezet. Mensen, die zich met dierlijke producten voeden, mogen hun lichaamseigen suikeropslag daarom niet zo snel sluiten als koolhydraateters. Een zware slag voor iedereen, die nog altijd aan het bakpraatje van de glycaemische index geloven.

Deze mechanismen zouden verklaren, waarom erfgenamen van volken, die van oudsher poolgebieden, ko-raaleilanden, steppen of woestijn bewoond hebben, problemen met overschietende bloedsuikerwaardes hebben en zeer bevattelijk zijn voor diabetes. Ze voeden zich al generaties lang met vis en vlees, omdat hun voorouderlijke leefruimte geen of zeer weinig akkerbouw toeliet. Hun diabetes hebben zij niet te danken aan “westerse kost” of “industriële bewerkte voeding” maar het afzien van vlees, eieren en boter. Van de alom aanbevolen veelzijdige voeding met veel graan, groente & fruit worden ze ziek.

Om deze reden zijn er onder ons ook mensen, die van LowCarb profiteren. Desondanks is LowCarb een nepverpakking. Er wordt gedaan, alsof niet het afzien van koolhydraten, maar van vet, de sleutel naar succes is. Met list en bedrog houden de adviseurs eraan vast, koolhydraten te verbieden, en spreken over LowCarb, in plaats van onbevengene dierlijke voedingsmiddelen aan te bevelen. Die hebben echter veel mensen nodig, om gezond te blijven.

Mandel AL, Breslin PAS: High endogenous salivary amylase activity is associated with improved glycemic homeostasis following starch ingestion in adults. *Journal of Nutrition* 2012; 142: 853-858.

Literatuur zu E-sigarette

BfR: Liquids von E-Zigaretten können die Gesundheit beeinträchtigen. Stellungnahme Nr. 16, 24.2.2012

Anon: E-Zigaretten – ein Ende in Sicht? Gute Pillen – Schlechte Pillen 2012; H.2: 5

Kohlhöfer P: Drohendes Verbot: Marktführer kämpft um E-Zigaretten. *Impulse* vom 7.9.2012

Sapkota AR et al: Human Pathogens Abundant in the Bacterial Metagenome of Cigarettes. *Environmental Health Perspectives* 2010; 118: 351–356

Overmoedig en uitgelaten zijn

Graag zouden onze ziektekostenverzekeraars onspor-tievelingen, dikken of rokende mensen hogere premies laten betalen. Daar dit tot dusverre nog niet uitvoerbaar is, proberen ze het met vieze trucjes: Bonusprogramma's zijn intussen bij nagenoeg alle ziekteverzekeraars gewoon geworden. Op de een of andere manier moet men de verzekeren toch kunnen laten betalen en tegelijk zo doen, als had men de gunstigste premies. En wanneer de cliënt zich verneukt voelt, wordt hij er met een glimlachje op gewezen, dat de hogere premies alleen als aansporing gedacht zijn, zich voortaan te beteren en de achterstand te attaqueren.

Voor de bonuskortingen moet men punten sparen. Bijvoorbeeld doordat men vlijtig aan preventieve onderzoeken deelneemt, zich tegen elke onzin in laat enten, een BMI van 17 – 24 heeft, of betalend lid van een sportvereniging of fitnessclub is. Sport soorten zonder controle en zonder lidmaatschapsgeld kunnen helaas niet meegerekend worden – dus geen fietst- of wandeltochten of tuinarbeid.

Let op testwinnaar

Bij de testwinnaar van "Focus money", het D.A.K. pro-Balance-Tarief, moesten ze zelfs jaarlijks een gezondheids enquête invullen. O.a. moesten hun cholesterolwaarden en BMI in het groene bereik liggen – waarbij het "groene bereik" natuurlijk willekeurig gedefinieerd word – dus zo, dat zoveel mogelijk verzekeren de knip moeten trekken. Daar uit deze inkomsten alle personen betaald worden, die in het gezondheidswezen werkzaam zijn, zal het niet aan propagandistische ondersteuning ontberen.

Iets bijzonder lekkers heeft de BKK-adviseur zich uitgedacht. Oorspronkelijk was gepland, een bonus te betalen, wanneer de leden aantoonbaar een geschatte 500,- Euro per jaar aan bio-levensmiddelen uitgeven. Daar het Bondsministerie dit niet toegestaan heeft, is men op een nieuw idee gekomen. Nu krijgen de verzekeren, die in het bio-fit-bonus programma zitten, maximaal 50 Euro contant en een inkoop tegoedbon in de hoogte van 100 Euro. Hiermee kunnen de verzekeren dan "ecologisch gericht" inkopen, maar alleen bij de uitverkoren verdragspartners van de BKK.

Judasloon voor Mama

In de bkk ahlmann atlas bestaat ook een Mama Bonus. Hier worden echter niet mamma's voor hun niet aflatende prestaties tot instandhouding van de soort beloond, maar alleen vrouwen, die ook braaf de hele trits aan preventieve onderzoeken, zwangerschapscursussen en adviseringen meemaken, die het gezondheidssysteem zoal te bieden heeft. Wat eens als blijde verwachting voor aanstaande moeders gold, is nu aanleiding voor het gezondheidssysteem, vrolijk de betalende klantenkring te verwachten.

Men moet aanstaande moeders maar vaak genoeg onderzoeken, er van geval tot geval met apparaten in gaan zitten porren, en de kans op een te vroege geboorte zal meteen gaan stijgen. Dat loont zich.

Wat als voorzorgsmaatregel tegen vroeggeboortes aangeboden wordt, betekent aanzienlijke stress voor moeder en kind. Wanneer er maar genoeg onderzocht zijn normafwijkingen niet te vermijden; de schrik is dan levensgroot, en men laat zich snel een lucratieve "Risico-zwangerschap" aansmeren. De cliëntes worden doelbewust onzeker gemaakt en geïntimideerd, omdat men bij de eerste en meest unieke zwangerschap toch zoveel fout kan doen. Echter bij een "Risicozwangerschap" zijn natuurlijk verdere onderzoeken aan de orde. Niet verlegen om cynisme, dragen deze programma's namen als "Hallo Baby" of "Baby-Care". De 150 Euro Mama Bonus is verdomd zwaar verdient geld.

Dit geeft de arts aan zijn gezin

We mogen benieuwd zijn, wat de verzekeringsmaatschappijen nog zoal meer bedenken, om hun klanten te bedonderen. Daarbij zouden de patiënten wezenlijk meer gebaat zijn, wanneer ze de behandeling naar de op bewijs gebaseerde geneeskunst eisen en alleen deze zouden betalen. Dat zou de kosten voor het gezondheidssysteem met gemak zo'n twee derde laten dalen. Maar dan moesten ook twee derde medewerkers van de ziektekosten-verzekerings-maatschappijen weer serieus werk uit gaan oefenen.

Wat de gezondheids-szene van haar caloriearme bio-baby-balance-hallo-bonus-zwendel programma's houdt, liet onlangs de Duitse maatschappij voor interne geneeskunst doorschemeren: "Wij zoeken een zelf geschilderd onderwerp voor de kerst (...) Mee-doen kunnen kinderen in de leeftijd van 0 – 10 jaar. En opdat het schilderen echt plezier maakt, krijgen de drie eerste plaatsen een klein cadeautje": Tegoedbonnen, in te wisselen bij McDonalds. Zonder vreten, geen strijd..

<http://www.gesetzlichekrankenkassen.de/dokumente/bonus-programme.pdf>

http://www.bkk-advita.de/?article_id=237

http://www.biopress.de/Mambo/index.php?option=com_content&task=view&id=3491&Itemid=79

<http://www.atlasbkkahlmann.de/mamabonus>

<http://www.ikk-classic.de/leistungen-service/leistungen-von-az/ikk-bonus-bonusprogramm/bonus-fuer-sportliche-aktivitaeten-und-gesunde-lebensfuehrung.html>